

ԱՆԻ ՄԻԱՎՈՐՎԱԾ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՌԻՍԿԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՈՒՄ «Տեղական մակարդակում կլիմայական ռիսկերի գնահատում» ծրագիր

Ծրագրի նպատակն է օժանդակել Հայաստանում դիմակայուն համայնքների կայացմանն ու զարգացմանը, խթանելով համայնքի բնակչության և ՏԻՄ-երի ակտիվ ներգրավվածությունը կլիմայի փոփոխության ազդեցությանն արձագանքելու գործում՝ համայնքում կլիմայական ռիսկերը գնահատելու և դրանց նվազեցմանն ուղղված համարժեք գործողություններ իրականացնելու միջոցով:

ՀՀ ՇԻՐԱԿԻ ՄԱՐԶԻ ԱՆԻ ՄԻԱԿՈՐՎԱԾ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՌԻՍԿԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ՀԱՇՎԵՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

**ՅՈՒՆԻՍԵՖ-ի և Աղետների ռիսկի նվազեցման ազգային պլատֆորմ (ԱՌՆԱՊ)
հիմնադրամի կողմից իրականացվող «Տեղական մակարդակում կլիմայական
ռիսկերի գնահատում» ծրագիր**

Ֆինանսական աջակցություն՝ Ավստրիական զարգացման գործակալություն (ԱԶԳ)

Տևողություն՝ հունիսի 24, 2022թ. – փետրվարի 20, 2023թ.

Ծրագրային թիմ

Աշոտ Սարգսյան՝ ծրագրի համակարգող

Սուսան Մնացականյան՝ ԱՌԿ փորձագետ, վերլուծական թիմի համակարգող

Վահան Հարությունյան՝ ԱՌԿ փորձագետ, քարտեզագրման պատասխանատու

Գևորգ Պետրոսյան՝ վերլուծաբան, Շիրակի մարզային թիմի պատասխանատու

Արթուր Գևորգյան՝ կլիմայագետ

Նաիրա Մանդայան՝ վիճակագրության մասնագետ

Տաթևիկ Սիմոնյան՝ աղետների տեղեկատվության կառավարման մասնագետ

Աբրահամ Արտաշեսյան՝ համայնքային ֆինանսների փորձագետ

Տվյալների հավաքագրման, ճշգրտման և թվայնացման տեղական թիմի անդամներ՝

Համլետ Ղազարյան՝ համակարգող

Աննա Առաքելյան

Աշոտ Խաչատրյան

Հասմիկ Սիմոնյան

Ծրագրի իրականացմանն աջակցած կառույցներ՝

ՀՀ Շրջակա միջավայրի նախարարություն, ՀՀ Արտակարգ իրավիճակների նախարարություն, ՀՀ տարածքային կառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարություն, ՀՀ վիճակագրական կոմիտե, Շիրակի, Տավուշի, Լոռու, Վայոց Ձորի և Սյունիքի մարզպետարաններ, Իջևան, Ստեփանավան, Լոռի Բերդ, Գյուլագարակ, Անի, Վայք, Տեղ և Գորիս խոշորացված համայնքների համայնքապետարաններ:

Տիտղոսաթերթում օգտագործված պատկերակը վերցված է

https://www.flaticon.com/free-icon/climate-change_2644248?related_id=2644151&origin=search կայքէջից

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. Ներածություն.....4
2. Համայնքի ներկայիս իրավիճակի համառոտ նկարագիր.....5

2.1.	Համայնքի սոցիալ-տնտեսական նկարագիրը	5
2.2.	Շիրակի մարզին սպառնացող բնածին վտանգավոր երևույթներ և կլիմայի փոփոխության համատեքստում վերջիններիս դրսևորումներում արձանագրված զարգացման միտումներ	7
2.3.	Համայնքի կլիմայական պատկերը և վերջին տասնհինգ տարիներին համայնքում արձանագրված արտակարգ դեպքերը	10
2.4.	Համայնքի ֆինանսական միջոցները	16
3.	Ծրագրի իրականացման գործընթաց	17
3.1.	Մեթոդաբանություն	17
3.2.	Աշխատանքների ամփոփ նկարագիր	18
3.3.	Տվյալների հավաքագրման գործիքակազմ և համայնքում առանձին գործիքների կիրառման հետ կապված առանձնահատկություններ	21
4.	Համայնքին սպառնացող վտանգներ և վերջիններիս ռիսկերին դիմակայելու համայնքին առաջարկվող հնարավոր լուծումներ	27
4.1.	Համայնքի խոցելիության և ռիսկերի գնահատման արդյունքներն ըստ բնակավայրերի ու խոցելի ոլորտների, վերջիններիս դիմակայելու հնարավոր լուծումների առաջարկներ ...	27
4.2.	Համայնքի կողմից ընտրված գերակա լուծումներ	83
4.3.	Համայնքի կողմից ընտրված գերակա լուծումների ֆինանսավորման հնարավոր աղբյուրները	103
5.	ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ	106
6.	ՀԱՎԵԼՎԱԾՆԵՐ	108
7.	ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ	115

ՀԱՊԱՎՈՒՄՆԵՐ

ԱԶԲ	Ասիական զարգացման բանկ (ADB)
ԱԶԳ	Ավստրիական զարգացման գործակալություն (ADA)
ԱԻ	Արտակարգ իրավիճակներ
ԱԻՆ	Արտակարգ իրավիճակների նախարարություն
ԱՄՆ	Ամերիկայի միացյալ նահանգներ
ԱՄՆ ՄԶԳ	ԱՄՆ միջազգային զարգացման գործակալություն (USAID)
ԱՈՆԱՊ	«Ադետների ռիսկի նվազեցման ազգային պլատֆորմ» հիմնադրամ
ԳՄՅԸ	Գերմանական միջազգային համագործակցության ընկերություն (GIZ)
ԵՄ	Եվրամիություն (EU)
ՉԼՄ	Չանգվածային լրատվության միջոցներ
ԽԿԳ	Խոցելիության և կարողությունների գնահատում (VCA)
ԿԻԿՄՄՖ	Կարմիր խաչի և կարմիր մահիկի ընկերությունների միջազգային ֆեդերացիա (IFRC)
ԿԿԹ	Կոշտ կենցաղային թափոններ
ԿՓ	Կլիմայի փոփոխություն
ԿՓՀ	Կլիմայի փոփոխության հարմարվողականություն
ՀԲ	Համաշխարհային բանկ (WB)
ՀՀ	Հայաստանի Հանրապետություն
ՀԿԵ	Հիդրոոդերևութաբանական վտանգավոր երևույթներ
ՃԿԱԿ	ԱԻՆ փրկարար ծառայության ճգնաժամային կառավարման ազգային կենտրոն
ՄԱԿ	Միավորված ազգերի կազմակերպություն (UN)
ՄԱԶԾ	ՄԱԿ-ի Չարգացման ծրագիր (UNDP)
ՅՈՒՆԻՍԵՖ	ՄԱԿ-ի մանկական հիմնադրամ (UNICEF)
ՇՉՀԳ	Շվեյցարական զարգացման համագործակցության գրասենյակ (SDC)
ՊԳԾ	ՄԱԿ-ի պարենի և գյուղատնտեսության ծրագիր (FAO)
ՊՀԾ	ՄԱԿ-ի պարենի համաշխարհային ծրագիր (WFP)
ՎԶԵԲ	Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկ (EBRD)
ՎԷԱ	Վերականգնվող էներգիայի աղբյուրներ
ՏՄՌԿ	Տեղական մակարդակում ռիսկերի կառավարում
ՏԻՄ	Տեղական ինքնակառավարման մարմիններ

1. Ներածություն

Վերջին տասնամյակներում Հայաստանի տնտեսությանը զգալի վնաս են հասցնում կլիմայի փոփոխության արդյունքում սաստկացած բնակլիմայական վտանգավոր երևույթները, այդ թվում սելավը, կարկտահարությունը, ուժեղ քամիները, հորդառատ անձրևները, ցրտահարությունը, երաշտը և այլն: Արձագանքելով կլիմայի փոփոխություններով պայմանավորված մարտահրավերներին, նաև հետամուտ լինելով ՄԱԿ-ի կլիմայի շրջանակային կոնվենցիային և Փարիզյան պայմանագրից բխող Հայաստանի պարտավորությունների իրականացմանը, ՀՀ կառավարությունը հանդես է եկել մի շարք իրավական նախաձեռնություններով՝ սահմանելով այդ մարտահրավերներին դիմակայելու ազգային քաղաքականություններն ու ռազմավարական խնդիրները: Այս համատեքստում էական է նշել ՀՀ կառավարության կողմից ընդունված **«Փարիզյան համաձայնագրի ներքո Հայաստանի Հանրապետության 2021-2030 թվականների ազգային մակարդակով սահմանված գործողությունները հաստատելու մասին»¹** և **«Կլիմայի փոփոխության հարմարվողականության ազգային գործողությունների ծրագիրը և 2021-2025 թվականների միջոցառումների ցանկը հաստատելու մասին»** որոշումները², որոնցով հաստատվում են մոտակա տարիներին իրականացվելիք անելիքների ուղղվածությունն ու պլաններն ազգային, մարզային և տեղական մակարդակներում: Առանձնահատուկ նշված է կլիմայական ռիսկերի և դրանց դիմակայելուն ուղղված գործողությունների նշանակությունը երկրի, մասնավորապես, համայնքների դիմակայուն զարգացման գործում: Կառավարության կողմից ձեռնարկված քայլերը լայն աջակցության են արժանացել միջազգային հանրության կողմից: Առանձնաբար լուրջ դերակատարում են ունեցել ՄԱԿ-ի գործակալությունները (ՄԱՉԾ, ՅՈՒՆԻՍԵՖ, ՊԳԾ, ՊՅԾ), միջազգային զարգացման գործակալությունները (ԱՄՆՄԶԳ, ԱԶԳ, ԳՄՀԸ, ՇՉՀԳ), ֆինանսական կառույցները (ՀԲ, ՎԶԵԲ, ԱԶԲ) և Եվրամիությունը (ԵՄ): Ներկայացված կազմակերպություններից յուրաքանչյուրը տարիների ընթացքում մեծ ներդրումներ է կատարել Հայաստանում, աջակցելով կառավարությանը Հայաստանում կլիմայի փոփոխության հետ կապված քաղաքականությունների մշակման և իրագործման համար՝ ի կատարումն ՄԱԿ-ի կլիմայի շրջանակային կոնվենցիայից և Փարիզյան պայմանագրից բխող Հայաստանի պարտավորությունների՝ դարձնել Հայաստանը կլիմայի փոփոխությանը դիմակայելու ընդունակ երկիր:

«Կլիմայական ռիսկի գնահատումը Հայաստանի խոշորացված համայնքներում» ծրագիրն իրականացվել է Ադետների ռիսկի նվազեցման ազգային պլատֆորմ (ԱՌՆԱՊ) հիմնադրամի և ՄԱԿ-ի մանկական հիմնադրամի (ՅՈՒՆԻՍԵՖ) կողմից, վերջինիս և Ավստրիական զարգացման գործակալության (ԱԶԳ) ֆինանսական աջակցությամբ: Այն իրականացվել է Ծրագրով նախատեսված թիրախային մարզերի խոշորացված համայնքներում: Ծրագրի նպատակն է **օժանդակել Հայաստանում դիմակայուն համայնքների կայացմանն ու զարգացմանը՝** խթանելով համայնքային բնակչության և ՏԻՄ-երի ակտիվ ներգրավվածությունը համարժեք արձագանքելու կլիմայի փոփոխության ազդեցությանը, ըստ այդմ ձեռնարկելով համապատասխան քայլեր համայնքում կլիմայական ռիսկերը նվազեցնելու և կլիմայի փոփոխության հարմարվողականության գործողություններ իրականացնելու համար:

Ծրագիրն իրականացվել է կլիմայական բաղադրիչով հարստացված «Տեղական մակարդակում ռիսկերի կառավարում» (ՏՄՌԿ) մեթոդաբանությամբ, որի կիրառման արդյունավետությունը հաստատվել է Ալավերդի քաղաքում և Թումանյան խոշորացված համայնքում (2021թ.) փորձարկման արդյունքով:

Ծրագրի այս փուլում ներառվել են Հայաստանի հինգ մարզից ընտրված ութ համայնքի 99 բնակավայր (Աղյուսակ 1), որոնցից յուրաքանչյուրում գնահատվել են բնակավայրի խոցելիությունը կլիմայի փոփոխության նկատմամբ և սպառնացող կլիմայական ռիսկերը, մշակվել և առաջարկվել են հարմարվողականության ոլորտային լուծումներ:

Աղյուսակ 1.

¹ ՀՀ կառավարության 22 ապրիլի 2021թ. N 610-Լ որոշում, <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?DocID=151985>

² ՀՀ կառավարության 13 մայիսի 2021թ. N 749-Լ, <https://www.arlis.am/DocumentView.aspx?docID=152612>

Ծրագրում ընդգրկված մարզեր, համայնքներ և բնակավայրեր

Մարզեր	Միավորված համայնքներ	Բնակավայրերի քանակը
Տավուշ	Իջևան	20
Լոռի	Ստեփանավան	4
	Լոռի Բերդ	7
	Գյուլագարակ	9
Շիրակ	Անի	19
Վայոց Ձոր	Վայք	20
Սյունիք	Գորիս	13
	Տեղ	7
ԸՆԴԱՄԵՆԸ	5	8
		99

Գնահատման արդյունքները քննարկվել են համայնքների հետ, որի արդյունքում սահմանվել է առաջարկված լուծումների գերակայությունը (բնակավայր առ բնակավայր) և այդ լուծումները համայնքային զարգացման պլաններում ներառելու հնարավորություններն ու իրագործելու ուղիները:

Ծրագրին առնչվող կազմակերպչական ու նյութատեխնիկական ապահովման հետ կապված հարցերն ու խնդիրները ամբողջությամբ հոգացել է ԱՌՆԱԴ հիմնադրամը:

2. Համայնքի ներկայիս իրավիճակի համառոտ նկարագիր

2.1. Համայնքի սոցիալ-տնտեսական նկարագիրը

Անի միավորված համայնքը ձևավորվել է 2017թ. Նոյեմբեր ամսին: Այն ամբողջությամբ համընկնում է Խորհրդային Հայաստանի Անիի վարչական շրջանի հետ և իր կազմում ընդգրկում է 19 բնակավայր: Համայնքի կազմի մեջ են մտնում Մարալիկ քաղաքը, Անիավան, Անիպեմզա, Աղին, Բագրավան, Բարձրաշեն, Գուսանագյուղ, Իսահակյան, Լանջիկ, Լուսաղբյուր, Հայկաձոր, Ձիթհանքով, Ձորակապ, Նորշեն, Շիրակավան, Ջրափի, Սառնաղբյուր, Սարակապ և Քարաբերդ գյուղական բնակավայրերը, որոնցից երկուսը գրեթե բնակեցված չեն (Նորշեն և Բարձրաշեն):

Անի միավորված համայնքը տեղադրված է Շիրակի մարզի հարավ-արևմտյան հատվածում, Ախուրյան գետի ձախ ափին, Շիրակի սարահարթում՝ ծովի մակերևույթից 1150-2000 մետր բարձրության վրա, միջին բարձրությունը՝ 1750մ: Բնակավայրերի մեծ մասը տեղակայված են Ախուրյան գետի հովտում՝ ծովի մակարդակից 1420-1570 մետր բարձրության վրա: Չորս բնակավայր տեղակայված է 1700-1800 բարձրության վրա (Բարձրաշեն, Ձիթհանքով, Մարալիկ և Ձորակապ), իսկ մյուս երեք բնակավայրը գտնվում է Արագած լեռնազանգվածի ստորոտներում՝ 1900-1960 մետր բարձրության վրա (Քարաբերդ, Սառնաղբյուր և Լանջիկ):

Անի համայնքի վարչական տարածքը կազմում է 44464.68 հա, հաշվառված բնակչությունը՝ 23113 մարդ, առկա բնակչությունը՝ 22226 մարդ, տնային տնտեսությունների թիվը՝ 5341, բնակչության խտությունը՝ 50 մարդ/քառ. կմ:

Բնակչության դրամական եկամուտների հիմնական աղբյուրներն են գյուղատնտեսությունից ստացվող եկամուտները և բնաիրային օգուտները, աշխատավարձը, արտագնա աշխատանքից ստացվող դրամական միջոցները, պետության կողմից կատարվող սոցիալական հատկացումները (թոշակ, նպաստ), ձեռնարկատիրական գործունեությունը և այլն:

Որոշ բնակավայրերում Անիավան, Անիպեմզա, Հայկաձոր, Բագրավան և այլն, գործում են հանքահումքային արդյունագործությամբ զբաղվող ընկերություններ:

Գյուղատնտեսական նշանակության հողերը կազմում են 39053.44 հա, որը կազմում է համայնքի ողջ տարածքի 87.83%-ը: Վարելահողերը կազմում են 14950.93 հա, այդ թվում ոռոգելի՝ 913.7 հա

(փաստացի ոռոգվող 733.6 հա), արոտավայրերը՝ 22508.74 հա, խոտհարքերը՝ 94.77 հա, բազմամյա տնկարկները՝ 12.30 հա, գյուղ. նշանակության այլ հողատեսքերը՝ 1486.69 հա: Փաստացի ոռոգվող վարելահողերը կազմում են ամբողջ վարելահողերի մոտ 5%-ը:

Գյուղական բնակավայրերում գյուղատնտեսական գործունեությունը ծավալվում է հիմնականում անհատական գյուղացիական տնտեսությունների մակարդակով: Չարգացած է գյուղատնտեսության երկու հիմնական ճյուղ՝ անասնաբուծությունն ու դաշտավարությունը:

Միայն 2020թ. կարկտահարության հասցրած վնասը Անի համայնքում կազմել է ավելի քան 288 մլն դրամ, տարբեր աստիճանի վնասվել է 1000-1200 հա ցանքատարածություն: Երաշտից և քամիներից բուսաբուծությանը հասցված վնասը ստույգ հաշվարկված չէ, բայց այն շատ մեծ է, հատկապես 2021թ.-ին:

Համայնքում կլիմայական վտանգներից պաշտպանվելու և ռիսկերի կառավարման ուղղությամբ առանձնապես միջոցներ չեն ձեռնարկվում, անհրաժեշտ են մեծ ներդրումներ ոռոգման ցանցերը արդիականացնելու և ընդլայնելու համար, պետք են ստորգետնյա խոր հորեր և պոմպեր, ջրակուտակիչ նոր տարածքներ: Հավանաբար ավելի նպատակահարմար է փոքր ջրամբարների կառուցումը, ինչը համեմատաբար ավելի հեշտ է և էժան:

Համայնքը վերջին տարիներին ընդլայնել է հակակարկտային կայանների ցանցը. ներկայում առկա է 35 հակակարկտային կայան:

ԲՆԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ, ԲՆԱԿՉՈՒԹՅԱՆ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ ԿԱԶՄ, 2022թ.

1. Մշտական բնակչություն	22986
2. Գրանցված ծնունդներ	299
2.Մահացության դեպքեր	156
3.Ամուսնություններ	102
4. Ամուսնալուծություններ	7
5. Տնային տնտեսություններ	6169
6. Ընտանեկան նպաստ ստացող տնային տնտեսություններ	959
7. Կենսաթոշակառուներ	2612
8. Հաշմանդամություն ունեցող անձինք	1195

ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ, ԿՐԹԱԿԱՆ, ՄԱՐԶԱԿԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ, 2022թ.

1. Գրադարաններ	1
2. Արվեստի դպրոցներ	1
3. Երաժշտական դպրոցներ	1
4. Նախադպրոցական հիմնարկներ	3
5. Հանրակրթական դպրոցներ	18
6. Միջին մասնագիտական ուսումնական հաստատություններ	1
7. Մարզադպրոցներ	2

ԲՆԱԿԵԼԻ ՖՈՆԴ, 2022թ.

1. Համայնքի բնակարանային ֆոնդի ընդհանուր մակերեսը (մ ²)	33825
2. Բազմաբնակարան շենքեր	451
3. Բնակելի տներ (առանձնատներ)	3703

ԵՆԹԱԿԱՈՒԹՅԱՆ ԵՆՏՐՈՒՄՆԵՐ

Համայնքային ենթակայության ճանապարհների ընդհանուր երկարությունը (կմ)	296,6
Համայնքի տարածքով անցնող միջպետական և հանրապետական նշանակության ավտոճանապարհների ընդհանուր երկարությունը (կմ)	62
Կոմունալ և ճանապարհաշինական տեխնիկայի առկայությունը	298
Համայնքի տարածքում գործող առևտրային բանկերի մասնաճյուղերի առկայությունը	2

2.2. Շիրակի մարզին սպառնացող բնածին վտանգավոր երևույթներ և կլիմայի փոփոխության համատեքստում վերջիններիս դրսևորումներում արձանագրված զարգացման միտումներ

Շիրակի մարզը Հայաստանի աղետավտանգ և կլիմայական ծայրահեղ դրսևորումների նկատմամբ բարձր խոցելիություն ունեցող մարզերից մեկն է: Բնական աղետներից այստեղ առավել մեծ վտանգ են ներկայացնում՝ երկրաշարժերը, ուժեղ քամիները, կարկտահարությունը, սողանքները և սահքերը, սելավները, գարնանային վարարումների հետևանքով առաջացող ջրհեղեղները, ցրտահարությունը, մերկասառույցը, ձնաբուքը, չորային կլիմայական պայմանները և երաշտը, որոնք զգալի վնաս են հասցնում մարզի տնտեսության տարբեր ճյուղերին, Եսկան բացասական ազդեցություն ունենալով բնակչության սոցիալ-տնտեսական վիճակի վրա:

Շիրակի մարզը Հայաստանի ամենակարկտավտանգ տարածաշրջանն է: Ըստ նախկինում Ախուրյանի շրջանում գործող հակակարկտային կայանի բազմամյա դիտարկումների տվյալների, կարկտային օրերի թիվը մարզում կազմում է 20-25 օր: Ըստ 2004-2008թթ. ՀՀ գյուղատնտեսության նախարարության տվյալների Շիրակի մարզում կարկտահարության հասցրած տարեկան միջին վնասը կազմում է շուրջ 3 մլրդ դրամ:

Ինչպես Հայաստանի մյուս մարզերն, այնպես էլ Շիրակի մարզը վերջին երկու տասնամյակների ընթացքում բազմիցս տուժել է ուժեղ քամիներից և նախկինում գրեթե չհանդիպող պտտահողմերից, ինչը հիմնականում մեծ վնաս է հասցրել բնակավայրերին և ենթակառուցվածքներին:

Վերջին երկու տասնամյակի ընթացքում Շիրակի մարզում Եսկան բացասական ազդեցություն ունեն չորային կլիմայական պայմաններն ու երաշտը, որոնք էլ ավելի են ահագնանում և խորանում մարզի կլիմային բնորոշ մշտական քամիների առկայության պայմաններում, ինչը բարձրացնում է գոլորշիացումը և նպաստում անջրդի ցանքատարածություններում և կերհանդակներում բույսերի ջրազրկմանն ու արագ չորացմանը:

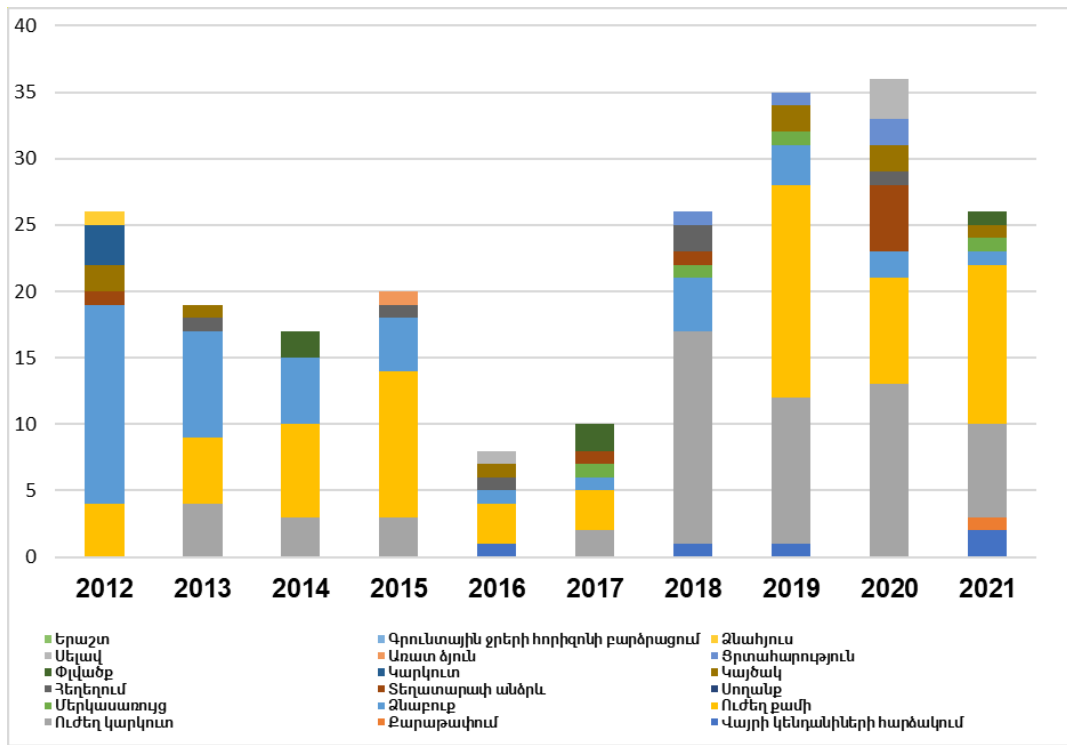
Կլիմայական աղետային երևույթներից ամենամեծ վնասը կրում է գյուղատնտեսության ոլորտը, ինչը մարզի բնակչության մեծ մասի համար հանդիսանում է ապրուստի հիմնական աղբյուրը: Չնայած սոցիալ-տնտեսական մյուս կարևոր ոլորտները, ինչպիսիք են՝ առողջապահությունը, բնակավայրերն ու ենթակառուցվածքները, Էներգետիկան, Էկոհամակարգերն ու բնական ռեսուրսները, զբոսաշրջությունը և այլն, ևս Եսկան վնասներ են կրում վերոհիշյալ աղետային երևույթներից:

Շիրակի մարզում ցանքատարածությունները գրեթե ամեն տարի ենթարկվում են կլիմայական վտանգավոր երևույթների բացասական ազդեցության՝ ցրտահարություններ, գարնանային վարարումներից առաջացող հեղեղումներ, կարկտահարություն, երկարատև չորային կլիմայական պայմաններ և երաշտ, որոնցից առաջացող վնասներն ու կորուստները կարող են կազմել 20-100%:

Ստորև ներկայացված են Արտակարգ իրավիճակների նախարարության (ԱԻՆ) Ճգնաժամային կառավարման ազգային կենտրոնի (ՃԿԱԿ) տվյալների հիմքով կառուցված Շիրակի մարզում արձանագրված արտակարգ դեպքերի և դրանց զարգացման միտումների սխեմատիկ պատկերները վերջին տասնամյակի ընթացքում (Գծապատկեր 1, 2):

Գծապատկեր 1.

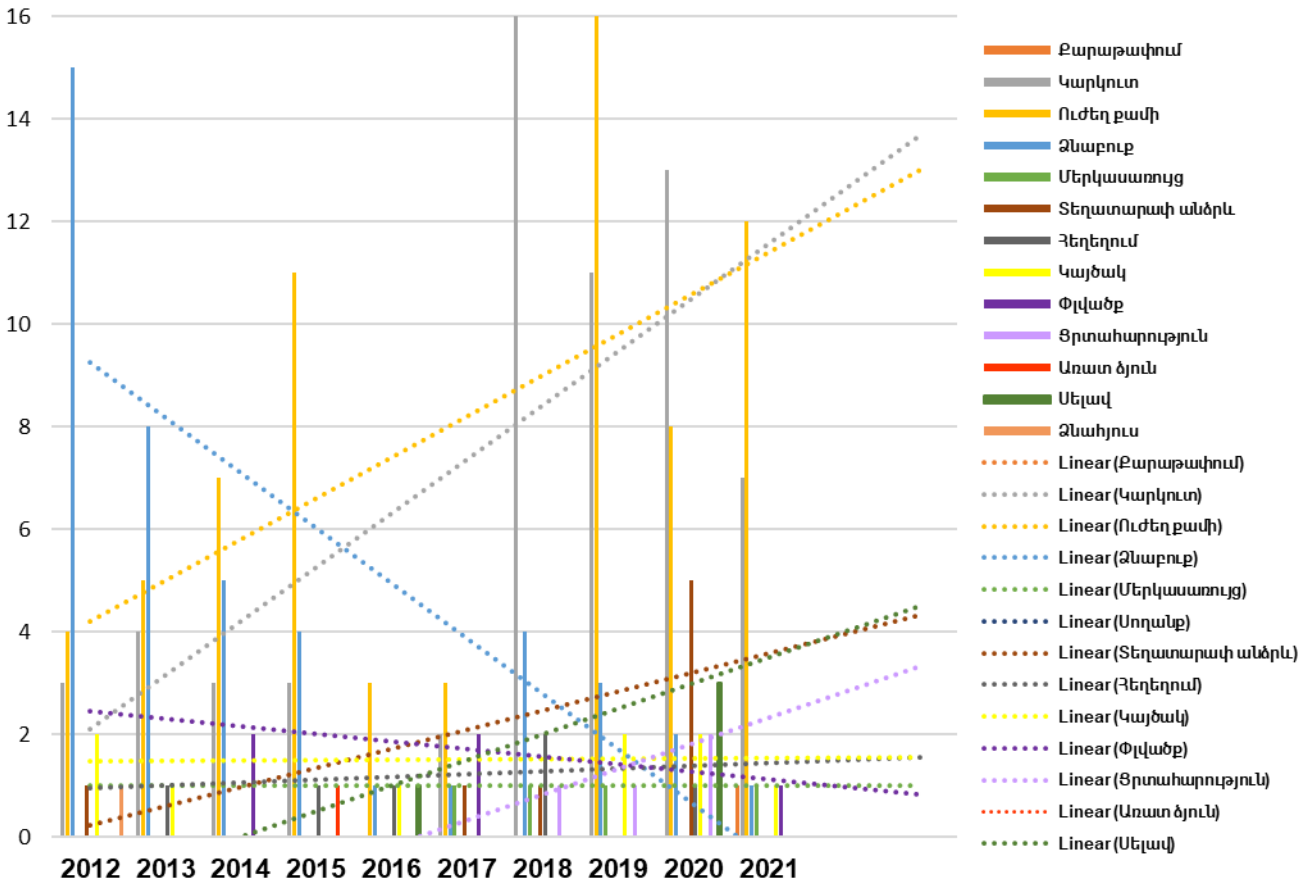
Շիրակի մարզում բնածին վտանգներից առաջացած արտակարգ դեպքերի հանրագումարն ըստ տարիների, 2012-2021թթ.

Ինչպես տեսնում ենք Գծապատկեր 1-ում բերված տվյալներից, դիտարկվող ժամանակահատվածում մարզում գրանցված արտակարգ դեպքերի հիմնական պատճառները հիդրոոդերևութաբանական վտանգներն են և դրանց ազդեցությամբ պայմանավորված երկրաբանական վտանգավոր երևույթները (սելավ, հեղեղում, փվածք, քարաթափում): Նման երևույթների առկայությունը համահունչ է Հայաստանում կլիմայի փոփոխությամբ պայմանավորված կանխատեսվող փոփոխությունների ընդհանուր միտումներին, որոնք ներկայացված են Հայաստանին վերաբերվող տեղական և միջազգային բազմաթիվ ուսումնասիրություններում:

Գծապատկեր 2.

Շիրակի մարզում արձանագրված արտակարգ դեպքերի վիճակագրությունից բխող առանձին վտանգների զարգացման միտումներ, 2012-2021թթ.

Բերված գծապատկերները ցույց են տալիս, որ դիտարկված ժամանակահատվածում հիդրոոդերևույթաբանական վտանգներով պայմանավորված արտակարգ դեպքերի թիվը աճել է և դրանց քանակը էապես ավելացել է 2018-2021թթ. ժամանակահատվածում (2012-2017թթ. ժամանակահատվածի միջինի նկատմամբ դեպքերի թիվը կրկնակի աճել է):

Գծապատկեր 2-ը պարզորոշ կերպով ցույց է տալիս, որ դիտարկվող ժամանակահատվածում Շիրակի մարզում զգալիորեն ավելացել է ուժեղ քամիների, ուժեղ կարկուտների և տեղատարափ անձրևների քանակը:

Որոշակի աճ է գրանցվել ցրտահարությունների, սելավների, կենդանիների հարձակումների և կայծակի դեպքերի պարագայում, ձնաբուքերի և ձնահյուսների քանակը ընդհակառակը նվազել է, իսկ մյուս վտանգներով պայմանավորված արտակարգ դեպքերի թիվը գրեթե չի փոփոխվել:

Գծապատկեր 1-ում և 2-ում պատկերված գրաֆիկների տվյալները բերված են համապատասխան հավելվածներում (Հավելված 1, 2):

Հարկ է նշել, որ մարզի մակարդակով բերված հիդրոոդերևույթաբանական վտանգավոր երևույթների (ՀՎԵ) ժամանակագրական պատկերն ու դրանց դրսևորումների փոփոխություններում նկատված միտումները ներկայացնում են մարզի վտանգներին ենթարկվածության ընդհանուր վիճակը, ինչը չի նշանակում, որ նույն պատկերն է տիրում առանձին վերցված համայնքներում: Իրականում, մարզի համայնքներում և բնակավայրերում առանձին վտանգների մասով միտումները կարող են տրամագծորեն տարբերվել, հաշվի առնելով բնակավայրի ռելիեֆի և ծովի մակերևույթից բարձրության առանձնահատկությունները:

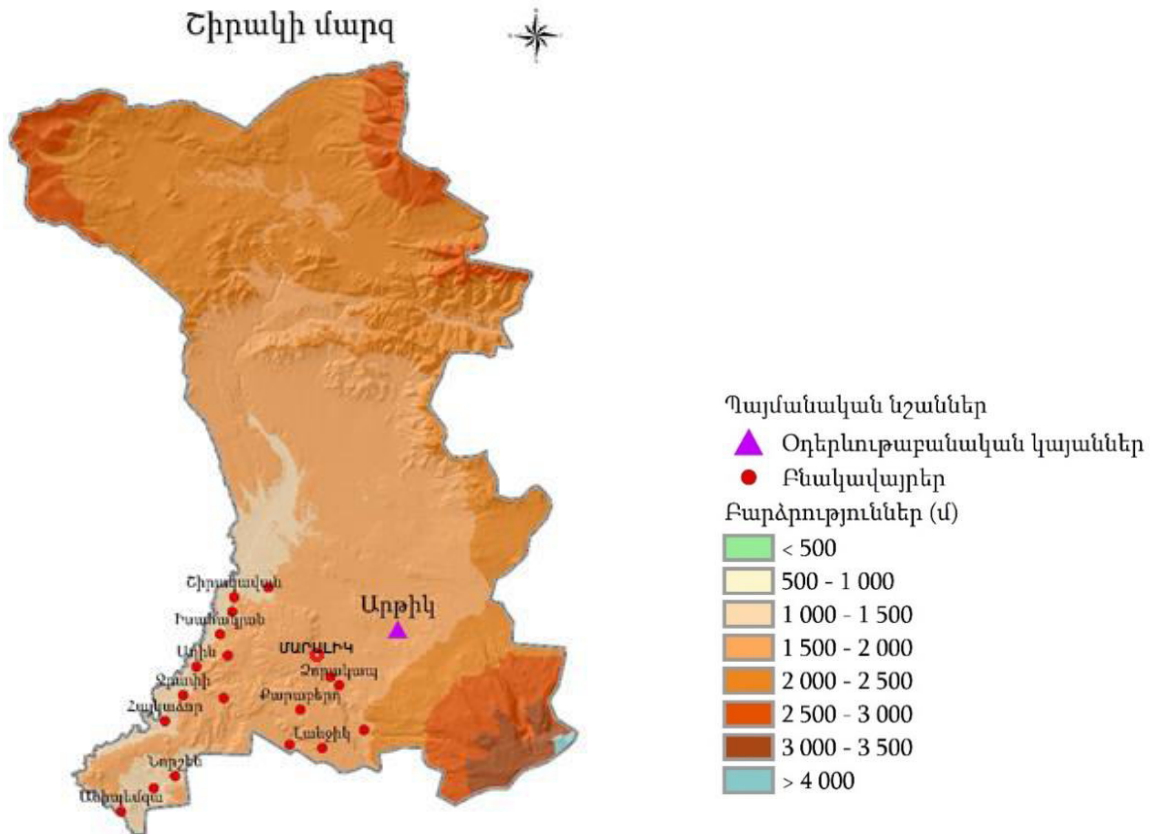
2.3. Համայնքի կլիմայական պատկերը և վերջին տասնհինգ տարիներին համայնքում արձանագրված արտակարգ դեպքերը

Անի միավորված համայնքի կլիմայական իրավիճակի վերլուծության համար ընտրվել են Արթիկ և Թալինի օդերևույթաբանական կայանները, քանի որ Անի համայնքի տարածքում, մասնավորապես Ախուրյան գետի հովտում, չկա գործող օդերևույթաբանական կայան:

Անի համայնքին ամենամոտ օդերևութաբանական կայանը գտնվում է Արթիկում, որը սակայն լեռնային կայան է և գտնվում է ծովի մակերևույթից 1724 մ բարձրության վրա: Լրացուցիչ դիտարկվել է Արագածոտնի մարզի Թալինի օդերևութաբանական կայանը, որը գտնվում է Լանջիկ բնակավայրից մոտ 17-18 կմ հարավ, իսկ բարձրությունը ծովի մակերևույթից կազմում է 1637 մետր: Հետևաբար, ընտրված օդերևութաբանական կայանները ավելի բնութագրական են Արագածի լանջին տեղակայված Նախալեռնային և լեռնային բնակավայրերի համար, որոնք գտնվում են ծովի մակերևույթից 1600 մետր և ավելի բարձրության վրա: Ախուրյան գետի հովտում գտնվող ցածրադիր բնակավայրերի կլիմայական պայմանները և կլիմայական ռիսկերը կարող են տարբերվել, պայմանավորված ավելի տաք և չորային կլիմայով, հովտային քամիների ազդեցությամբ և այլն:

Քարտեզ 1.

Շիրակի մարզի ռելիեֆը, Անի համայնքի բնակավայրերը և Արթիկի օդերևութաբանական կայանը

Անի համայնքը բնութագրվում է բարեխառն կլիմայով, որտեղ ամառները չոր և տաք են, իսկ ձմեռները՝ ցուրտ (Հայաստանի ջրային ռեսուրսների առկա, 2008թ.): Այնուամենայնիվ, Արագած լեռան ստորոտներում գտնվող բնակավայրերում ձմեռներն ավելի ցրտաշունչ են և մեր կողմից ընտրված երկու օդերևութաբանական կայանները ավելի շուտ բնութագրում են այս բարձրադիր գոտու կլիմայական պայմանները:

Օդի միջին տարեկան ջերմաստիճանը Արթիկում և Թալինում տատանվում է 6,2°C -ից 7,8°C-ի սահմաններում: Վերջին տասնամյակների ընթացքում տարեկան միջին ջերմաստիճանը բարձրացել է 1,0 - 1,1°C-ով (Գծապետկեր 3):

Տեղումների քանակի տարեկան նորման կազմում է 447-564մմ: Վերջին տասնամյակների ընթացքում տարեկան տեղումների գումարային քանակը, նորմայի համեմատ, Էապես չի փոխվել:

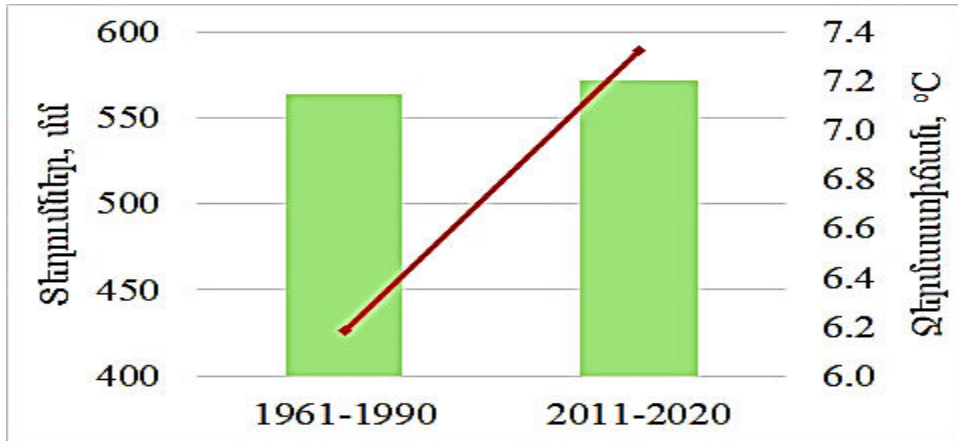
Քամու միջին տարեկան արագությունը տատանվում է 1,8 մ/վրկ - 2,1 մ/վրկ: Այսպիսով, օդի տարեկան միջին ջերմաստիճանի փոփոխությունը Շիրակի մարզում ակնհայտ է, իսկ տեղումների

քանակը էապես չի փոխվել, չնայած նկատվել են տարվա ընթացքում դրանց տեղաբաշխման և ինտենսիվության որոշակի փոփոխություններ:

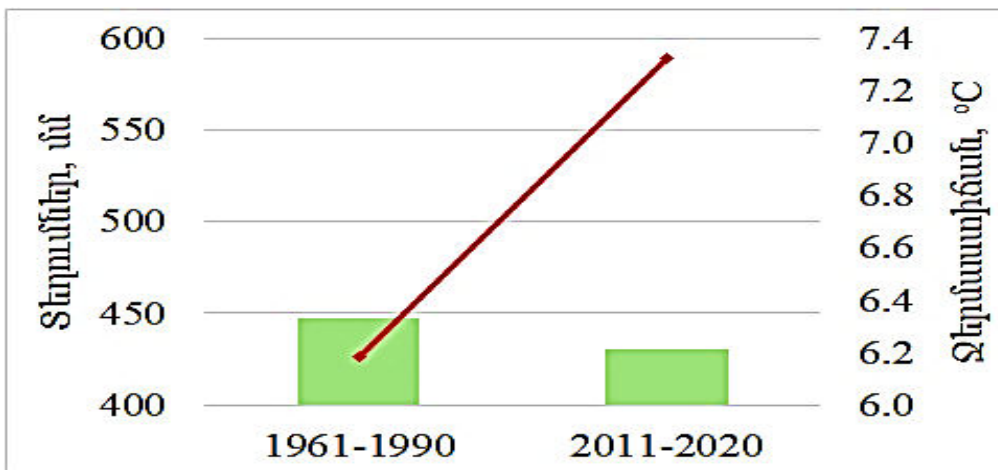
Գծապատկեր 3 ա., 3 բ.

Օդի ջերմաստիճանի (գիծ) և տեղումների քանակի (սյուներով) տարեկան միջին արժեքները Արթիկի և Թալինի օդերևութաբանական կայաններում 1961-1990թթ. և 2011-2020թթ. ժամանակահատվածներում

3ա. Արթիկ

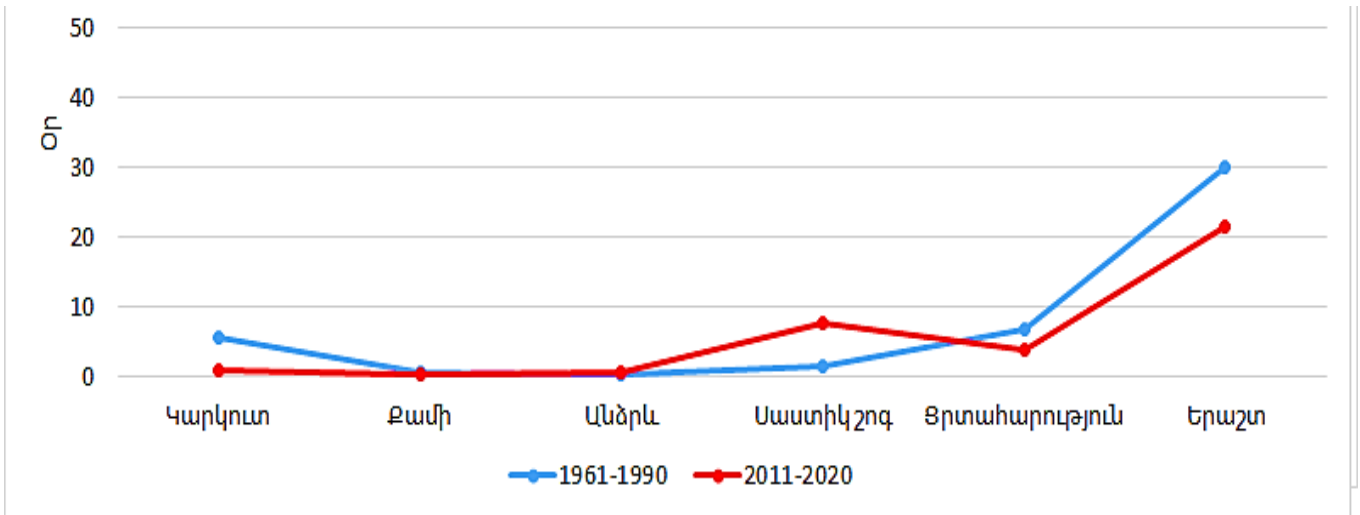
3բ. Թալին

Շիրակի մարզում երաշտային պայմանները ևս դիտվում են առավել հաճախակի մյուս հիդրոօդերևութաբանական վտանգավոր երևույթների համեմատ: Արթիկում և Թալինում երաշտով օրերի միջին տարեկան թիվը զգալիորեն տարբեր է և կազմում է 21 և 60 օր/տարեկան համապատասխանաբար (Գծապատկեր 3ա., 3բ.): Վերջինս պայմանավորված է կայանների տարբեր կլիմայական պայմաններով: Չնայած միջին տարեկան ջերմաստիճանի բարձրացմանը, երաշտով օրերի միջին թիվը կամ նվազել է (Արթիկ), կամ էապես չի փոխվել (Թալին) ինչպես երևում է Գծապատկերներ 4-ում և 5-ում:

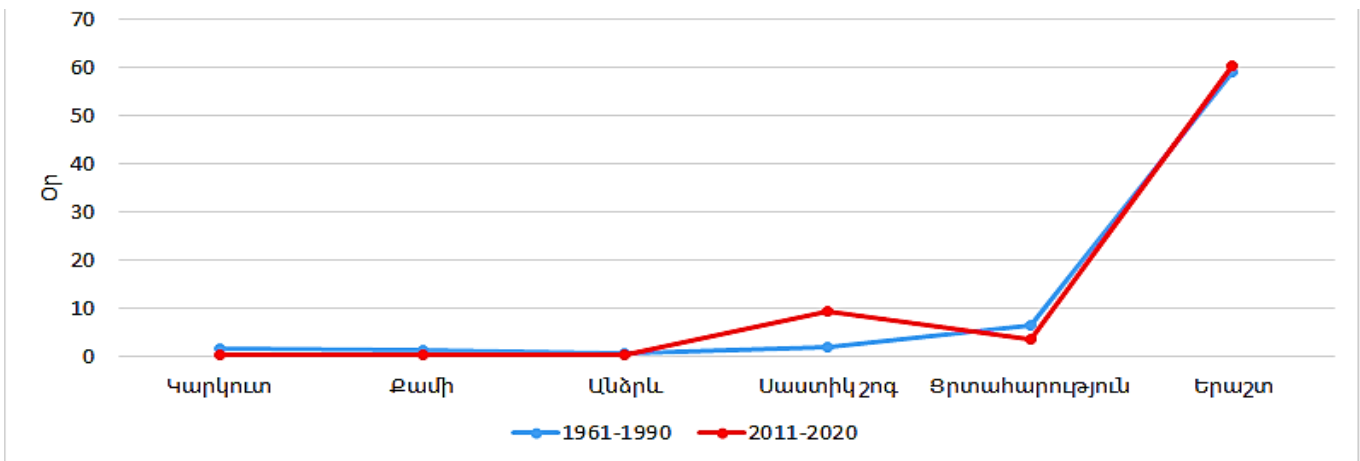
Գծապատկեր 4.

Հիդրոօդերևութաբանական վտանգավոր երևույթների միջին տարեկան օրերի քանակը Արթիկի օդերևութաբանական կայանում 1961-1990 թթ. և 2011-2020թթ. ժամանակահատվածներում

Գծապատկեր 5.

Հիդրոոդերևութաբանական վտանգավոր երևույթների միջին տարեկան օրերի քանակը Թալինի օդերևութաբանական կայանում 1961-1990 թթ. և 2011-2020թթ. ժամանակահատվածներում

Տեղումների քանակի ներտարեկան վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ 1961-1990թթ. ժամանակահատվածի համեմատ, 2011-2020թթ. ժամանակահատվածի տարվա տաք ամիսներին (ապրիլ-սեպտեմբեր) տեղումների քանակը աճել է մոտ 10-20%-ով: Ավելին, վերջին տասնամյակի ընթացքում, հաջորդական չոր օրերի ժամանակահատվածի միջին տևողությունը կրճատվել է մոտ 3 օրով: Երաշտին հաջորդում են ցրտահարությունները և սաստիկ շոգերը: Կլիմայի փոփոխությամբ պայմանավորված, վերջին տասնամյակում ցրտահարությունների հաճախականությունը նվազել է, իսկ սաստիկ շոգ օրերի միջին տարեկան թիվն ավելացել է մոտ 5 անգամ:

Աղյուսակ 2.

Հիդրոոդերևութաբանական վտանգավոր երևույթներին առավելագույն և միջին տարեկան օրերի քանակը Արթիկի օդերևութաբանական կայանում 1961-1990թթ. և 2011-2020թթ. ժամանակահատվածներում

Հիդրոոդերևութաբանական վտանգավոր երևույթ	1961-1990թթ.		2011-2020թթ.	
	Առավելագույն	Միջին	Առավելագույն	Միջին
Կարկուտ	14	5.5	2	0.8
Վտանգավոր քամի (≥ 25մ/վ)	2	0.5	1	0.3
Ուժեղ անձրև (≥ 30 մմ 12 ժամում)	2	0.2	1	0.4
Սաստիկ շոգ (≥ 32°C)	6	1.5	20	7.5
Հաջորդական չոր օրերի տևողությունը	65	28.6	30	25.3
Ցրտահարություն	Գարուն			

	5	3.2	3	2.1
	Աշուն			
	5	3.4	3	1.7
Երաշտ	81	30	31	21.4

Աղյուսակ 3.

Հիդրոօդերևութաբանական վտանգավոր երևույթներնեղի առավելագույն և միջին տարեկան օրերի քանակը Թալինի օդերևութաբանական կայանում 1961-1990թթ. և 2011-2020թթ. ժամանակահատվածներում

Հիդրոօդերևութաբանական վտանգավոր երևույթ	1961-1990թթ.		2011-2020թթ.	
	Առավելագույն	Միջին	Առավելագույն	Միջին
Կարկուտ	6	1.7	1	0.5
Վտանգավոր քամի (≥ 25մ/վ)	10	1.5	2	0.4
Ուժեղ անձրև (≥ 30 մմ 12 ժամում)	3	0.8	2	0.5
Սաստիկ շոգ (≥ 32°C)	8	2	22	9.5
Հաջորդական չոր օրերի տևողությունը	65	36	42	33.2
Ցրտահարություն	Գարուն			
	5	3.2	3	1.7
	Աշուն			
	5	3.2	4	2
Երաշտ	112	59	82	60.3

Կարկուտները, ուժեղ քամիները և անձրևները համեմատաբար հազվադեպ են դիտվում Շիրակի մարզի ընտրված օդերևութաբանական կայաններում համաձայն միջին վիճակագրության: Այստեղ ևս առանձին տարիներին այս երևույթների հաճախականությունը կարող է լինել զգալի: Օրինակ, եղել են տարիներ, երբ կարկուտով օրերի թիվը հասել է 10-14-ի: Նշված հիդրոօդերևութաբանական վտանգավոր երևույթներնեղը նվազել են 2011-2020թթ. ժամանակահատվածում, որը կարող է պայմանավորված լինել միջին տարեկան ջերմաստիճանի բարձրացմամբ և չորացմամբ:

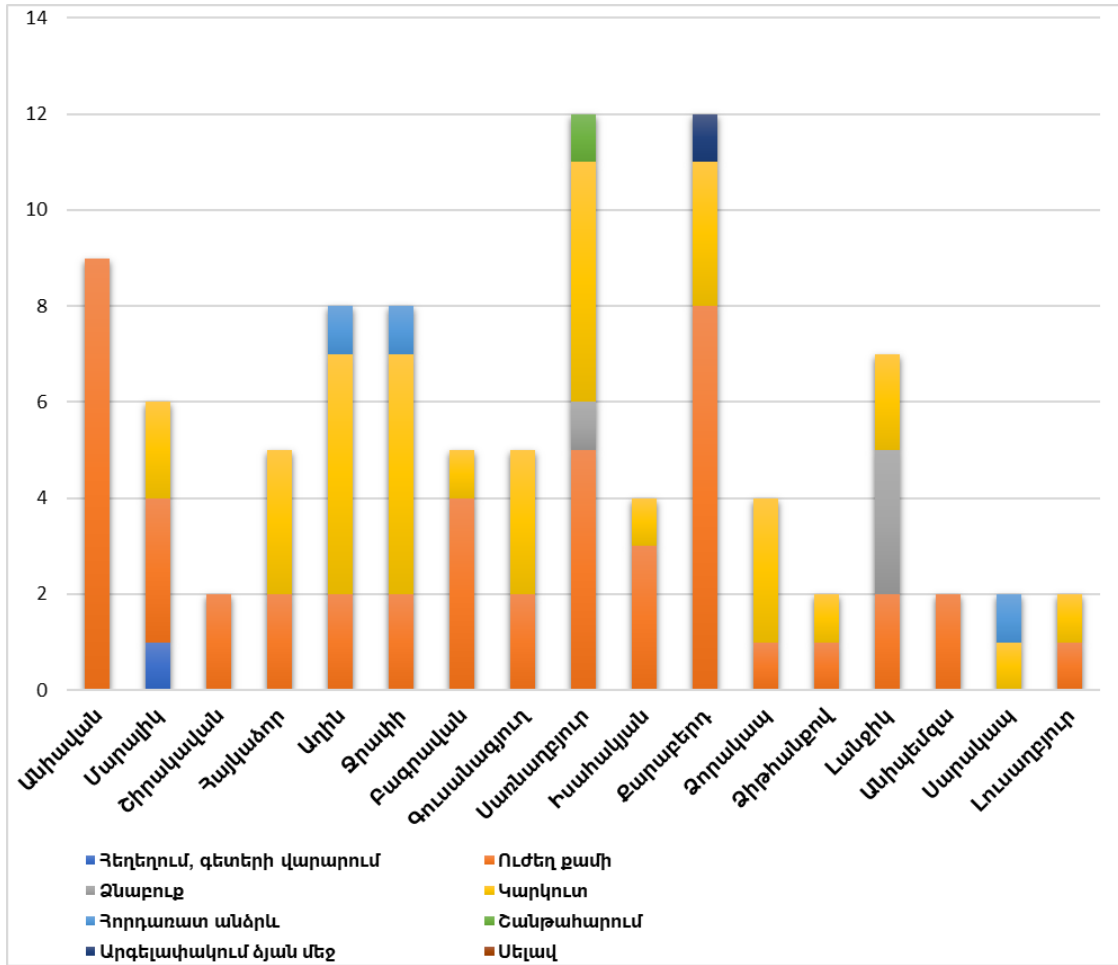
Ամփոփելով ներկայացվածը, կարելի է եզրակացնել, որ.

- Շիրակի մարզի Անի համայնքի բնակավայրերի մեծ մասում վերջին տասնամյակում դիտվել է միջին տարեկան ջերմաստիճանի համարժեք աճ ինչպես Իջևանի և Լոռու մարզի համայնքներում, սակայն տեղումների քանակը Էապես չի փոխվել համաձայն Արթիկի և Թալինի օդերևութաբանական կայանների դիտարկումների:
- Երաշտը համարվում է Անի համայնքում արձանագրված հիմնական կլիմայական ռիսկերից մեկը: Երաշտներով օրերի թիվը նվազել է վերջին տասնամյակում Արթիկի լեռնային կայանում, իսկ Թալինում Էապես չի փոխվել: Հաջորդական չոր օրերի միջին տևողությունը կրճատվել է 2011-2020թթ. ժամանակահատվածում և՛ Արթիկի, և՛ Թալինի օդերևութաբանական կայաններում:
- Երկրորդ կլիմայական ռիսկը 1961-1990թթ. պատմական ժամանակահատվածում ցրտահարություններն էին, սակայն վերջին տասնամյակում երկրորդ տեղը զբաղեցնում են սաստիկ շոգերը: Վերջինս պայմանավորված է կլիմայի տաքացմամբ, որի հետևանքով ավելի հաճախակի են դարձել սաստիկ շոգերը, իսկ ցրտահարություններն՝ ավելի հազվադեպ:
- Անի համայնքում համեմատաբար բարձր կրկնելիություն ունեն ուժեղ քամիների և ուժեղ կարկուտահարության ռեպերը: Եվ չնայած նրան, որ վերջին տասնամյակում դիտվել է կարկուտով օրերի նվազման միտում, Էապես աճել է դրանց ուժգնությունն ու ինտենսիվությունը:

Համադրելու համար ստորև ներկայացվում է ԱԻՆ ճգնաժամային կառավարման ազգային կենտրոնի տվյալների հիման վրա վերջին 15 տարիներին Անի համայնքում արձանագրված արտակարգ դեպքերի վիճակագրությունն ըստ տարիների և բնակավայրերի (Գծապատկեր 6 և 7):

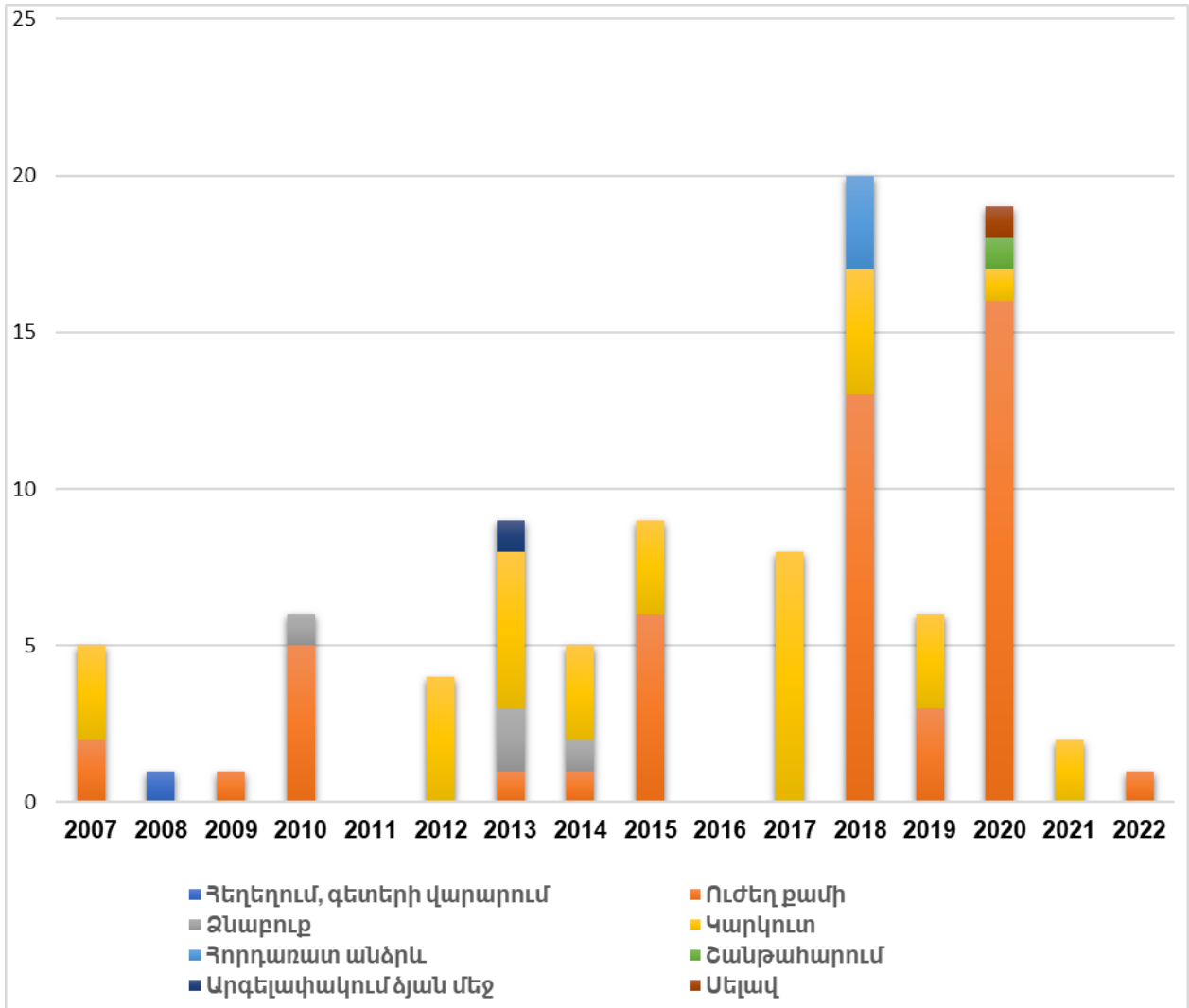
Գծապատկեր 6.

Անի համայնքում վերջին 15 տարիների ընթացքում գրանցված արտակարգ դեպքերի/տարերային երևույթների հանրագումարն ըստ բնակավայրերի

Գծապատկեր 7.

Անի համայնքում վերջին 15 տարիների ընթացքում գրանցված արտակարգ դեպքերի/տարերային երևույթների հանրագումարն ըստ տարիների

Գծապատկեր 6-ում պարզ երևում է, որ գրանցված կլիմայական արտակարգ դեպքերի քանակով, Անի համայնքի ամենավտանգված բնակավայրերն են Քարաբերդը, Սառնաղբյուրը, Անիավանը, Աղինս ու Ջրափին, միջին վտանգվածության աստիճան ունեն Լանջիկը, Մարալիկը, Բագրավանը, Գուսանազյուղը և Հայկաձորը, իսկ մյուս բնակավայրերն ունեն համեմատաբար ավելի ցածր վտանգվածության աստիճան:

Գծապատկեր 6-ից պարզ է դառնում նաև, որ արձանագրված կլիմայական արտակարգ դեպքերի գերակշիռ մասը կազմում են ուժեղ քամիներն ու կարկտահարությունը: Այս երկու վտանգներով պայմանավորված, կլիմայական արտակարգ դեպքերի քանակը կազմում է արձանագրված բոլոր դեպքերի 89.5%-ը (ուժեղ քամիներ՝ 51.6%, կարկտահարություն՝ 37.9%):

Գծապատկեր 7-ում ներկայացված տվյալները ցույց են տալիս, որ առկա է կլիմայական արտակարգ դեպքերի տարեկան հանրագումարի զգալի աճման միտում:

Անի համայնքում 2018 և 2020 թվականներին արձանագրված արտակարգ դեպքերի միջին քանակը ավելի քան 3.5 անգամ գերազանցում է դիտարկվող ողջ ժամանակահատվածի մյուս տարիներին արձանագրված բոլոր դեպքերի միջին քանակությունը:

Այս երկու տարիների ընթացքում արձանագրվել է 16 տարիների ընթացքում Անի համայնքի բնակավայրերում արձանագրված բոլոր դեպքերի 40%-ը:

Ներկայացված գծապատկերների թվային տվյալները տե՛ս կից հավելվածներում (Հավելված 3, 4):

Իհարկե, Անի համայնքի կլիմայական արտակարգ դեպքերի հետ կապված իրավիճակի ավելի ամբողջական և ճշգրիտ վերլուծություն իրականացնելու համար առկա է տեղեկատվական բաց՝ կապված Անի համայնքի տարածքում հիդրոոդերևութաբանական կայանի և Ախուրյան գետի հովտում գտնվող բնակավայրերի կլիմայի վերաբերյալ երկարաժամկետ տվյալների բացակայության հետ:

հրավիճակի ավելի ճշգրիտ վերլուծության հետ կապված առկա է ևս մեկ տեղեկատվական մարտահրավեր, դա կապված է այն իրողության հետ, որ չորային կլիմայական պայմանները և սատիկ շոգ օրերը չեն գրանցվում որպես արտակարգ դեպքեր և չկան դրանց ազդեցության հետ կապված հավաստի տեղեկություններ:

Ներկայումս համայնքին սպառնացող վտանգների և դրանց հետագա հնարավոր դրսևորումների վերաբերյալ ավելի ճշգրիտ պատկերացում կազմելու համար, ծրագրային թիմը վերը բերված բոլոր տվյալները համադրել է ՏՄՌԿ գործիքակազմով տեղում հավաքագրված տվյալների հետ: Արդյունքում, գնահատվել է յուրաքանչյուր վտանգի ապագայում կայանալու հավանականությունը, ինչը հիմք է հանդիսացել այդ վտանգների նկատմամբ համայնքի խոցելիությունը և ռիսկը սահմանելու համար:

2.4. Համայնքի ֆինանսական միջոցները

Անի համայնքի բյուջեի եկամուտների և ծախսերի վերլուծության համար օգտագործվել են ՀՀ Շիրակի մարզպետարանի պաշտոնական էջում հրապարակված տվյալները³: Վերլուծությունը իրականացվել է 2020-2022թթ. բյուջեների պլանային ցուցանիշների հիման վրա (Հավելված 5):

Եկամուտների մասով Անի համայնքի բյուջեով 2020թ. համար նախատեսվել էր 988,688.69 հազար դրամ, որից 726,296.2 հազար դրամ՝ վարչական մասում, իսկ 262,392.5 հազար դրամ՝ ֆոնդային մասում: 2021թ. եկամուտները պլանավորվել են 1,255,299.30 հազար դրամ, որից 883,476.5 հազար դրամը՝ վարչական մասի եկամուտներ, իսկ 371,822.8 հազար դրամը՝ ֆոնդային մասի եկամուտներ: 2022թ. համար բյուջեով նախատեսվել է 1,212,155.60 հազար դրամ, որից 907,538.4 հազար դրամ՝ վարչական մասում, իսկ 484,617.2 հազար դրամ՝ ֆոնդային մասում:

Համայնքի բյուջեի տվյալները ցույց են տալիս, որ համայնքի եկամուտների գերակշիռ մասը, մոտ 65-77% ձևավորվում են պետության կողմից համայնքին տրամադրվող դրամաշնորհների, այդ թվում կապիտալ ներքին դրամաշնորհների հաշվին: Համայնքի սեփական եկամուտների տեսակարար կշիռը դիտարկված տարիների ընթացքում գրեթե չի փոփոխվում և կազմում է շուրջ 20%:

Համայնքի բյուջեի ծախսերի մասով դիտարկվել են 2020-2022թթ. ծախսերը գործառնական դասակարգմամբ: Ծախսերի գործառնական դասակարգումը պետական կառավարման և տեղական ինքնակառավարման մարմինների հիմնական գործառույթների իրականացման ֆինանսավորման ուղղություններն արտահայտող բյուջետային ծախսերի խմբավորումն է: Ընդհանուր առմամբ, համայնքի 2020թ. ծախսերը պլանավորվել են 911,064.9 հազար դրամ, որից 730,169.0 հազար դրամը պլանավորվել է վարչական մասի ծախսեր, իսկ 318,895.9 հազար դրամը՝ ֆոնդային մասի ծախսեր: 2021թ. համար այս ցուցանիշը պլանավորվել է 1,180,216.9 հազար դրամ, որից՝ 889,859.8 հազար դրամ՝ վարչական, 463,357.1 հազար դրամ՝ ֆոնդային մասի եկամուտ: 2022 թ. համար ընդհանուր ծախսերը պլանավորվել են 1,394,705.6 հազար դրամի չափով, որից 914,316.3 հազար դրամ՝ վարչական, իսկ 660,389.3 հազար դրամ՝ ֆոնդային մասերում:

Վերլուծելով համայնքի ծախսային ցուցանիշները կարելի է փաստել, որ Անի համայնքի բյուջեն դիտարկված տարիներին ունի աճի միտում՝ առաջին հերթին պետության կողմից համահարթեցման դոտացիաների և կապիտալ սուբվենցիաների աճի հաշվին: Կապիտալ սուբվենցիաների աճի հետ պայմանավորված, հստակ աճ է արձանագրվում ֆոնդային և վարչական բյուջեների հարաբերակցության մեջ: Եթե 2020թ. ֆոնդային բյուջի ծախսերը պլանավորվել էին ընդհանուր բյուջեի 35%-ի չափով, ապա 2022թ. այդ նույն ցուցանիշը կազմել է 47%, որը միջին հանրապետական ցուցանիշից մոտ 4 անգամ ավելի է: Կապիտալ ծախսերի մասով հատկապես աչքի են ընկնում ջրամատակարարման և փողոցների լուսավորման բյուջետային տողերով իրականացված ծրագրերը: Հատկանշական է նաև համայնքի բյուջեի վարչական մասի տարեկան ազատ մնացորդը, որն ամեն տարի տեղափոխվում է ֆոնդային մաս՝ համայնքում կապիտալ բնույթի ծրագրերի իրականացման համար:

Անի համայնքում բյուջեի եկամուտների և ծախսերի համամասնությունը, այդ թվում պետական տրանսֆերտների մեծ տեսակակարար կշիռը, հուշում են, որ համայնքի խնդիրներից շատերը

³ <http://shirak.mtad.am/community-budgetary-expenditure/> և <http://shirak.mtad.am/community-budgetary-revenues/>

հնարավոր կլինի լուծել պետական բյուջեից ստացվող սուբվենցիոն ծրագրերի շրջանակներում, սակայն անհրաժեշտ է հնարավորության դեպքում ներգրավել նաև մասնավոր հատվածի ներդրումներ՝ ծրագրերի արդյունավետության բարձրացնելու համար: Այնուամենայնիվ, ծրագրերի ֆինանսավորման համար նախընտրելի ֆինանսավորման մեխանիզմի վերաբերյալ առաջարկները կներկայացվեն ըստ առանձին առաջարկվող լուծումների՝ հաշվի առնելով խնդիրների և լուծումների առանձնահատկությունները և արդյունավետ ֆինանսավորման մեխանիզմները:

3. Ծրագրի իրականացման գործընթաց

3.1. Մեթոդաբանություն

ՏՄՌԿ մեթոդաբանության հիմքում ընկած է Կարմիր խաչի և կարմիր մահիկի ընկերությունների միջազգային ֆեդերացիայի (ԿԻՎՄՄՖ) կողմից մշակված տեղական մակարդակում աղետների ռիսկի բացահայտման, համայնքին սպառնացող վտանգների, այդ վտանգների նկատմամբ վերջինիս խոցելիության և կարողությունների գնահատման (ԽԿԳ) գործիքը: Այն մշակվել է, մասնավորապես գյուղական համայնքներում կիրառելու նպատակով: ԽԿԳ գործիքով իրականացված ուսումնասիրությունները, հիմնականում, առաջին մոտավորությամբ տալիս են համայնքին սպառնացող ռիսկերի ընդհանուր պատկերը՝ դրանք ճանաչելի և հասանելի դարձնելով համայնքի բնակչությանն ու ղեկավարությանը: ԽԿԳ իրականացման համար անհրաժեշտ տեղեկատվությունը ձևավորվում է փաստացի տվյալների հավաքագրման արդյունքում առաջնային և երկրորդային աղբյուրներից, ներառյալ վիճակագրությունը, և չի ենթադրում որևէ խորացված մասնագիտական հետազոտություն:

ԽԿԳ գործիքը դասվում է տեղական մակարդակում ռիսկերի գնահատման միջազգայնորեն ճանաչված լավագույն գործիքների շարքում:

Ի տարբերություն ԽԿԳ-ի, ՏՄՌԿ-ն ոչ միայն գնահատման, այլ նաև պլանավորման մեթոդաբանություն է: Այն թույլ է տալիս գնահատել աղետների ռիսկերը ԽԿԳ գործիքակազմի օգտագործմամբ, ինչպես նաև մեխանիզմներ է պարունակում դրանց դիմակայելու հնարավոր գործողությունները փոխադարձ համադրելու և պլանավորելու համար՝ ելնելով

- ռիսկային առաջնահերթությունից,
- ֆինանսական, նյութատեխնիկական և մարդկային ռեսուրսների առկայությունից,
- լուծումների հնարավոր փոխադարձ ազդեցությունից և
- համայնքում զարգացման պլաններով նախատեսված գործողությունների հետ ունեցած առնչությունից՝ փոխազդեցության և համապատասխանելիության առումով:

ՏՄՌԿ գործընթացը հաջորդականորեն իրականացվող քայլերի համակցություն է՝ բաղկացած հետևյալ փուլերից.

- նախապատրաստական,
- տվյալների հավաքագրման և ճշգրտման,
- վտանգների, խոցելիության և կարողությունների գնահատման և, դրանց վերլուծության արդյունքում, յուրաքանչյուր վտանգի ռիսկայնության վերաբերյալ եզրակացությունների ձևավորման,
- բացահայտված ռիսկերին դիմակայելու համապատասխան գործողությունների մշակման և պլանավորման:

ՏՄՌԿ մեթոդաբանությունը, սկզբնական տարբերակում, բավարար հնարավորություն չէր ընձեռում կլիմայի փոփոխության պատճառով առաջացած նոր ռիսկերը բացահայտելու և դրանց դիմակայմանն ուղղված համահունչ քայլեր ձեռնարկելու համար: Մեթոդաբանությունը լավարկելու

Նպատակով ուսումնասիրվել է միջազգային փորձը⁴, մասնավորապես կլիմայական ռիսկերի գնահատման գոյություն ունեցող արդի մոտեցումները և վերջիններիս, տեղական մակարդակում կիրառելիության առումով, ավելի ոլորին ճանաչված ռիսկերի բացահայտման և գնահատման գործիքները: Ուսումնասիրությունների արդյունքում նախապատվությունը տրվել է Նույն ԿԽԿՄՄՖ ԽԿԳ գործիքի կլիմայական բաղադրիչով հարստացված տարբերակին, որը ստեղծվել է 2007-2012թթ.: ԽԿԳ նոր տարբերակում մի շարք գործիքներ ենթարկվել են կառուցվածքային փոփոխությունների, ներառելով բաղկացուցիչներ, որոնք թույլ են տալիս պատկերացում կազմել կլիմայի փոփոխության պատճառով համայնքում առաջացող հավելյալ խնդիրների մասին: Ի տարբերություն այն բնական վտանգավոր երևույթների, որոնք կարող են հանկարծահաս աղետի պատճառ հանդիսանալ, կլիմայի փոփոխությունը դանդաղ ընթացող վտանգավոր երևույթ է: Այն աստիճանաբար, ժամանակի ընթացքում է բերում աղետալի հետևանքների, ինչը հաճախ տեղի է ունենում տարբեր վտանգների համակցության արդյունքում: Հայտնի է, որ կլիմայի փոփոխության ազդեցությունը արտահայտվում է հիդրոօդերևութաբանական վտանգավոր երևույթների բնութագրերի փոփոխությամբ՝ մեծացնելով վերջիններիս կայացման հաճախականությունն ու ուժգնությունը, կամ առաջացնելով եղանակային ծայրահեղ դրսևորումներ ու տատանումներ: Կլիմայով պայմանավորված նման երևույթներից առաջացած ռիսկերը բացահայտելու նպատակով է, որ ՏՄՌԿ ներկայիս մեթոդաբանության մեջ առաջարկվում է օգտագործել ԽԿԳ գործիքի կլիմայական բաղադրիչով հարստացված տարբերակը:

3.2. Աշխատանքների ամփոփ նկարագիր

Ռիսկերի գնահատման աշխատանքները համայնքում իրականացվել են ՏՄՌԿ մեթոդաբանության չորս փուլով նախատեսված գործողությունների լիարժեք իրականացմամբ՝ այցելելով և ուսումնասիրելով համայնքի բոլոր բնակավայրերը: Մինչ այցելությունները և բուն ուսումնասիրության ընթացքում ծրագրային թիմի և ԱՌՆԱԴ հիմնադրամի ադմինիստրացիայի կողմից ծավալուն աշխատանքներ են տարվել ուսումնասիրության հետ կապված անելիքների պլանավորման, տեղական մարմիններին տեղեկացնելու և աշխատանքները տեղերում կազմակերպելու, տեղական թիմեր ձևավորելու և ուսուցման, տեխնիկական և կազմակերպչական բազում այլ հարցերի կարգավորման ուղղությամբ:

1. Նախապատրաստական փուլ

Ծրագրային թիմի կողմից մշակվել է Ծրագրի իրականացման գործողությունների պլանը, ինչպես նաև ձևավորվել են վերջինիս հետ կապված բոլոր անհրաժեշտ փաստաթղթերը: Կազմակերպվել են հանդիպումներ բոլոր շահագրգիռ կողմերի հետ, այդ թվում Շրջակա միջավայրի, Արտակարգ իրավիճակների, Տարածքային կառավարման ու ենթակառուցվածքների նախարարությունների ներկայացուցիչների և թիրախային մարզերի իշխանությունների հետ: Ներկայացվել են Ծրագրի նպատակն ու ակնկալվող արդյունքները, Ծրագրի իրականացման գործողությունների պլանն ու համայնքի տեղական ինքնակառավարման մարմինների հետ համագործակցության սկզբունքները՝ ներառյալ համապատասխան մարմինների ներգրավվածության և ծրագրին օժանդակություն ցուցաբերելու ակնկալիքները, մասնավորապես տեղական թիմերի ձևավորման համար թեկնածուների առաջադրման և ընտրության հարցում: Մշակվել են տեղական թիմերի ուսուցման դասընթացների կյութերը: Լրամշակվել են ՏՄՌԿ մեթոդաբանության գործիքակազմի տվյալների հավաքագրման համար անհրաժեշտ գործիքները՝ հարմարեցնելով վերջիններս Ծրագրով նախատեսված գործողությունների իրականացմանը: Դասընթացները կազմակերպվել են Ծրագրի հինգ թիրախային մարզում օգոստոսի 30-ից մինչև սեպտեմբերի 8-ը ընկած ժամանակահատվածում: Դասընթացների ավարտին ընդհանուր մասնակիցների կազմից ընտրվել են տեղական թիմերի անդամները:

2. Տվյալների հավաքագրման փուլ

Տեղական թիմերի կողմից համայնքներում տվյալների հավաքագրման աշխատանքներն իրականացվել են համաձայն աշխատանքային պլանի, բացառությամբ այն համայնքների, որտեղ

⁴ Դիտարկվել է Կլիմայի փոփոխության փորձագետների միջկառավարական խմբի /IPCC/, ԿԽԿՄՄՖ, ՄԱԶԾ, Քաղաքապետերի դաշնագիր հանուն կլիմայի և եներգիայի (CoM) և այլ փորձագետների խմբերի և կազմակերպությունների մոտեցումները:

աշխատանքներն, անվտանգության նկատառումներով, ժամանակավորապես հետաձգվել էին սեպտեմբերի 13-ին Ադրբեջանի կողմից սանձազերծած պատերազմական գործողությունների պատճառով: Աշխատանքային պլանից եղել են նաև այլ ժամանակային շեղումներ՝ կապված անբարենպաստ եղանակային պայմանների հետ, որը սեզոնային գործոն է և վերաբերվում է այն բնակավայրերին, որոնց հասանելիությունը անձրևային օրերին և դրանցից հետո դառնում է խնդրահարույց:

Տվյալների հավաքագրման աշխատանքներում, ներառյալ մշակումն ու թվայնացումը, բացի տեղական թիմերի անդամներից ներգրավված են եղել նաև վերլուծական թիմի անդամներն ու Ծրագրի փորձագետները, որոնք համակարգել, ուղղորդել և, ըստ անհրաժեշտության, տրամադրել են մասնագիտական աջակցություն տեղական թիմերին: Չուգահեռաբար, հավաքագրված տվյալների վերլուծության վրա աշխատել են նաև վերլուծական թիմի անդամները:

Ծրագրի իրականացման աշխատանքային պլանի համաձայն ս.թ. հոկտեմբերի 30-ից մինչև նոյեմբերի 20-ը անց է կացվել տեղական թիմերի գործունեության մոնիթորինգ: Այդ նպատակով մարզային պատասխանատուների մասնակցությամբ Ծրագրի ղեկավարությունը այցելել է թիրախային հինգ մարզում տեղակայված քաղաքային մեկական բնակավայր: Մոնիթորինգի արդյունքում առանձին ուշադրություն է դարձվել տեղական թիմերի կողմից տվյալների հավաքագրման գործիքակազմի կիրառման առանձնահատկությունների հետ կապված հարցերին և արձանագրված խոչընդոտների վերլուծությանը, ինչպես նաև հետագա անելիքներում հնարավոր խնդիրներից խուսափելուն ուղղված քայլերին: Այցելությունների ընթացքում վերհանված խնդիրները քննարկվել են թիմերի անդամների հետ և առաջարկություններ են արվել թիմերի գործունեության արդյունավետության բարձրացման ուղղությամբ: Ծրագրային թիմը, անմիջապես մասնակցելով տվյալների հավաքագրման գործընթացին, թիմերին գործնական օժանդակություն է ցուցաբերել գործիքների կիրառման նրբություններն ավելի խորը հասկանալու և արդյունավետ կիրառելու նպատակով: Ի աջակցություն տեղական թիմերի և ի նպաստ թիմերի ու տեղական ղեկավարության համագործակցության սերտացմանը, ծրագրային թիմը մասնակցել է նաև համայնքային հանդիպումներին:

Լոռու տեղական թիմի մոնիթորինգի հետ համատեղ անց է կացվել նաև վերլուծական թիմի արտագնա աշխատանքային հանդիպում:

Մոնիթորինգի պլանավորման, այցելությունների հետ կապված տեխնիկական հարցերի, տեղական իշխանության տեղեկացման և ներգրավվածության հետ կապված բոլոր աշխատանքներն անց են կացվել Ծրագրի ղեկավար կազմի, վերլուծաբանների խմբի, տեղական թիմերի համակարգողների և ԱՌՆԱՊ տնօրինության անմիջական մասնակցությամբ:

3. Տվյալների վերլուծության ու ռիսկերի գնահատման փուլ

Այս փուլի աշխատանքներում ներգրավված են եղել Ծրագրի փորձագետներն ու վերլուծական թիմը: Թիմի մարզային պատասխանատու վերլուծաբաններն իրականացրել են բազմակողմանի վերլուծություն. ուսումնասիրել, տեսակավորել և ճշգրտել են տեղական թիմերի ներկայացված տվյալները՝ համադրելով տարբեր գործիքներով ստացված առաջնային տվյալները երկրորդային աղբյուրներից քաղված տվյալների, ինչպես նաև Ծրագրի փորձագետների մասնագիտական գնահատականների հետ: Վերլուծության արդյունքում բացահայտվել են կլիմայի փոփոխության հետ կապված համայնքին (բնակավայր առ բնակավայր) սպառնացող գերակա վտանգներն ու կլիմայական ռիսկերը: Այդ աշխատանքների ընթացքում վերլուծական թիմը մշտական կապի մեջ է եղել տեղական թիմերի հետ՝ առանձին դեպքերում տվյալների իսկությունը ճշտելու համար:

Ծրագրի համակարգողների կողմից մշակվել և տրամադրվել են ռիսկի և ռիսկի առանձին բաղադրիչների բացահայտման և գնահատման ստանդարտ ձևանմուշներ՝ քանակական և որակական տվյալների վերլուծություններում միասնական հայեցակարգային մոտեցումներ ցուցաբերելու համար: Վերլուծական աշխատանքներն իրականացնելու ընթացքում համակարգողների կողմից պարբերաբար անց են կացվել առցանց և առերես հանդիպումներ՝ որոնք նպաստել են վերլուծական աշխատանքների սահուն գործընթացի ապահովմանը: Բացահայտված ռիսկերի հիման վրա վերլուծական թիմերի կողմից առաջարկություններ են արվել համայնքում կլիմայի փոփոխության հարմարվողականության ոլորտային լուծումների վերաբերյալ:

4. Արդյունքների ամփոփման և ներկայացման փուլ

Հատուկ մշակված ձևանմուշով կազմվել է աշխատանքային հաշվետվություն, որտեղ ներկայացվել են թիրախային համայնքների և բնակավայրերի ռիսկերի գնահատմանն ու հարմարվողականության լուծումների վերաբերող արդյունքներն ու ձեռքբերումները: Համաձայն նախնական պայմանավորվածության դրանք ներկայացվել և քննարկվել են բոլոր թիրախային համայնքներում ու բնակավայրերում՝ նպատակ ունենալով հնարավորություն ընձեռել համայնքին ու համայնքի ղեկավարությանը առաջարկող լուծումների բազմությունից ընտրել իրենց համար առաջնահերթ և տեսանելի լուծումները: Համայնքի կողմից ընտրությունը կատարելուց հետո առանձին քննարկվել են համայնքի ռազմավարական պլանում ընտրված լուծումների ինտեգրման հնարավորությունները: Հիմնվելով համայնքում կայացված որոշումների վրա, ծրագրային թիմը վերանայել, ճշգրտել և մշակել է ծրագրային հաշվետվության վերջնական տարբերակը: Այն ներկայացվել է շահագրգիռ կողմերի մասնակցությամբ կազմակերպված ընդհանուր հավաքին: Հաշվետվության էլեկտրոնային տարբերակը ուղարկվել է Ծրագրի հետ առնչվող նախարարություններին, թիրախային մարզերի և համայնքների ղեկավարությանը, բնակավայրերի վարչական ղեկավարներին ու Ծրագրի դոնորներին:

3.3. Տվյալների հավաքագրման գործիքակազմ և համայնքում առանձին գործիքների կիրառման հետ կապված առանձնահատկություններ

Ինչպես արդեն վերևում նշվեց, համայնքում աղետների և կլիմայական ռիսկերի բացահայտման և գնահատման համար անհրաժեշտ տվյալների հավաքագրման նպատակով օգտագործվել է ՏՄՌԿ մեթոդաբանության ԽԿԳ կլիմայի բաղադրիչով հարստացված գործիքակազմը: Ստորև նկարագրված է գործիքակազմում ներգրավված գործիքներից յուրաքանչյուրի ներդրումը տվյալների հավաքագրման գործում, նաև տեղերում վերջիններիս կիրառման հետ կապված առանձին մանրամասներ և առանձնահատկություններ:

▪ Երկրորդային աղբյուրների տվյալների հավաքագրում

Այս աղբյուրներից հավաքված տվյալները տրամադրում են նախնական տեղեկատվություն համայնքի և վերջինիս ցարգացման պլանների մասին: Մասնավորապես դրանք կարող են լինել ՀՀ կառավարության որոշումներ, պետական կառույցների (նախարարություններ, ազգային վիճակագրական ծառայություն, տարածքային կառավարման, տեղական ինքնակառավարման և այլ պետական մարմիններ) կողմից հրապարակված պաշտոնական հաշվետվություններ, զեկույցներ, ինչպես նաև տեղական ինքնակառավարման մարմինների, համայնքում իրականացված ծրագրերի վերաբերյալ հաշվետվություններ, հետազոտություններ, զեկույցներ, ՉԼՄ-ների կողմից հրապարակված նյութեր և այլն: Համայնքի զարգացման պլանների և ծրագրերի վերաբերյալ տեղեկատվություն ունենալը մեծապես կարող է նպաստել աղետների ռիսկի նվազեցման և կլիմայի փոփոխության հարմարվողականության գործողությունների հետագա մշակման և պլանավորման գործընթացին: Կարևորվում է նաև համայնքի խոցելի խմբերի վերաբերյալ տվյալների հավաքագրումը:

▪ Ուղղակի դիտարկում

Ուղղակի դիտարկման նպատակն է շրջայցի միջոցով գրանցել այն ամենն, ինչը կարող է պարունակել վտանգ կամ վտանգին դիմակայելու կարողություն, ինչպես նաև կարող է նպաստել աղետների ռիսկի նվազեցմանը, մեղմմանն ու կլիմայի փոփոխության հարմարվողականությանն ուղղված գործողությունների իրականացմանը: Ուղղակի դիտարկման ժամանակ գրանցվում են ԽԿԳ գործընթացի համար անհրաժեշտ համայնքից ստացված առաջնային տպավորություններն ու տեղեկատվությունը: Այն կարող է վերաբերվել առարկաների, մարդկանց, երևույթների, հարաբերությունների և այլն: Հավաքված տվյալները սովորաբար լինում են բազմաբնույթ, քանի որ պարունակում են տեղեկատվություն համայնքի ֆիզիկական տվյալների և կենսագործունեության վերաբերյալ: Կարող են լինել նաև հատուկ նշանակության օբյեկտների սեյսմակայունության գնահատման վերաբերյալ նկատառումներ:

▪ **Սխեմատիկ պատկերում**

Տվյալների հավաքագրման փուլի կարևորագույն գործիքներից մեկն է, որով ձևավորվում են աղետավտանգ ու ռիսկային տեղանքների ու վայրերի, ինչպես նաև համայնքի կարողությունների և խոցելիության սխեմատիկ պատկերները: Սխեմատիկ պատկերման նպատակն է ակնառու դարձնել համայնքի հիմնական ռիսկային գործոններն ու տեղանքները:

Այն պետք է հնարավորինս տվյալներ տրամադրի շրջակա միջավայրի հիմնական փոփոխությունների վերաբերյալ, այդ թվում նաև կլիմայի փոփոխության ազդեցության հետ կապված:

Սխեմատիկ պատկերման գործընթացը պարտադիր ներառում է համայնքում առկա հասարակական նշանակության օբյեկտները, մասնավորապես առողջապահական, նախակրթական և կրթական, մշակութային հաստատությունները, խաղահրապարակները, մարզադաշտերը, վերջիններիս շրջակայքը, սպառնացող վտանգի ակնհայտ և թաքնված գործոնները և այլն:

▪ **Քննարկումներ թիրախային խմբերում**

Թիրախային (ֆոկուս) խմբերը ձևավորվում են համայնքի այն անհատներից, որոնք պատկանում են որոշակի մասնագիտական, տարիքային, սեռային կամ սոցիալական խմբերի, այն է՝ վարչական աշխատողներ, բուժանձնակազմ, ուսուցիչներ, ֆերմերներ, կանայք, տարբեր տարիքային խմբերի երեխաներ և այլն: Հնարավորինս անհրաժեշտ է ներգրավել նաև տարիքով մարդկանց, որոնք կարող են էական տեղեկություններ հաղորդել կլիմայի փոփոխության հետ կապված ժամանակի ընթացքում տեղի ունեցած փոփոխությունների վերաբերյալ:

Թիրախային խմբերում քննարկումները նպաստում են տարբեր ոլորտներին (առողջապահություն, գյուղատնտեսություն, շրջակա միջավայր, բնակավայր և ենթակառուցվածքներ, ջրային ռեսուրսներ, կենսապահովում, այլ) վերաբերող տեղեկությունների հավաքագրմանը, առկա ռիսկերի նկատմամբ սոցիալական տարբեր շերտերի խոցելիության աստիճանի բացահայտմանը և այլն:

Աշխատանքը թիրախային խմբերի հետ խիստ կարևորվում է, քանի որ արդյունքում հնարավոր է բացահայտվեն համայնքի զարգացման որոշակի ոլորտներին սպառնացող վտանգներ և ռիսկեր, ներառյալ կլիմայի փոփոխությամբ պայմանավորված, և քննարկվեն համայնքի համար կենսական նշանակության խնդիրների լուծմանն ուղղված հնարավոր ձեռնարկումներ:

▪ **Հարմարեցված (ճկուն) հարցազրույց**

Հարմարեցված (ճկուն) հարցազրույցը կիրառվում է թիրախային հարցերի վերաբերյալ տեղեկատվություն ստանալու կամ տրամադրելու համար: Մասնակիցների հետ զրույցներ են ծավալվում համայնքային կյանքի տարբեր ոլորտներում (առողջապահություն, գյուղատնտեսություն, ձկնաբուծություն, այլ) նրանց կողմից դիտարկվող փոփոխությունների մասին, այդ թվում՝ ինչով են պայմանավորված այդ փոփոխությունները, ինչ իրադարձությունների հետևանքով են դրանք առաջացել և ինչ հետևանքների հանգեցրել, կապված են արդյոք այդ փոփոխությունները կլիմայի փոփոխությամբ պայմանավորված երևույթների հետ: Հնարավորինս անհրաժեշտ է տեղեկատվություն ստանալ տեղի ունեցած եղանակային ծայրահեղ դրսևորումների կամ տարիների ընթացքում նկատված ջերմաստիճանի և տեղումների փոփոխությունների վերաբերյալ:

▪ **Սեզոնային օրացույց**

Սեզոնային օրացույցն աղյուսակային մեթոդ է և հնարավորություն է տալիս նկարագրել մեկ տարվա ընթացքում համայնքում տեղի ունեցած փոփոխությունները: Սեզոնային օրացույցը ցույց է տալիս տարվա ընթացքում տեղի ունեցած աղետները, դրանց ազդեցությունը, կլիմայական փոփոխությունները, բռնկված հիվանդությունները, եկամուտների նվազումը կամ աճը և այլն: Սեզոնային օրացույցը հնարավորություն է տալիս պարզելու նաև, թե արդյո՞ք սեզոնայնության տեղաշարժ է նկատվում, ինչը հնարավոր է բացասական ազդեցություն ունենա առողջության,

ապրուստի միջոցների, կենսական այլ կարևոր նշանակություն ունեցող ոլորտների վրա: Առաջարկվում է նախ դիտարկել ներկա իրավիճակը և հետո անդրադառնալ վերջին տասնամյակներում տեղի ունեցած փոփոխություններին, դիտարկման համար ընտրելով հնարավորինս երկար ժամանակահատված:

Գործիքը կարող է օգտագործվել բնակչության իրազեկությունը բարձրացնելու նպատակով, նկատի ունենալով, որ եղանակային օրինաչափությունների փոփոխությունների լույսի ներքո սեզոնային պլանավորման ավանդական մոտեցումները վերանայելու կարիք կարող է առաջանալ: Այն կարող է օգտագործվել, օրինակ, ցույց տալու համար, թե ինչպես է փոփոխվում մշակաբույսերի ծաղկման, տնկման և բերքահավաքի ժամանակացույցը, եղանակային և առողջության հետ կապված ինչև նոր վտանգներ կարող են ի հայտ գալ կամ հները հայտնվել տարվա ոչ այն ժամանակին, երբ դրանք սովորաբար հայտնվում էին:

▪ **Պատմական օրացույց**

Պատմական օրացույցի նպատակն է բացահայտել տասնամյակների ընթացքում համայնքում տեղի ունեցած այն իրադարձությունները, երևույթները և փոփոխությունները, որոնք էական ազդեցություն են ունեցել համայնքի կենսագործունեության և զարգացման վրա: Այստեղ կարևոր է անդրադառնալ մեծ վնաս հասցրած կլիմայական վտանգավոր երևույթներին, ինչպիսիք են կարկուտը, սելավը, երաշտը, հեղեղումները և այլն: Կարևոր է նաև պարզել այդ երևույթների դրսևորումներում տեղի ունեցած փոփոխությունների պատկերը, դրանց զարգացման միտումները, օրինակ՝ առանձին երևույթի հաճախականության կամ ուժգնության ավելացում:

▪ **Ինստիտուցիոնալ շրջանակ**

Համայնքում անցկացվող ընդհանուր ժողովի ժամանակ մասնակցային սկզբունքով (տեղական ինքնակառավարման մարմիններ, հիմնարկ-ձեռնարկություններ, կրթական օջախներ, առողջապահական կազմակերպություններ, բնակիչներ և այլն) լրացվում է աղյուսակ, որի նպատակն է բացահայտել և դասակարգել պետական և ոչ պետական, հասարակական և միջազգային այն կառույցները, խմբերն ու անհատները, որոնք ուղղակի կամ անուղղակի ազդեցություն ունեն կամ ունեցել են համայնքի սոցիալական կյանքի և զարգացման ոլորտների վրա, հատկապես ուշադրություն դարձնելով երեխայանպաստ գործունեություն ծավալող, հաշմանդամություն ունեցող երեխաների կենսական կարևորության, առաջնային և այլ հարցերը կարգավորող կառույցների վրա: Այդ կառույցները որոշվում են ըստ համայնքի կյանքում ունեցած իրենց կարևորության և ազդեցության (դրական, բացասական կամ անորոշ) աստիճանի:

Այստեղ պետք է նախատեսել եղանակային տեղեկատվության և կանխատեսումների, վաղ ազդարարման, ագրո-օդերևութաբանական ծառայությունների, ինչպես նաև պետության կողմից առաջարկվող գյուղատնտեսական կլիմայակայուն սոցիալական և ֆինանսական մեխանիզմների մասին տեղեկատվության հասանելիության հարցը՝ արդյո՞ք համայնքում առկա է նման խնդիրներով զբաղվող որևէ հաստատություն կամ մեխանիզմ: Եթե այո, ապա ինչքանով է հասանելի և ինչ դերակատարում ունի:

Այսպիսի մոտեցումը հնարավորություն է տալիս համայնքին կողմնորոշվել հիմնական շահագրգիռ կողմերի ընտրության հարցում՝ աղետների ռիսկի նվազեցման և կլիմայի փոփոխության միջոցառումներին հնարավոր մասնակցություն կամ աջակցություն ցուցաբերելու առումով:

▪ **Չանգվածային հարցում բնակիչների շրջանում հարցաթերթիկների միջոցով**

Այս գործիքի կիրառումը թույլ է տալիս հատուկ մշակված հարցաշարի օգնությամբ տեղի բնակչությունից համայնքի վերաբերյալ բազմաբնույթ տեղեկատվություն ստանալու արդյունքում հանգել որոշակի եզրակացությունների համայնքին սպառնացող վտանգների, խոցելիության և դիմակայելու/հարմարվողականության կարողությունների վերաբերյալ: Հարցաշարում ներառված են նաև հարցեր կլիմայի փոփոխության, համայնքի վրա վերջինիս ազդեցության և այդ ազդեցությանը դիմակայելու վերաբերյալ մարդկանց իրազեկվածության մակարդակը պարզելու համար: Գործիքը նախատեսված է անհատական հարցում անցկացնելու համար, ինչը ենթադրում է

հարցման լիարժեք կոնֆիդենցիալություն և հարգանք հարցվողի իրավունքների և շահերի նկատմամբ:

▪ **Շիրակի մարզի տվյալների հավաքման թիմի նկատառումները կիրառված գործիքների վերաբերյալ**

Շիրակի մարզի տվյալների հավաքման թիմը այցելություններ է իրականացրել Անի խոշորացված համայնքի 19 բնակավայր՝ Անիպեմզա, Անիավան, Բագրավան, Հայկաձոր, Ջրափի, Սարակապ, Բարձրաշեն, Շիրակավան, Իսահակյան, Լուսաղբյուր, Լանջիկ, Խարկով(Նորշեն), Աղին, Գուսանազյուղ, Ձիթհանքով, Քարաբերդ, Ձորակապ, Սառնաղբյուր և Մարալիկ: Յուրաքանչյուր բնակավայրում իրականացվել է ուղղակի զննում և քարտեզագրում, կազմակերպվել ֆոկուս խմբային քննարկումներ տարբեր ոլորտների ներկայացուցիչների և պատասխանատուների հետ: Լրացվել է Սեզոնային, Պատմական օրացույցները, Ինստիտուցիոնալ շրջանակը և հարցաթերթիկները բնակչության և վարչական ղեկավարների հետ:

Անի խոշորացված համայնքում բոլոր վարչական ղեկավարները բնակավայրում աշխատելու ողջ ընթացքում աջակցել են տվյալների հավաքագրման թիմին՝ ցուցաբերելով բարձր պատասխանատվություն: Տրամադրել են անհրաժեշտ տեղեկություններ և տարածք ֆոկուս խմբային քննարկումներ անցկացնելու համար:

Ընդհանուր առմամբ կիրառված բոլոր գործիքներ եղել են արդյունավետ և տվյալների հավաքագրման թիմը լուրջ դժվարությունների չի հանդիպել:

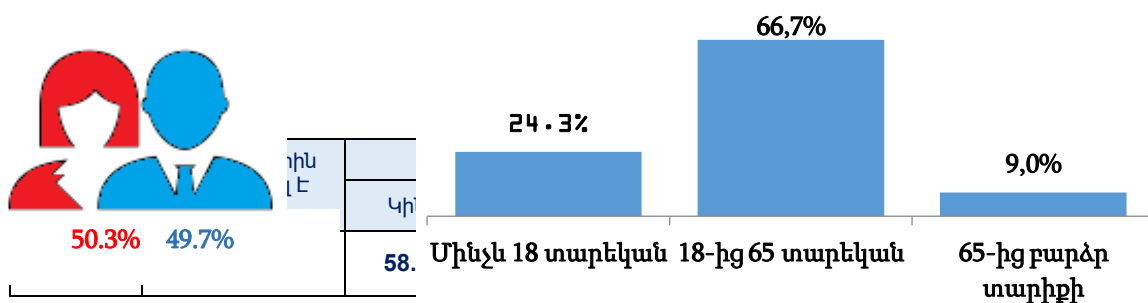
Բնակիչների հարցաթերթիկը բավականին հագեցված էր, լրացնելը կապված էր դժվարությունների հետ՝ պայմանավորված մարդկանց զբաղվածությամբ, անտեղյակությամբ և երբեմն էլ պատասխանելու ցանկության բացակայությամբ:

Քարտեզագրման համար բացի ուղղակի դիտարկումից, մեզ օգնում էին տեղանքին քաջածանոթ բնակիչներն, ովքեր լավ տեղեկացված էին իրենց բնակավայրից: Որոշ գյուղերում դժվարություններ առաջացան կապված ֆոկուս խմբային քննարկումների հետ՝ մարդկանց զբաղվածության պատճառով: Մարդիկ մեծամասամբ անկողմնակալ գնահատում էին Ինստիտուցիոնալ շրջանակով նախատեսված կառույցների աշխատանքը: Որոշակի դժվարություններ առաջացան Պատմական օրացույցը լրացնելիս՝ կապված մարդկանց հիշողության հետ: Սեզոնային օրացույցը լրացնելիս բնակիչները հիմնականում ուղղորդվում էին փոխադարձ համաձայնեցման տարբերակով:

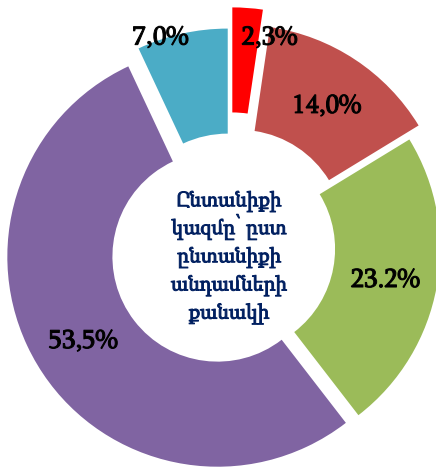
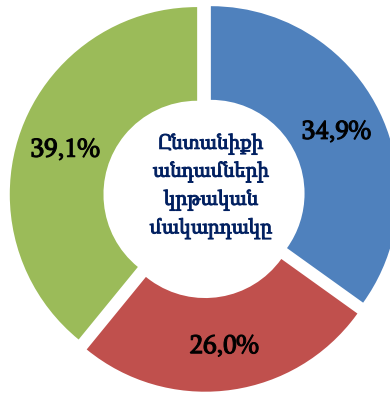
Վարչական ղեկավարները սիրահոժար տրամադրել են նաև բնակավայրերի վերաբերյալ իրենց տրամադրության տակ առկա երկրորդային տվյալները, որոնց զգալի մասը հետագայում ճշգրտվել և լրացվել են նաև հեռախոսազանգերի միջոցով:

Ընդհանուր առմամբ հարցմանը մասնակցած հարցվողների ընդհանուր թիվը կազմել է 128 մարդ:

Ստորև ներկայացված են հարցվողների ընտանիքի վերաբերյալ որոշակի տեղեկություններ:

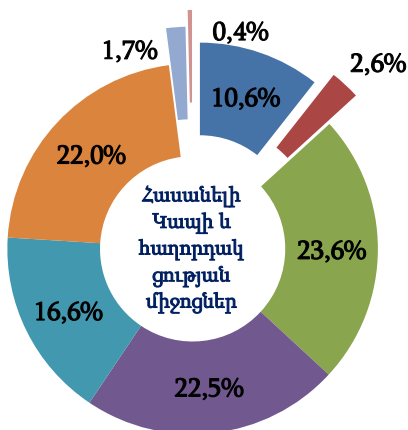
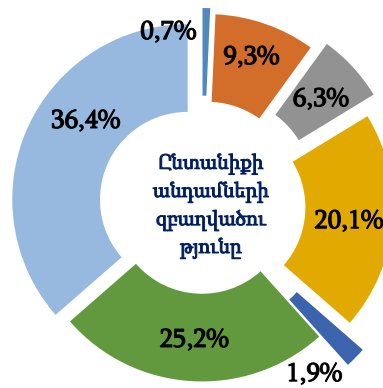

- Բարձրագույն
- Միջնակարգ
- Միջին մասնագիտական

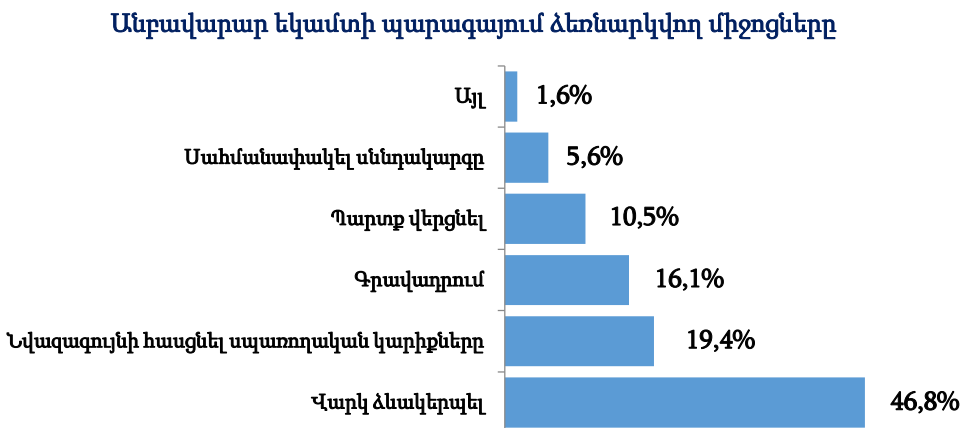
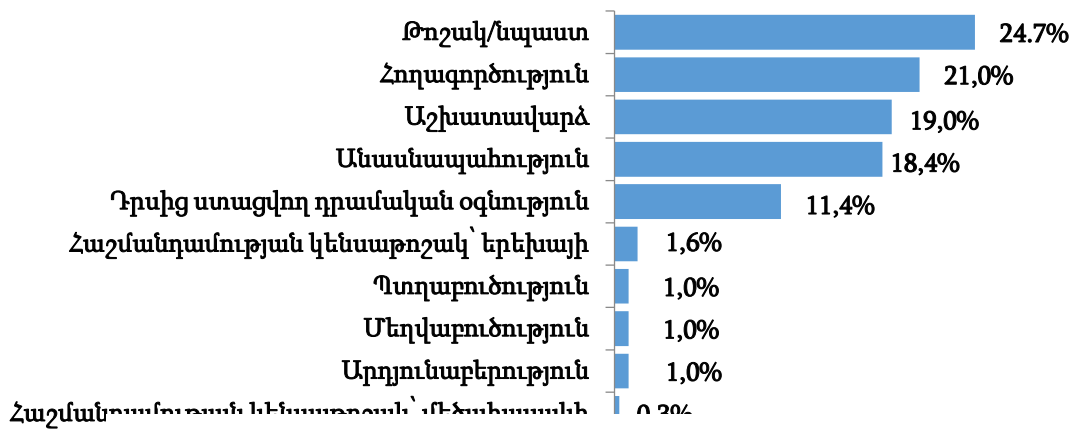
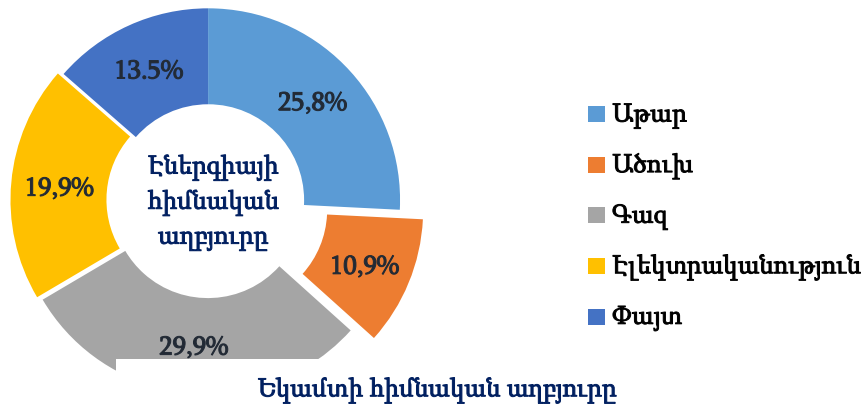
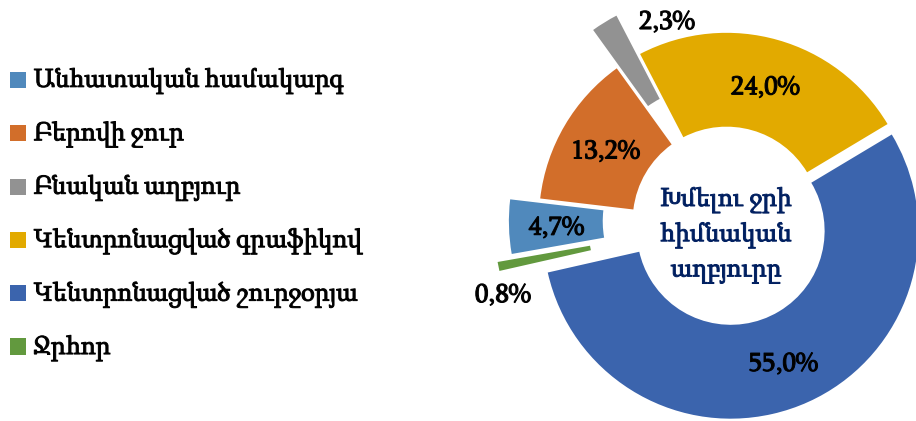

- 1 անձ
- 2-3 անձ
- 4-5 անձ
- 6-8 անձ
- 8-ից ավել

- Արդյունաբերական ձեռնարկություններում ներգրավվածներ
- Արտազնա աշխատողներ
- Գյուղատնտեսությամբ զբաղվողներ
- Ծառայողներ
- Չեռնեցություն
- Սովորողներ
- Տնային տնտեսությունում զբաղվածներ

- Այլ
- Արբանյակային հեռուստատեսություն
- Բջջային հեռախոսակապ
- Ինտերնետ
- Կաբելային հեռուստատեսություն
- Հանրային ռադիո կամ հեռուստատեսություն
- Մամուլ
- Ֆիքսված հեռախոսակապ

1. գյուղատնտեսություն
2. մարդու առողջություն
3. ջրային ռեսուրսների կառավարում
4. Էներգետիկա
5. բնակավայրեր և ենթակառուցվածքներ
6. զբոսաշրջություն
7. Էկոհամակարգեր եվ կենսաբազմազանություն
8. Երկրաշարժ և սահմանային հրադադարի խախտում:

ՎԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՄԲ ԴԱՅՄԱՆԱՎՈՐՎԱԾ ՎՏԱՆՁՆԵՐԻՑ ԱՌԱՋԱՑՈՂ ՌԻՍԿԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐՆ ԸՍՏ ՈԼՈՐՏՆԵՐԻ ԵՎ ԴԻՄԱՎԱՅԵԼՈՒ ՀԱՐՄԱՐՎՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀՆԱՐԱՎՈՐ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ

Համայնքում իրականացված ռիսկերի գնահատման արդյունքներով պայմանավորված հարմարվողականության լուծումներն առաջարկված են միայն առանձին վտանգի նկատմամբ միջին կամ բարձր ռիսկայնություն ունեցող բնակավայրերի համար (համայնքի ընդհանուր պատկերի լիարժեքությունը ապահովելու համար, որոշ վտանգների համար նշված են նաև ցածր ռիսկայնություն ունեցող բնակավայրերը):

ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ

ՌԻՍԿԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔ

Սպառնացող վտանգներ	ԱՆԻ ԽՈՇՈՐԱՑՎԱԾ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԲՆԱԿԱՎԱՅՐԵՐ																																						
	Անիավան		Անիպենձա		Աղին		Բագրավան		Բարձրաշեն		Գրևանաձյուղ		Իսահայկյան		Լանջիկ		Լուսարվոյն		Հայկաձոր		Ձիթանքով		Ձրուխտ		Մարալիկ		Շիրակավան		Ջրափի		Սառնաղբյուր		Սարակապ		Քարաբերդ				
	Խ	Ն	Խ	Ն	Խ	Ն	Խ	Ն	Խ	Ն	Խ	Ն	Խ	Ն	Խ	Ն	Խ	Ն	Խ	Ն	Խ	Ն	Խ	Ն	Խ	Ն	Խ	Ն	Խ	Ն	Խ	Ն	Խ	Ն	Խ	Ն	Խ	Ն	
	Խ - բնակավայրի խոցելիությունը հիդրոոդերևութաբանական կամ դրանց հետևանքով զարգացող վտանգների նկատմամբ (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր)																																						
	Վ - վտանգի հավանականություն (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր), Ռ - ռիսկ (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր), ■-վտանգ չի սպառնում																																						
Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ		
Ուժեղ քամիներ	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Կարկտահարություն	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Երաշտ	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Տևական սաստիկ շոգ	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Սելավ	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Ցրտահարություն	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Տևական ու հորդառատ անձրև	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Դաշտային հրդեհներ	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■

**ԳՅՈՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ
ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ**

ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀՆԱՐԱՎՈՐ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ

ՈՒԾԵՐ ԶԱՄԻՆԵՐ			ԲՆԱԿԱԿԱՅՐ	ՌԻՍԿ
			Անիավան, Անիպեմզա, Աղին, Բարձրաշեն, Գուսանապուղ, Իսահակյան, Լանջիկ, Լուսաղբյուր, Հայկաձոր, Ձիթհանքով, Ձորակապ, Շիրակավան, Ջրափի, Սարակապ, Քարաբերդ	Միջին
			Բագրավան, Մարալիկ, Սառնաղբյուր	Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
1.	Բուսաբուծության մեջ բերքի վնասում և եկամտի կորուստ	<ul style="list-style-type: none"> • Հատիկաընդդեմային մշակաբույսերի բերքի վնասում և հատիկի թափում • Մշակաբույսերի կոտրում, պառկեցում և բերքահավաքի դժվարացում • Բազմամյա տնկարկներում ծառերի ճյուղերի կոտրում, բերքի թափում և վնասում • Խոնավության կորստի ուժգնացում, ջրապահանջարկի ավելացում և բույսերի արագ չորացում 	1.1 Զամահար հիմնական ուղղությունների երկայնքով դաշտապաշտպան անտառաշերտերի հիմնում, այդ թվում նաև արագաճ ծառատեսակներով 1.2 Բազմամյա տնկարկների հիմնման համար ճիշտ տեղադիրքի ընտրություն և տեղանքում բույսերի ճիշտ տեղակայում 1.3 Ագրոանտառտնտեսությունների հիմնում և գյուղատնտեսության վարման պերմակուտուրային գործելակերպի ներդրում 1.4 Պաշտպանված գրունտի երկրագործական տարածքների ընդլայնում 1.5 Ցանքածածկերի կիրառություն 1.6 Մշակաբույսերի բերքի ապահովագրություն	
2.	Գյուղատնտեսական նշանակության շինությունների, ենթակառուցվածքների և գույքի վնասում	<ul style="list-style-type: none"> • Գյուղատնտեսական նշանակության շենք-շինությունների տանիքների և պատուհանների վնասում • Ջերմոցների և ջերմատների վնասում • Հակակարկտային համակարգերի վնասում • Մեղվափեթակների վնասում 	1.7 Գյուղատնտեսական արտադրական և պահեստավորման տարածքների կառուցման քաղաքաշինական նորմատիվների պահպանություն, պատշաճ խնամք և ժամանակին վերանորոգում 1.8 Գյուղատնտեսական արտադրական տարածքների և գույքի ապահովագրություն	
3.	Հողերի Էրոզիա	<ul style="list-style-type: none"> • Հողի մակերեսային բերրի հողաշերտի հողատարում, դեֆլյացիա 	1.9 Հողմապաշտպան միջոցառումների և հակաէրոզիոն գործելակերպերի վերաբերյալ հանրության իրազեկվածության մակարդակի բարձրացմանն ուղղված միջոցառումների իրականացում	
ԿԱՐԿՏԱՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ			ԲՆԱԿԱԿԱՅՐ	ՌԻՍԿ

		Անիավան, Անիպեմզա, Աղին, Բարձրաշեն, Գուսանապուղ, Իսահակյան, Լանջիկ, Լուսաղբյուր, Ջայկաձոր, Ձիթհանքով, Ձորակապ, Շիրակավան, Ջրափի, Սարակապ, Քարաբերդ	Միջին
		Բագրավան, Մարալիկ, Սառնաղբյուր	Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ
4.	Բուսաբուծության մեջ բերքի վնասում և եկամտի կորուստ	<ul style="list-style-type: none"> Մշակաբույսերի ցանքերի վնասում և ոչնչացում Մշակաբույսերի բերքի քանակական և որակական ցուցանիշների նվազում Տնամերձ բուսաբուծության արտադրողականության անկում Գյուղական բնակչության եկամտի նվազում և սոցիալ-տնտեսական խնդիրների խորացում Որոշակի գյուղմթերքների թանկացում և պարենային անվտանգության խնդիրների խորացում 	<p>1.10 Հակակարկտային պաշտպանության արդյունավետ համակարգերի ներդրում (հակակարկտային ցանցերի կիրառում տնամերձ հողամասերում և այգիներում)</p> <p>1.11 Բույսերի հետկարկտահարվածության շրջանի մշակության և աճի արագ վերականգնման առանձնահատկությունների վերաբերյալ կրթական և իրազեկման միջոցառումների անցկացում</p> <p>1.12 Կարկուտից տուժած տնտեսություններին համակցված պարարտանյութերի հավելյալ քանակների տրամադրման սուբսիդավորում</p> <p>1.13 Պաշտպանված գրունտի երկրագործական տարածքների ընդլայնում</p> <p>1.14 Մշակաբույսերի բերքի ապահովագրություն</p>
5.	Բնական կերհանդակների և կերային մշակաբույսերի ցանքերի վնասում և գյուղատնտեսական կենդանիների կերապահովվածության խնդիրների առաջացում	<ul style="list-style-type: none"> Անասնակերի պակաս և շուկայական գնի թանկացում Հարկադիր մորթի պատճառով անասնազլխաքանակի կտրուկ նվազում Կենդանիների մթերատվության անկում, Որոշակի գյուղմթերքների թանկացում և պարենային անվտանգության խնդիրների խորացում 	<p>1.15 Անասնակերի տեղական արտադրությունների խթանում</p> <p>1.16 Անասնակերի հիդրոպոնիկ արտադրությունների հիմնման խթանում</p> <p>1.17 Կերհանդակների արդյունավետ օգտագործման պլանավորում և կայուն կառավարման գործելակերպի ներդրում</p> <p>1.18 Կերհանդակների մակերեսային և խորը բարելավման միջոցառումների իրականացում</p> <p>1.19 Ցանքաշրջանառությունների մեջ նոր, բարձր բերքատու և կլիմայակայուն կերային մշակաբույսերի ներդրում</p>
6.	Գյուղատնտեսական նշանակության շինությունների և ենթակառուցվածքների վնասում	<ul style="list-style-type: none"> Գյուղատնտեսական նշանակության շենք-շինությունների տանիքների և պատուհանների վնասում Ջերմոցների և ջերմատների պատող թաղանթների կամ ապակիների վնասում 	<p>1.20 Գյուղատնտեսական արտադրական և պահեստավորման տարածքների կառուցման քաղաքաշինական նորմատիվների պահպանություն, պատշաճ խնամք և ժամանակին վերանորոգում</p> <p>1.21 Գյուղատնտեսական արտադրական տարածքների և գույքի ապահովագրություն</p>
		ԵՐԱՇՏ	ԲՆԱԿԱԿԱՅՐ
			ՌԻՍԿ

		Աղին, Բարձրաշեն, Գուսանագյուղ, Իսահակյան, Լանջիկ, Լուսաղբյուր, Յայկաձոր, Ձիթհանքով, Ձորակապ, Շիրակավան, Ջրափի, Սարակապ, Քարաբերդ		Միջին
		Բագրավան, Մարալիկ, Սառնաղբյուր		Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՅՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
7.	Բուսաբուծության մեջ բերքատվության նվազում և եկամտի կորուստ	<ul style="list-style-type: none"> Ոռոգման համակարգերի բացակայություն Ոռոգվող հողերի խիստ սակավություն ԱՆԻ համայնքում: Համայնքի վարելահողերի ընդամենը 4,9%-ն է ոռոգելի Ոռոգման ջրի բացակայություն կամ սակավություն Մշակաբույսերի ցանքատարածությունների բերքատվության նվազում, բերքի լրիվ կամ մասնակի կորուստ Պտղատու այգիների բերքատվության նվազում և բերքի որակական հատկանիշների վատացում Ոռոգման ջրի պահանջարկի ավելացում Թունաքիմիկատների և քիմիական պարարտանյութերի պահանջարկի ավելացում Բուսաբուծության ոլորտի արտադրանքի գների կտրուկ տատանումներ Գյուղատնտեսական տարածքներում հրդեհավտանգության մակարդակի բարձրացում Բույսերի նոր վնասատուների և հիվանդությունների տարածման հավանականության բարձրացում Հատիկաընդեղենային մշակաբույսերի հավաքման համար նախատեսված գյուղտեխնիկայի պահանջարկի ավելացում 	<p>1.22 Ոռոգման համակարգերի կառուցում (ԱՆԻպեմզա, ԱՆԻավան, Աղին, Բագրավան, Բարձրաշեն, Գուսանագյուղ, Իսահակյան, Լանջիկ, Լուսաղբյուր, Յայկաձոր, Ձիթհանքով, Շիրակավան, Սարակապ, Քարաբերդ)</p> <p>1.23 Ոռոգման համակարգերի վերանորոգում և առկա ցանցերի ընդլայնում, արդիականացում (Մարալիկ, Ձորակապ, Սառնաղբյուր Ջրափի)</p> <p>1.24 Ոռոգման ջրի հնարավոր աղբյուրների հստակեցում, ուսումնասիրում և վերականգնում</p> <p>1.25 Անձրևաջրերի հավաքման, պահպանման և արդյունավետ օգտագործման վերաբերյալ հանրության իրազեկվածության բարձրացում և նման տեխնոլոգիաների գործնական կիրառության փորձի տարածում</p> <p>1.26 Հողում ջրի կուտակմանը և պահպանմանը նպաստող գործելակերպի ներդրում (ցանքածածկ, մուլչապատում)</p> <p>1.27 Երաշտադիմացկուն և կլիմայակայուն մշակաբույսերի, դրանց նոր սորտերի ներդրման հնարավորությունների ընդլայնում</p> <p>1.28 Հողում օրգանական նյութերի քանակի ավելացմանն ուղղված հողամշակության գործելակերպի ներդրում</p> <p>1.29 Ծածկող մշակաբույսերի և խառը ցանքերի կիրառության գործելակերպի ներդրում</p> <p>1.30 Օրգանական պարարտանյութերի պատրաստման և կիրառության գործելակերպի ներդրում</p> <p>1.31 Հողամշակության գրոյական կամ անվար տեխնոլոգիաների ներդրում</p> <p>1.32 Ցանքաշրջանառություններում երկամյա և բազմամյա մնդային և կերային մշակաբույսերի ներդրում</p> <p>1.33 Բանջարաբուստանային մշակաբույսերի գերվաղահաս և վաղահաս սորտերի և հիբրիդների մշակության ներդրում</p> <p>1.34 Հողամշակության տարածքների տեղաշարժեր դեպի խոնավությամբ բավարար ապահովվածություն ունեցող տարածքներ և բարձրություններ</p> <p>1.35 Բուսաբուծության վարման ուղղությամբ փոփոխությունների ներդրում, օրինակ՝ նախկին ավանդական դաշտավարական տարածքներում այգեգործության և հատապտղագործության տարբեր ուղղությունների զարգացում</p>	

			<p>1.36 կլիմայական պայմաններից և բույսերի պահանջարկից ելնելով պարարտանյութերի տարբեր տեսակների կիրառության նորմերի և եղանակների փոփոխություն</p> <p>1.37 Հիվանդությունների և վնասատուների նկատմամբ կայուն մշակաբույսերի և դրանց հիբրիդների ներդրում</p> <p>1.38 մշակաբույսերի հիվանդությունների վաղ կանխարգելման միջոցառումների իրականացման նկատմամբ պատշաճ վերահսկողություն</p> <p>1.39 Հողամշակության ժամկետների տեղաշարժերի իրականացում, հաշվի առնելով կլիմայի փոփոխությամբ պայմավորված ագրոֆենոլոգիական փոփոխությունները</p> <p>1.40 Ցանքի ցածր նորմա ունեցող մշակաբույսերի սորտերի ներդրում</p> <p>1.41 Նոր մեխանիզացիայի և տեխնիկական միջոցների օգտագործում, որոնք թույլ կտան վարի, ցանքի, տափանման և կուլտիվացիայի աշխատանքներն իրականացնել մեկ անցումով</p> <p>1.42 Ցանքաշրջանառություններում թիթեռնածաղկավոր բույսերի կիրառության ընդլայնում</p> <p>1.43 Դաշտերում ձյան կուտակման և պահպանման տեխնոլոգիաների կիրառություն</p> <p>1.44 Ցրտադիմացկուն և ծմռադիմացկուն մշակաբույսերի և սորտերի ընտրություն և ներդրում</p> <p>1.45 Բուսաբուծությունում ֆիզիոլոգիապես ակտիվ միացությունների օգտագործում ըստ անհրաժեշտության</p> <p>1.46 Ագրոանտառնատեսությունների հիմնում և գյուղատնտեսության վարման պերմակուլտուրային գործելակերպի ներդրում</p> <p>1.47 Պաշտպանված գրունտի երկրագործական տարածքների ընդլայնում</p> <p>1.48 Բնակավայրերում սառնարանային տնտեսությունների և պահեստավորման կարողությունների ստեղծում, այդ թվում հանրային-մասնավոր գործընկերության ձևաչափով</p> <p>1.49 Կլիմայական ռիսկերի և հարմարվողականության մեխանիզմների վերաբերյալ իրազեկվածության մակարդակի բարձրացում</p> <p>1.50 Բույսերի համապարփակ պաշտպանության և կառավարման համակարգերի ներդրում</p> <p>1.51 Երաշտի պայմաններում բույսերի մշակության ագրոտեխնոլոգիական առանձնահատկությունների վերաբերյալ բնակչության իրազեկվածության մակարդակի բարձրացում</p> <p>1.52 Գյուղատնտեսության ոլորտի խորհրդատվական ծառայությունների որակի և հասանելիության բարելավում</p> <p>1.53 Վտանգավոր օդերևութաբանական երևույթների նկատմամբ վաղ ազդարարման արդյունավետ համակարգերի ներդրում</p> <p>1.54 Ապահովագրական ծառայությունների հասանելիության բարելավում և ապահովագրման ոլորտների բազմազանացում</p>
8.	<p>Բնական կերհանդակների բերքատվության և անասնաբուծության</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Բնական կերհանդակների բերքատվության նվազում և դրանց որակական հատկությունների անկում • կենդանիների կերապահովվածության խնդիրների 	<p>1.55 Համայնքային մակարդակում առկա գյուղատնտեսական ռեսուրսների պատշաճ հաշվառում, պահպանում և կայուն կառավարման և վերահսկողության մեխանիզմների ներդրում</p>

<p>Եկամտաբերության նվազում</p>	<p>խորացում</p> <ul style="list-style-type: none"> • Անասնակերի պակաս և դրանց շուկայական գների թանկացում • Կերերի սակավությամբ պայմանավորված գյուղատնտեսական կենդանիների զանգվածային հարկադիր մորթ և անասնագլխաքանակի կտրուկ նվազում • Կենդանիների մթերատվության անկում • Որոշակի գյուղ մթերքների թանկացում և պարենային անվտանգության խնդիրների խորացում • Գյուղատնտեսական կենդանիների շրջանում հիվանդացության և անկման մակարդակի բարձրացում • Գյուղատնտեսական կենդանիների նոր հիվանդությունների տարածման հավանականության ավելացում 	<p>1.56 Տեղական, ավանդական կերային մշակաբույսերի և գյուղատնտեսական կենդանիների տեղական ցեղատեսակների պահպանում և տարածում</p> <p>1.57 Երաշտադիմացկուն և չորադիմացկուն, ինչպես նաև քիչ ջրապահանջ ունեցող և օդի չորության նկատմամբ կայուն կերային մշակաբույսերի և դրանց հիբրիդների սելեկցիա և ներդրում</p> <p>1.58 Համայնքներում գյուղատնտեսական վարման մշակույթի բարելավմանն ուղղված միջոցառումների և իրագրված աշխատանքների իրականացում</p> <p>1.59 Գյուղատնտեսական կենդանիների և մշակաբույսերի հիվանդությունների վաղ կանխարգելման միջոցառումների իրականացման նկատմամբ պատշաճ վերահսկողություն</p> <p>1.60 Արոտավայրերի երկարաժամկետ, կայուն և առավել արդյունավետ կառավարման նպատակով ըստ բնակավայրերի կազմել և հաստատել «Արոտների կառավարման պլաններ»</p> <p>1.61 Արոտների կառավարման արդյունավետ համակարգերի ներդրում և անցում հերթաարոտային օգտագործման եղանակների</p> <p>1.62 Համայնքներում հանդապահի հաստիքի վերականգնում և արոտների օգտագործման նկատմամբ պատշաճ վերահսկողության սահմանում</p> <p>1.63 Արոտավայրերի խնայողական օգտագործման գործելակերպի ներդրում, արածեցվող կենդանիների թույլատրելի խտության կարգավորում և արոտների տեսակարար բեռնվածության կրճատում</p> <p>1.64 Խոտհարքներում չքաղվող տեղամասերի կամ շերտերի պահպանություն՝ միամյա բույսերի վերականգնումը և սերմառաջացումը խթանելու համար</p> <p>1.65 Ոչխարների և այծերի արածեցման նկատմամբ խիստ հսկողության սահմանում, քանի որ վերջիններս Էական բացասական ազդեցություն են գործում արոտային հողերի վրա</p> <p>1.66 Արածեցվող կենդանիների պառկելատեղերի հստակ սահմանում</p> <p>1.67 Արոտավայրային մասիվի տարբեր հատվածների լանդշաֆտային և տարվա բնակլիմայական պայմանների առանձնահատկություններից ելնելով օգտագործման եղանակների և ժամկետների հստակ սահմանում</p> <p>1.68 Արգելել կենդանիների վաղ գարնանային և ուշ աշնանային արածեցումները, քանի որ առավելապես այդ ժամանակահատվածներում է արոտների բուսականությունն առավել խոցելի</p> <p>1.69 Սահմանել նախիրների և հոտերի կազմման թվային սահմանափակում ի.ե.կ.-ների հոտերի համար 150 գլխից ոչ ավելի, իսկ մ.ե.կ.-երի համար 200 գլխից ավելի</p> <p>1.70 Ազատ կամ անհամակարգ արածեցման եղանակից անցնել կենդանիների արածեցման հերթական կամ տեղամասային եղանակների, որը մինչև 30%-ով կրճատում է արածեցման</p>
---------------------------------------	---	--

			<p>բացասական ազդեցությունը և բարձրացնում արոտավայրերի օգտագործման արդյունավետությունը</p> <p>1.71 Արոտավայրերում սահմանել կենդանիների տեղաշարժման օպտիմալ երթուղիներ</p> <p>1.72 Գյուղատնտեսական կենդանիների տեղական ցեղատեսակների պահպանում, դրանց բարելավում բարձր մթերատու ցեղատեսակների հետ խաչասերման և կլիմայի փոփոխությանն ավելի հարմարված հիբրիդների ստացման միջոցով</p> <p>1.73 Արոտավայրերի ջրարբիացման միջոցառումների իրականացում խմոցների տեղադրման և ջրակուտակման ավազանների կառուցման միջոցով</p> <p>1.74 ԿՓ հարմարվողականության վերաբերյալ հանրության իրազեկվածության մակարդակի բարձրացում</p> <p>1.75 Համայնքներում սպանդանոցային ծառայության գործունեության բարելավում</p> <p>1.76 Անասնաշենքերի և այլ գյուղատնտեսական նշանակության արտադրական շինությունների պայմանների բարելավում, նոր, խելացի անասնագույների կառուցում</p> <p>1.77 Անասնաբուժական ծառայությունների բարելավում և պատվաստումների շրջանակի ընդլայնում</p> <p>1.78 Գյուղարտադրանքի պահեստավորման, պահպանման և վերամշակման համապատասխան կառույցների հիմնում</p>
9.	<p>Մեղվաբուծության եկամտաբերության անկում</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ձմեռային շրջանում մեղվաընտանիքների զանգվածային անկումներ • Մեղուների տզային հիվանդությունների աճ • Ստացվող մեղրի բերքի քանակի անկում • Գյուղատնտեսական տարածքներում, հատկապես այգեգործության մեջ թունաքիմիկատների անվերահսկելի օգտագործում • Բույսերի ծաղկման շրջանի տեղաշարժեր • Դաշտային բույսերի վաղ չորացում • Զամուտ օրերի քանակի և քամու ուժգնության ավելացում • Մեղվաբուծության ծախսատարության ավելացում • Միջավայրի ֆիզիկական աղտոտվածություն տեխնածին ալիքային դաշտերով՝ էլեկտրամագնիսական, ուլտրաձայնային և այլն 	<p>1.79 Մեղվաբուծության վրա Էական ազդեցություն ունեցող թունաքիմիկատների օգտագործման սահմանափակումներ, ինչպես ժամկետային, այնպես էլ տարածքային</p> <p>1.80 Այգեգործությամբ, դաշտավարությամբ և մեղվաբուծությամբ զբաղվող ֆերմերների միջև համագործակցության և տեղեկատվության փոխանակման հնարավորությունների ընդլայնում</p> <p>1.81 Համապատասխան ծառայությունների կողմից մեղրի որակի վերահսկողության ուժեղացում՝ մեղրի կեղծ տարբերակներից շուկան ազատելու նպատակով</p> <p>1.82 Մեղուների հիվանդությունների բուժման ժամանակակից մեթոդների և նոր կենսաբանական դեղամիջոցների կիրառման վերաբերյալ խորհրդատվության և փորձի փոխանակման այցերի կազմակերպում</p> <p>1.83 Մեղվաբուծության տեղաշարժ դեպի դրա համար համեմատաբար նպաստավոր պայմաններ ունեցող տարածքներ</p> <p>1.84 Բիոդինամիկ մեղվաբուծության զարգացում</p>
10.	<p>Հողերի դեգրադացիայի և անապատացման գործընթացների խորացում և կենսաբազմազանության նվազում</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Գյուղատնտեսական նշանակության հողատեսքերի գերօգտագործում, այդ թվում հողամշակության ոչ կայուն գործելակերպերի կիրառության պատճառով • Հողօգտագործման արդյունավետ գործելակերպի անբավարար կիրառման արդյունքում հողի բերի 	<p>1.85 Հողերի կայուն կառավարման պլանների մշակում և ներդրում</p> <p>1.86 Դաշտամիջյան ճանապարհների վիճակի բարելավում և ջրահեռացման ապահովում</p> <p>1.87 Գյուղատնտեսական խորհրդատվական ծառայությունների որակի և հասանելիության բարելավում</p>

		<p>շերտի ոչնչացում և հողերի էրոզիայի խորացում</p> <ul style="list-style-type: none"> • Նախկինում անջրդի հողերում ոռոգման համակարգերի բացակայություն • Այգեգործական գործունեության անկում • Կերհանդակների տարածքներում հողերի դեգրադացիայի գործընթացների խորացում • Գյուղամերձ արոտների գերծանրաբեռնվածություն և հեռավոր արոտների կերային ռեսուրսների ոչ լիարժեք օգտագործում • Գյուղատնտեսական հողերի մելիորացման գործողությունների բացակայություն • Արոտավայրերի չկանոնակարգված օգտագործում և արոտային տարածքների հրդեհումներ • Ժամանակակից ագրոտեխնոլոգիաների վերաբերյալ իրազեկության և գիտելիքների պակաս • Գյուղատնտեսական խորհրդատվական ծառայությունների ցածր որակ և դժվար հասանելիություն • Դեղաբույսերի և վայրի ուտելի բույսերի չկանոնակարգված վայրի հավաք • Գյուղական բնակչության սոցիալական վատ պայմաններ 	<p>1.88 Համայնքում այգեգործության և հատապտղագործության տարբեր ուղղությունների զարգացում</p> <p>1.89 Գյուղատնտեսությամբ զբաղվողների շրջանում համախմբման և կոոպերացիայի արդյունավետ մեխանիզմների ներդրում մթերման, պահեստավորման, առաքման և վերամշակման հնարավորությունների և կարողությունների զարգացման միջոցով</p> <p>1.90 Հստակեցնել ՀՀ Կարմիր գրքում գրանցված բուսատեսակների և կենդանատեսակների արեալները կերհանդակների տարածքներում և այդ հատվածներում արածեցումը և խոտքաղը կամ ընդհանրապես արգելել, կամ կազմակերպել ագրոբնապահպանական անմիջական վերահսկողության պայմաններում</p> <p>1.91 Կերհանդակների խոնավ հատվածներում արգելել զարնանային և վաղ ամառային միջամտությունները, քանի որ այդ ժամանակահատվածը համընկնում է հազվագյուտ և պահպանման կարիք ունեցող բույսերի ծաղկման ու թռչունների բնադրման շրջանի հետ</p> <p>1.92 Դադարեցնել 30-35°-ից ավելի բարձր թեքություն ունեցող լանջերի վրա արածեցումը անկախ կենդանատեսակից և տարվա ժամանակից՝ հողի էրոզիոն գործընթացները և բուսական համակեցությունների ոչնչացումը կանխարգելելու նպատակով</p>
11.	Սննդի սակավություն և պարենային անվտանգության խնդիրների խորացում	<ul style="list-style-type: none"> • Գյուղմթերքի արտադրության նվազում • Գյուղական բնակչության եկամուտների և գնողունակության նվազում • Աշխատանքային միգրացիայի ծավալների ավելացում 	1.93 Կլիմայի փոփոխությամբ պայմանավորված սննդի և պարենի անվտանգության ապահովման համայնքային քաղաքականության մշակում և համապատասխան միջոցառումների իրականացում
ՏԵՎԱԿԱՆ ՍԱՍՏԻԿ ՇՈԳ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ
			ՈՒՍԿ
			Միջին
			Բարձր
Բազրավան			Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ

12.	<p>Գյուղատնտեսության ոլորտի տնտեսական արդյունավետության և բնակչության եկամուտների նվազում</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ոռոգման համակարգերի բացակայություն • Ոռոգվող հողերի սակավություն • Ոռոգման ջրի բացակայություն կամ սակավություն • Ոռոգման ջրի պահանջարկի ավելացում • Մշակաբույսերի ցանքատարածությունների բերքատվության նվազում • Պտղատու այգիների բերքատվության նվազում • Թունաքիմիկատների և քիմիական պարարտանյութերի պահանջարկի ավելացում • Գյուղատնտեսական արտադրանքի գների կտրուկ տատանումներ • Գյուղատնտեսական տարածքներում հիդրեխավտանգության մակարդակի բարձրացում • Բույսերի և կենդանիների նոր հիվանդությունների տարածման հավանականության բարձրացում • Բնական կերհանդակների բերքատվության նվազում և դրանց որակական հատկությունների անկում • Կենդանիների կերապահովման խնդիրների խորացում • Անասնակերի պակաս և դրանց շուկայական գների թանկացում • Կենդանիների մթերատվության անկում • Կերերի սակավությամբ պայմանավորված գյուղատնտեսական կենդանիների զանգվածային հարկադիր մորթ և անասնազիսաքանակի կտրուկ նվազում • Մեղուների տզային հիվանդությունների աճ • Բույսերի ծաղկման շրջանի տեղաշարժեր և դաշտային բուսերի վաղ չորացում • Ժամանակակից ագրոտեխնոլոգիաների վերաբերյալ իրազեկության և գիտելիքների պակաս • Գյուղատնտեսական խորհրդատվական ծառայությունների ցածր որակ և դժվար հասանելիություն • Գյուղմթերքի արտադրության նվազում 	<p>1.94 Հողում ջրի կուտակմանը և պահպանմանը նպաստող գործելակերպերի ներդրում (ցանքածածկ, մուլչապատում),</p> <p>1.95 Երաշտադիմացկուն և կլիմայակայուն մշակաբույսերի, դրանց նոր սորտերի ներդրման հնարավորությունների ընդլայնում</p> <p>1.96 Հողում օրգանական նյութերի քանակի ավելացմանն ուղղված հողամշակության գործելակերպի ներդրում</p> <p>1.97 Ծածկող մշակաբույսերի և խառը ցանքերի կիրառության գործելակերպի ներդրում,</p> <p>1.98 Օրգանական պարարտանյութերի պատրաստման և կիրառության գործելակերպի ներդրում</p> <p>1.99 Հողամշակության գրոյական կամ անվար տեխնոլոգիաների ներդրում</p> <p>1.100 Ցանքաշրջանառություններում երկամյա և բազմամյա սննդային և կերային մշակաբույսերի ներդրում</p> <p>1.101 Բանջարաբուստանային մշակաբույսերի գերվաղահաս և վաղահաս սորտերի և հիբրիդների մշակության ներդրում</p> <p>1.102 Ավանդական դաշտավարական տարածքներում այգեգործության և հատապտղագործության տարբեր ուղղությունների զարգացում</p> <p>1.103 Կլիմայական պայմաններից և բույսերի պահանջարկից ելնելով պարարտանյութերի տարբեր տեսակների կիրառության նորմերի և եղանակների փոփոխություն</p> <p>1.104 Հողամշակության ժամկետների տեղաշարժերի իրականացում՝ հաշվի առնելով կլիմայի փոփոխությամբ պայմանավորված ագրոֆեռոլոգիական փոփոխությունները</p> <p>1.105 Ցանքաշրջանառություններում թիթեռնածաղկավոր բույսերի կիրառության ընդլայնում</p> <p>1.106 Դաշտերում ձյան կուտակման և պահպանման տեխնոլոգիաների կիրառություն</p> <p>1.107 Բուսաբուծությունում ֆիզիոլոգիապես ակտիվ միացությունների օգտագործում ըստ անհրաժեշտության,</p> <p>1.108 Ագրոտեխնոլոգիաների հիմնում և գյուղատնտեսության վարման պերմակուլտուրային գործելակերպերի ներդրում</p> <p>1.109 Պաշտպանված գրունտի երկրագործական տարածքների ընդլայնում</p> <p>1.110 Կլիմայական ռիսկերի և հարմարվողականության մեխանիզմների վերաբերյալ իրազեկության մակարդակի բարձրացում</p> <p>1.111 Սաստիկ շոգերի պայմաններում բույսերի մշակության ագրոտեխնոլոգիական առանձնահատկությունների վերաբերյալ բնակչության իրազեկվածության մակարդակի բարձրացում</p> <p>1.112 Գյուղատնտեսության ոլորտի խորհրդատվական ծառայությունների որակի և հասանելիության բարելավում</p> <p>1.113 Վտանգավոր օդերևութաբանական երևույթների նկատմամբ վաղ ազդարարման արդյունավետ համակարգերի ներդրում</p> <p>1.114 Ապահովագրական ծառայությունների հասանելիության բարելավում և ապահովագրման ոլորտների բազմազանացում</p>
-----	--	--	--

ՍԵԼԱԿ		ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	
		Քաղրավան, Լուսաղբյուր, Ձիթհանքով, Ձորակապ, Սառնաղբյուր	
		Մարալիկ	
		ՌԻՍԿ	
		Միջին	
		Բարձր	
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ
13.	Ցանքսերի և բազմամյա տնկարկների վնասում և բերքի կորուստ	<ul style="list-style-type: none"> • Սելավատարերի անբարվոք վիճակ • Սելավաբեր ձորերում և արհեստական սելավատարներում աղբի և թափոնների կուտակում • Սելավաբեր ձորերի բուսածածկույթի վնասում • Սելավային լանջերում չթույլատրված գործելակերպերի իրականացում՝ արածեցում, հերկում և այլն 	<p>1.115 Սելավատարների պարբերական մաքրում</p> <p>1.116 Սելավաբեր ձորերում աղբի և թափոնների կուտակման բացառում</p> <p>1.117 Սելավաբեր ձորերում ծառահատումների և թփահատումների բացառում</p> <p>1.118 Սելավային լանջերին հողի հերկման և կենդանիների արածեցման բացառում</p> <p>1.119 Սելավաբեր լանջերի անտառապատում</p> <p>1.120 Սելավավտանգ տարածքների դարավանդավորում, ծառաթփային բուսականության տնկում կամ բազմամյա խոտաբույսերի ցանք</p> <p>1.121 Հողի նվազագույն կամ զրոյական մշակության ագրոտեխնոլոգիաների ներդրում</p> <p>1.122 Սելավավտանգ գյուղատնտեսական տարածքներում բազմամյա խոտաբույսերի մշակություն</p> <p>1.123 Դաշտապաշտպան անտառաշերտերի հիմնում՝ խորը արմատային համակարգ ունեցող ծառաթփային բուսականության կիրառությամբ</p>
14.	Գյուղատնտեսական շենք-շինությունների, գույքի և ենթակառուցվածքների վնասում	<ul style="list-style-type: none"> • Անասնաշենքերի, ջերմոցների, ջերմատների հակակարկտային համակարգերի վնասում և փլուզում, • Գյուղտեխնիկայի և գույքի վնասում • Բնակավայրի ներքին և դաշտամիջյան ճանապարհների անցանելիության խաթարում • Անասնակերի և գյուղարտադրության ապրանքների տեղափոխման սահմանափակումներ • Գյուղատնտեսական տեխնիկայի տեղաշարժման անհնարինություն, գյուղաշխատանքների ձգձգում կամ իրականացման անհնարինություն 	<p>1.124 Սելավատարների պարբերական մաքրում</p> <p>1.125 Լեռնային առուների հունների պարբերական մաքրում</p> <p>1.126 Սելավակարգավորիչ ջրամբարների, պատնեշների, սելավաթող ջրանցքների, ափապաշտպան կառուցվածքների կառուցում</p> <p>1.127 Սելավատարներում կենցաղային աղբի կուտակումների բացառում</p> <p>1.128 Ճանապարհների սելավավտանգ հատվածներում ավելի մեծ թողունակության ջրահեռացման համակարգի նախատեսում</p> <p>1.129 Բնակավայրերում վաղ ագրարարման համակարգի ձևավորում և սարքինության ապահովում</p> <p>1.130 Սելավավտանգ տարածքների բնակչության իրազեկում արգելված գործելակերպերի և սելավների ժամանակ ճիշտ վարվելակերպի կանոնների մասին</p>

15.	Գյուղատնտեսական հողերի և տնամերձ հողատարածքների բերրի շերտի հողատարում և կավացեխաքարային բերուկներով հողերի աղտոտում	<ul style="list-style-type: none"> • Սելավատարների կիսաքանդ և անբարձր Վիճակ • Սելավաբեր ձորերում և արհեստական սելավատարներում աղբի, թափոնների և ջրաբերուկների կուտակում • Արհեստական սելավատարների բացակայություն • Սելավաբեր ձորերի բուսածածկույթի վնասում • Սելավային լանջերում չթույլատրված գործելակերպերի իրականացում՝ արածեցում, հերկում և այլն 	1.131 Սելավատարների պարբերական մաքրում 1.132 Սելավաբեր ձորերում աղբի և թափոնների կուտակման բացառում 1.133 Սելավաբեր ձորերում ծառահատումների և թփահատումների բացառում 1.134 Սելավային լանջերին հողի հերկման և կենդանիների արածեցման բացառում 1.135 Սելավաբեր լանջերի անտառապատում 1.136 Սելավավտանգ տարածքների դարավանդավորում, ծառաթփային բուսականության տնկում կամ բազմամյա խոտաբույսերի ցանք 1.137 Սելավավտագ տարածքների գյուղատնտեսական նշանակության հողերում ագրոբարելավման միջոցառումների իրականացում 1.138 Սելավավտագ գյուղատնտեսական տարածքներում հողամշակության տեխնոլոգիայի, մշակող գյուղատնտեսական տեխնիկայի և աճեցվող մշակաբույսերի ճիշտ ընտրություն 1.139 Հողի նվազագույն կամ գոյական մշակության ագրոտեխնոլոգիաների ներդրում 1.140 Սելավավտանգ գյուղատնտեսական տարածքներում բազմամյա խոտաբույսերի մշակություն 1.141 Դաշտապաշտպան անտառաշերտերի հիմնում՝ խորը արմատային համակարգ ունեցող ծառաթփային բուսականության կիրառությամբ
ՑՐՏԱՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ		ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ
		Ձիթհանքով, Մարալիկ, Սառնաղբյուր	Միջին
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒՑՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ
16.	Նյութական վնասներ, եկամտի նվազում և (կամ) կորուստ	<ul style="list-style-type: none"> • Հատիկաընդեղենային, բանջարաբոստանային կամ այլ մշակաբույսերի, հատապտուղների և պտղատու ծառերի վնասում ցածր ջերմաստիճանի ազդեցությամբ, բերքի նվազում կամ կորուստ • Վաղ ազդարարման համակարգի բացակայություն և ազդարարման մեխանիզմների անկատարություն • Տվյալ տարածքի բնակլիմայական պայմաններին ոչ նպատակահարմար մշակաբույսերի, դրանց սորտերի կամ հիբրիդների ընտրություն • Ոչ ճիշտ ցանքի ժամկետների ընտրություն • Վաղ գարնանային և ուշ աշնանային ժամանակահատվածներում բազմամյա տնկարկների ոչ ճիշտ խնամքի, պարարտացման և ոռոգման 	1.142 Մշակաբույսերի ցանքի ժամկետների ճիշտ ընտրություն՝ հաշվի առնելով կլիմայի փոփոխությամբ պայմանավորված ագրոֆենոլոգիական տեղաշարժերը 1.143 Ընտրել տվյալ տարածաշրջանի բնակլիմայական պայմաններին հարմարված և աճեցման տեսակետից նպատակահարմար մշակաբույսեր, դրանց սորտեր կամ հիբրիդներ 1.144 Օգտվել ագրոկլիմայական քարտեզներից և մասնագիտական խորհրդատվությունից 1.145 Աջակցել բնակչությանը տվյալ բնակլիմայական պայմաններին համապատասխան մշակաբույսերի սերմերի և տնկիների ձեռքբերման հարցում 1.146 Խթանել հողում օրգանական նյութերի քանակի ավելացման ու ցանքածածկի կիրառության գործելակերպերի ներդրումը համայնքում

		ռեժիմների կիրառություն	<p>1.147 Այգիների հետքերքահավաքային պարարտացում կալիումա-ֆոսֆորական պարարտանյութերով</p> <p>1.148 Այգիների աշնանային խոնավալիցքային ջրում տերևաթափից հետո, սակայն ուժեղ ցրտերը սկսվելուց առաջ</p> <p>1.149 Մերձբնային բաժակներում ձյան կուտակման, բնի և մեծ ճյուղերի սպիտակեցման կամ վաղ գարնանային ոռոգման միջոցով պտղատու ծառերի ծաղկման ժամկետի երկարաձգում</p> <p>1.150 Ցրտահարությունից անմիջապես առաջ ծառերի ցողարկում և մակերեսային ոռոգում</p> <p>1.151 Ցրտահարության ռիսկերի և համապատասխան արձագանքման միջոցառումների վերաբերյալ բնակչության իրազեկվածության և գիտելիքների մակարդակի բարձրացում</p> <p>1.152 Պետական գերատեսչությունների կամ համապատասխան խորհրդատվական ծառայությունների կողմից պարբերաբար վերապատրաստման, աջակցության կամ խորհրդատվության ստացման մեխանիզմների մշակում և կիրառում</p> <p>1.153 Վաղ ազդարարման համակարգերի մշակում, համապատասխան կառույցների հետ համաձայնեցված գործարկում</p>	
ՀՈՐԴԱՌԱՏ ԵՎ ՏԵՎԱԿԱՆ ԱՆՁՐԵՎՆԵՐ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ
			Բագրավան, Լանջիկ, Մարալիկ, Սառնաղբյուր	Միջին
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՅՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
17.	Նյութական վնասներ, եկամտի նվազում և վտանգավոր երևույթների առաջացման հավանականության բարձրացում	<ul style="list-style-type: none"> • Գերխոնավության պատճառով մշակաբույսերի սնկային հիվանդությունների առաջացման և տարածման վտանգների ավելացում • Մշակվող տարածքներում ստացվելիք բերքի և կերհանդակներում խոտի վնասում/փչացում • Գյուղատնտեսական աշխատանքների իրականացման դժվարություններ կամ անհնարինություն • Ցանքսի ժամկետների հետաձգում • Դաշտամիջյան և միջհամայնքային ճանապարհների դժվարանցանելիություն • Գերխոնավության պատճառով այգիների և գյուղատնտեսական տարբեր ենթակառուցվածքների վնասումներ և խախտումներ • Սելավների և այլ վտանգավոր երևույթների առաջացման հավանականության բարձրացում 	<p>1.154 Միջհամայնքային և դաշտամիջյան ճանապարհների վերանորոգում և ջրահեռացման համակարգերի կառուցում</p> <p>1.155 Հորդառատ անձրևների և գերխոնավության հետ կապված ռիսկերի և համապատասխան արձագանքի եղանակների վերաբերյալ հանրության իրազեկվածության և գիտելիքների մակարդակի բարձրացում</p> <p>1.156 Կանխատեսման, տեղեկատվական և ազդարարման համակարգի մշակում և համապատասխան մարմինների հետ համատեղ ըստ անհրաժեշտության գործարկում</p> <p>1.157 Գերխոնավության պայմաններում հողամշակության առանձնահատկությունների և բույսերի սնկային հիվանդությունների կանխարգելման վերաբերյալ հանրության իրազեկվածության և գիտելիքների մակարդակի բարձրացում</p> <p>1.158 Մշակաբույսերի սնկակայուն և խոնավադիմացկուն սորտերի և հիբրիդների ներդրվում մշակության մեջ</p>	

		<ul style="list-style-type: none"> • Հողատարման և երոզիոն երևույթների ուժգնացում • Վաղ ազդարարման համակարգերի բացակայություն և ազդարարման մեխանիզմների անկատարություն 	
ԴԱՇՏԱՑԻՆ ՀՐԴԵՅՆԵՐ			ԲՆԱԿԱԿԱՑՐ
			ՌԻՍԿ
			Միջին
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ԴԱՏՃԱՌ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ
18.	Նյութական վնասներ եկամտի կորուստ	<ul style="list-style-type: none"> • Բնական կերհանդակների և ցանքատարածությունների վնասում • Խոտածածկ տարածքների վնասման արդյունքում արոտների և հավաքվող անասնակերի քանակի նվազում • Այգիների և ցանքատարածքների վնասում և բերքի կորուստ • Գյուղատնտեսական շինությունների և ենթակառուցվածքների վնասում (ջերմատներ, ցանքածածկման թաղանթներ, ոռոգման պլաստիկե կցամասեր և խողովակներ, հակակարկտային ցանցեր և այլն) • Ուտելի բույսերի և դեղաբույսերի հավաքչության տարածքների նվազում • Արոտավայրերի մակերեսի կրճատում և այլ արոտային տարածքներում տեսակարար բեռնվածության մակարդակի բարձրացում • Խոտածածկ տարածքներում հրդեհների կառավարման հնարավորությունների անկատարություն • Մարդկանց ոչ ճիշտ գործելակերպ և անվտանգության կանոնների իմացության ցածր մակարդակ 	<p>1.159 Խոտածածկ տարածքներում կենցաղային աղբի և պլաստիկ թափոնների կուտակումների բացառում, դրանց պարբերական մաքրում</p> <p>1.160 Դաշտային հրդեհների վնասների վերաբերյալ հանրության իրազեկվածության մակարդակի բարձրացմանն ուղղված միջոցառումների իրականացում, անվտանգության պահպանման նորմերի տարածում</p> <p>1.161 Մարզային փրկարար ծառայության հետ համագործակցությամբ արագ արձագանքման համայնքային խմբերի ձևավորում, ուսուցում և համապատասխան գույքով ապահովում</p> <p>1.162 Հրդեհատանգ տարածքներում հակահրդեհային անվտանգության տեղեկատվական վահանակների և ցուցանակների տեղադրում</p> <p>1.163 Ուսումնասիրել դաշտերում ջրակուտակման միավորների (ձնհալից գոյացված ջրերի և անձրևաջրերի կուտակման ավազաններ) ստեղծման հնարավորությունները</p> <p>1.164 Վաղ ազդարարման համակարգերի մշակում համապատասխան կառույցների հետ համաձայնեցված գործարկում</p>
19.	Գյուղատնտեսական նշանակության հողերի դեգրադացիա և կենսաբազմազանության նվազում	<ul style="list-style-type: none"> • Հողի բերրի շերտի վնասում • Հողի օգտակար միկրոֆլորայի ոչնչացում և հողի բերրի շերտում օրգանական նյութերի քանակի նվազում • Կենդանական և բուսական աշխարհների ոչնչացում • Հողի բերքատվության անկում և երոզիոն գործընթացների նկատմամբ ենթարկվածության ավելացում • Արոտների մակերեսի կրճատում և այլ արոտային տարածքներում տեսակարար բեռնվածության մակարդակի բարձրացում • Ուտելի բույսերի և դեղաբույսերի հավաքչության տարածքների նվազում 	<p>1.165 Գյուղատնտեսական սովորույթային նկատառումներով խոտածածկ տարածքների այրման արգելանքի ապահովում՝ բացատրական աշխատանքների հետևողական իրականացման և վարչական պատժամիջոցների կիրառման միջոցով,</p> <p>1.166 Խթանել ագրոտնտեսությունների և կայուն կառավարվող լանդշաֆտների զարգացումը</p> <p>1.167 Ուսումնասիրել Էկոհամակարգային ծառայությունների բազմազանացման և ներդրման հնարավորությունները</p> <p>1.168 Ձեռնարկել զբոսաշրջությունից գոյացող կենցաղային թափոնների կառավարման պլանավորում և կառավարում</p> <p>1.169 Վաղ ազդարարման համակարգերի մշակում և համապատասխան կառույցների հետ համաձայնեցված</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Օգտագործելի արոտավայրերի մակերեսի կրճատում և այլ արոտային տարածքներում տեսակարար բեռնվածության մակարդակի բարձրացում 	գործարկում
--	---	------------

ՄԱՐԴՈՒ ԱՌՈՂՋՈՒԹՅՈՒՆ

ՌԻՍԿԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔ

Սպառնացող վտանգներ	ԱՆԻ ԽՈՇՈՐԱՑՎԱԾ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԲՆԱԿԱՎԱՅՐԵՐ																												
	Անիավան	Անիպեմզա	Աղին	Բագրավան	Բարձրաշեն	Գուտանագյուղ	Իսահակյան	Լանջիկ	Լուսաղբյուր	Հայկաձոր	Ձիթիանքով	Ձորակապ	Մարալիկ	Շիրակավան	Ջրափի	Սառնաղբյուր	Սարակապ	Քարաբերդ											
	Խ - բնակավայրի խոցելիությունը հիդրոդերևույթաբանական կամ դրանց հետևանքով զարգացող վտանգների նկատմամբ (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր)																												
	Վ - վտանգի հավանականություն (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր), Ռ - ռիսկ (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր), ■-վտանգ չի սպառնում																												
	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ
Ուժեղ քամի, պտտահողմ	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Կարկտահարություն	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Տևական սաստիկ շոգ, երաշտ	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Սելավ	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Սողանք	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Ամպրոպ, կայծակ	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Ձնաբուք, ձնահյուս	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Դաշտային հրդեհներ	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■

ՄԱՐԴՈՒ ԱՌՈՂՋՈՒԹՅՈՒՆ

ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀՆԱՐԱՎՈՐ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ

ՈՒԺԵՂ ԶԱՄԻ, ՊՏՏԱՀՈՐՄ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ
			Անիավան, Անիպեմզա, Ադին, Բագրավան, Բարձրաշեն, Գուսանազյուղ, Իսահակյան, Լանջիկ, Լուսաղբյուր, Հայկածոր, Ձիթհանքով, Շիրակավան, Ջրափի, Սառնաղբյուր Սարակապ	Միջին
			Ձորակապ, Մարալիկ, Քարաբերդ	Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
20.	Մարդու առողջության վնասում, կյանքին սպառնալիք և միջավայրի սանիտարական վիճակի վատացում	<ul style="list-style-type: none"> • Օդում փոշու քանակի ավելացում, այդ թվում գործող կամ լքված հանքավայրերից բերվող հանքային թափոնների կուտակումներից՝ կախված կարծր մասնիկներով • Վերին շնչուղիների հիվանդությունների սրացում, աչքերի, քթի և կոկորդի լորձաթաղանթների գրգռում • Ալերգիկ բնույթի հիվանդությունների սրացում • Շենք-շիւղթային, ենթակառուցվածքների և գույքի տարբեր կառուցվածքային մասերի վնասում և դրանցով մարդկանց մարմնական վնասների պատճառում • Ճամերի վնասում և կոտրում, մարդկանց մարմնական վնասների պատճառում • Կոշտ կենցաղային թափոնների տարածում բնակավայրի փողոցներում և հանրային տարածքներում 	<p>2.1 Բնակավայրերի քամահար հիմնական ուղղությունների երկայնքով հողմապաշտպան անտառաշերտերի հիմնում, այդ թվում նաև արագած ծառատեսակներով</p> <p>2.2 Բնակավայրերի կանաչապատ տարածքների ընդլայնում</p> <p>2.3 Համայնքային մակարդակում, ըստ բնակավայրերի հանրային տարածքների Ֆունկցիոնալ կանաչապատման ծրագրի մշակում և իրականացում</p> <p>2.4 Բնակավայրերի փողոցների սանիտարական մաքրման և բարեկարգման աշխատանքների իրականացում</p> <p>2.5 Կոշտ կենցաղային թափոնների պատշաճ կառավարման համակարգի ստեղծում և աղբահանության կանոնավոր կազմակերպում</p> <p>2.6 Թափոնաղաշտերում կուտակված թափոնների տուփանում և ծածկում հողաշերտով</p> <p>2.7 Համայնքում թափոնների կառավարման այլընտրանքային տարբերակների մշակում և համապատասխան ներդրումային ծրագրերի իրականացում</p>	
ԿԱՐԿՏԱՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ
			Անիավան, Անիպեմզա, Ադին, Բագրավան, Բարձրաշեն, Գուսանազյուղ, Իսահակյան, Լանջիկ, Լուսաղբյուր, Հայկածոր, Ձիթհանքով, Շիրակավան, Ջրափի, Սառնաղբյուր Սարակապ	Միջին
			Ձորակապ, Մարալիկ, Քարաբերդ	Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	

21.	Աննդով ապահովվածության խնդիրներ և սնման պայմանների վատթարացում	<ul style="list-style-type: none"> • Գյուղատնտեսական մշակաբույսերի բերքի վնասում և ոչնչացում • Անասնաբուծության և մեղվաբուծության ոլորտներից ստացվող մթերքների նվազում • Պարենային ապահովվածության վիճակի վատացում 	<p>2.8 Հակակարկտային պաշտպանության արդյունավետ համակարգերի ներդրում (հակակարկտային ցանցերի կիրառում տնամերձ հողամասերում և այգիներում)</p> <p>2.9 Պաշտպանված գրունտի երկրագործական տարածքների ընդլայնում</p> <p>2.10 Մշակաբույսերի բերքի ապահովագրություն</p>						
ՏԵՎԱԿԱՆ ՍԱՍՏԻԿ ՇՈՎ, ԵՐԱՇՏ			<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 70%; text-align: center;">ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ</td> <td style="width: 30%; text-align: center;">ՌԻՍԿ</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">Անիավան, Անիպեմզա, Աղին, Բագրավան, Գուսանազյուղ, Իսահակյան, Լանջիկ, Լուսաղբյուր, Հայկածոր, Ձիթհանքով, Շիրակավան, Ջրափի, Սառնաղբյուր Սարակապ</td> <td style="text-align: center;">Միջին</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">Ձորակապ, Մարալիկ, Զարաբերդ</td> <td style="text-align: center;">Բարձր</td> </tr> </table>	ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ	Անիավան, Անիպեմզա, Աղին, Բագրավան, Գուսանազյուղ, Իսահակյան, Լանջիկ, Լուսաղբյուր, Հայկածոր, Ձիթհանքով, Շիրակավան, Ջրափի, Սառնաղբյուր Սարակապ	Միջին	Ձորակապ, Մարալիկ, Զարաբերդ	Բարձր
ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ								
Անիավան, Անիպեմզա, Աղին, Բագրավան, Գուսանազյուղ, Իսահակյան, Լանջիկ, Լուսաղբյուր, Հայկածոր, Ձիթհանքով, Շիրակավան, Ջրափի, Սառնաղբյուր Սարակապ	Միջին								
Ձորակապ, Մարալիկ, Զարաբերդ	Բարձր								
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ						
22.	Մարդու առողջության վատթարացում, խմելու ջրի պակաս և սնման իրավիճակի վատթարացում	<ul style="list-style-type: none"> • Խմելու ջրի քանակի նվազում • Ջրամատակարարման համակարգի ոչ բարվոք վիճակ՝ Անիավան, Անիպեմզա, Բագրավան և այլ, • Ջրամատակարարման համակարգի վերանորոգումից հետո խնդիրների առկայություն՝ Լուսաղբյուր բնակավայրում, • Թունավորումների և ինֆեկցիոն հիվանդությունների տարածվածության աճ, • Սրտանոթային համակարգի և վերին շնչուղիների հիվանդությունների, ինչպես նաև սեզոնային ալերգիկ հիվանդությունների աճ: • Զրոնիկ հիվանդությունների սրացում և կյանքին սպառնացող վտանգների աճ, • Գյուղատնտեսական մշակաբույսերի բերքի վնասում և ոչնչացում, • անասնաբուծության և մեղվաբուծության ոլորտներից ստացվող մթերքների նվազում, • Պարենային ապահովվածության վիճակի վատացում, • Շոգ եղանակին ճիշտ գործելակերպի վերաբերյալ հանրության իրազեկության և գիտելիքների պակաս • Բնակարաններում հովացման համակարգով ցածր 	<p>2.11 Խմելու ջրի մատակարարման քանակի և որակի բարելավում, ջրամատակարարման ներքին և արտաքին ցանցերի վերանորոգում (Անիավան, Անիպեմզա)</p> <p>2.12 Խմելու ջրի մաքրման և վնասագերծման ենթակառուցվածքների հիմնում և պատշաճ սպասարկում</p> <p>2.13 Բնակավայրերում խմելու ջրի պահեստավորման կարողությունների ստեղծում</p> <p>2.14 Համայնքային մակարդակում ջրային ռեսուրսների կառավարման պլանի մշակում և ներդրում</p> <p>2.15 Ոռոգման ջրի հետ կապված խնդիրների կարգավորում և խմելու ջրը ոռոգման նպատակով օգտագործելու գործելակերպի պակասեցում (Անի համայնքի գրեթե բոլոր բնակավայրերում),</p> <p>2.16 Բնակավայրերում կոյուղու ցանցերի և կոյուղաջրերի մաքրման լոկալ համակարգերի կառուցում, կոյուղաջրերի կենսաբանական մաքրում և ջրերի օգտագործում ոռոգման նպատակով</p> <p>2.17 Բնակչության շրջանում սանիտարահիգիենիկ նորմերի պահպանման վերաբերյալ իմացության և իրազեկվածության մակարդակի բարձրացում</p> <p>2.18 Սաստիկ շոգերի հետ կապված ռիսկերի և արձագանքման համապատասխան գործելակերպի վերաբերյալ հանրության իրազեկվածության մակարդակի բարձրացում</p> <p>2.19 Գյուղատնտեսական արտադրանքի պահեստավորման և պահպանման համապատասխան ենթակառուցվածքների ստեղծում (Սառնարանային և սննդի պահեստավորման տնտեսություններ)</p> <p>2.20 Բուժաշխատողների իրազեկվածության մակարդակի բարձրացում մարդու առողջության վրա ԿՓ ազդեցությունների վերաբերյալ</p>						

		ապահովվածություն	<p>2.21 Մշակել հանրային առողջության պլանային մոնիթորինգի մեխանիզմ, հատկապես սեզոնային հիվանդությունների և համաճարակների բռնկումները կանխարգելելու նպատակով</p> <p>2.22 Բուժկետերի պայմանների և հագեցվածության բարելավում (Լուսաղբյուր, Սարակապ, Ձորակապ, Գուսանազյուղ, Շիրակավան, Ջրափի)</p> <p>2.23 Բուժկետի կառուցում (Անիավան, Բարձրաշեն, Բագրավան)</p> <p>2.24 Բնակավայրերի կանաչապատ տարածքների ընդլայնում</p> <p>2.25 Համայնքային մակարդակում ըստ բնակավայրերի հանրային տարածքների Ֆունկցիոնալ կանաչապատման ծրագրի մշակում և իրականացում</p>		
ՍԵՆԱԿ			ԲՆԱԿԱԿԱՅՐ	ՌԻՍԿ	
			Լուսաղբյուր, Ձորակապ, Քարաբերդ		Միջին
			Մարալիկ		Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ		
23.	Սպառնալիք մարդկանց կյանքին և առողջությանը, նյութական կորուստներ, միջավայրի սանիտարահիգիենիկ պայմանների վատթարացում	<ul style="list-style-type: none"> • Մարդկանց ֆիզիկական վնասների պատճառում և կյանքի սպառնալիք սելավային զանգվածի և դրանց կոշտ բաղադրիչների կողմից • Սելավային զանգվածների մուտք մարդկանց նկուղներ, բնակելի տարածքներ, • Ենթակառուցվածքների և գույքի վնասում (խմելու ջրի ջրագծեր, ճանապարհներ, ավտոմեքենաներ և այլն), • Գերեզմանատան տարածքի վնասում և հնարավոր համաճարակային վիճակի սրացում (Մարալիկ), • Սելավային զանգվածներով միջավայրի աղտոտում, հետագայում բնակավայրի օդային ավազանի աղտոտում սելավային բերուկների մանր մասնիկների միջոցով • Առկա ջրահեռացման համակարգի ոչ պատշաճ մաքրում, դրա օգտագործում որպես կոյուղատար և կոշտ կենցաղային թափոնների կուտակման վայր 	<p>2.26 Մարալիկ քաղաքում ուսումնասիրել սելավատարի կառուցման հնարավորությունը, հատկապես հին գերեզմանատան տարածքում</p> <p>2.27 Բարելավել առկա ջրահեռացման համակարգի վիճակը և իրականացնել մաքրման աշխատանքներ</p> <p>2.28 Բացառել ջրահեռացման համակարգը որպես կոյուղատար և աղբատար օգտագործելը</p> <p>2.29 Մարալիկ քաղաքում իրականացնել վաղ ազդարարման համակարգի արդիականացում և դրա սարքինության ապահովում</p> <p>2.30 Սելավավտանգ տարածքների բնակչությանը իրազեկել ազդեցության գոտու տարածքում արգելված գործելակերպերի և գործունեություն ձևերի մասին</p> <p>2.31 Բարձրացնել սելավի վտանգի և արտակարգ իրավիճակներում ճիշտ գործելակերպի վերաբերյալ հանրության իրազեկվածության և գիտելիքների մակարդակը</p>		

ՍՈՐԱՆՔ			ԲՆԱԿԱԿԱՅՐ	ՌԻՍԿ
			Մարալիկ	Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
24.	Սպառնալիք մարդկանց կյանքին և առողջությանը, նյութական կորուստներ	<ul style="list-style-type: none"> Բնակելի տների վնասում և դրանց վթարայնության մակարդակի բարձրացում Բնակելի և օժանդակ շինությունների փլուզումներ Ամենամյա վերանորոգումներ իրականացնելու համար ծախսեր Սողանքավտանգ տարածքի ուսումնասիրության և կանխարգելիչ միջոցառումների իրականացման, բնակչության տարհանման կամ վերաբնակեցման աշխատանքների բացակայություն Սողանքի վտանգների և հետևանքների վերաբերյալ հանրության իրազեկվածության ցածր մակարդակ 	<p>2.32 Սողանքի ուսումնասիրություն և առկա իրավիճակի հստակ մասնագիտական գնահատում</p> <p>2.33 Ըստ հնարավորության կայունացման աշխատանքների պլանավորում և իրականացում</p> <p>2.34 Սողանքի կայունացման անհնարինության դեպքում վտանգի գոտում գտնվող բնակելի տների և ենթակառուցվածքների տեղափոխման հնարավորությունների քննարկում և համապատասխան միջոցառումների իրականացում</p> <p>2.35 Սողանքի վտանգների և հետևանքների վերաբերյալ հանրության իրազեկվածության և գիտելիքների մակարդակի բարձրացմանն ուղղված միջոցառումների իրականացում</p>	
ԱՄՊՐՈՂ, ԿԱՅՑԱԿ			ԲՆԱԿԱԿԱՅՐ	ՌԻՍԿ
			Սառնադեյուր, Մարալիկ, Ձորակապ, Զարաբերդ	Միջին
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
25.	Սպառնալիք մարդկանց կյանքին և առողջությանը, նյութական կորուստներ	<ul style="list-style-type: none"> Հանրության շրջանում ամպրոպի և կայծակի ժամանակ վարվեցողության կանոնների վերաբերյալ իրազեկվածության ցածր մակարդակ Կայծակավտանգ տարածքներում շանթարգելների բացակայություն Վաղ ազդարարման համակարգի բացակայություն Կայծակնահարվածին ճիշտ առաջին բուժօգնությունն ցույց տալու կանոններին անծանոթ լինելը Հրդեհների բռնկում և բնակելի շինությունների, անասնակերի պաշարների, պահեստների, անասնաշենքերի այրում <p>Մարդկանց և կենդանիների շանթահարման դեպքեր, նաև մահացու ելքերով</p>	<p>2.36 Ամպրոպի և կայծակի ժամանակ վարվեցողության և ճիշտ գործելակերի վերաբերյալ իրազեկվածության և գիտելիքների մակարդակի բարձրացմանն ուղղված միջոցառումների իրականացում</p> <p>2.37 Կայծակավտանգ տարածքներում շանթարգելների տեղադրում, հատկապես, հանրային տարածքներում և շինություններում</p> <p>2.38 Ենթակառուցվածքների մետաղական տարրերի պարտադիր հողանցում</p> <p>2.39 Իրականացնել վաղ ազդարարման համակարգի ձևավորման աշխատանքներ կամ առկա համակարգի արդիականացում, դրանց սարքինության և, ըստ անհրաժեշտության, գործարկման ապահովում</p> <p>2.40 Կայծակնահարվածին ճիշտ առաջին բուժօգնություն ցույց տալու կանոնների և գործելակերպի մասին բուժաշխատողների ու կամավորների վերապատրաստում</p>	
ՁևաՌԻՔ, ՁևԱՀՅՈՒՄ			ԲՆԱԿԱԿԱՅՐ	ՌԻՍԿ

			Լանջիկ, Սառնաղբյուր, Ձորակապ, Մարալիկ, Քարաբերդ	Միջին
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
26.	Սպառնալիք մարդկանց կյանքին և առողջությանը	<ul style="list-style-type: none"> • Մարդկանց կամ տրանսպորտային միջոցների արգելափակում ձյան մեջ • Ձյունով ծածկվելու պատճառով ճանապարհների արգելափակում • Ձնաբուլքի և մերկասառույցի պատճառով տրանսպորտային փոխադրումների վթարայնության աճ • Շտապ օգնության և բուժօգնությունների հասանելիության դժվարացում կամ անհնարիություն • Ձնաբուլքում հայտնված մարդկանց առողջության վրա ազդող երևույթներ՝ գերմիսածություն, վերջույթների ցրտահարություն, վերին շնչուղիների բորբոքում • Ձնահյուսում հայտնվելու պատճառով շնչահեղձություն • Վաղ ազդարարման համակարգի բացակայություն 	<p>2.41 Ձնաբուլքի և կլիմայական այլ ծայրահեղ դրսևորումների հետ կապված հանրության վաղ ազդարարում</p> <p>2.42 Ձմեռային ամիսներին միջհամայնքային և ներհամայնքային ճանապարհների սպասարկման պատշաճ մակարդակի ապահովում</p> <p>2.43 Ձնաբուլքում կամ ձնահյուսում հայտնվելու դեպքում հայտնվածին ճիշտ առաջին բուժօգնություն ցույց տալու կանոնների և գործելակերպի մասին բուժաշխատողների ու կամավորների վերապատրաստում</p> <p>2.44 Ձնաբուլքում հայտնվելու դեպքում ճիշտ գործելակերպի վերաբերյալ հանրության իրազեկվածության և գիտելիքների մակարդակի բարձրացմանն ուղղված միջոցառումների իրականացում</p> <p>2.45 Անի համայնքի բնակավայրերում խթանել արագ արձագանքման և առաջին օգնության կամավորական խմբերի ստեղծումը երիտասարդների ներգրավմամբ, համագործակցելով համապատասխան կառույցների և ծառայությունների հետ</p>	
ՎՏԱՆԳ՝ ԴԱՇՏԱՅԻՆ ՀՐԴԵՅ			ԲՆԱԿԱԿԱՑՐ	ՌԻՍԿ
			Ձիթհանքով, Ձորակապ, Մարալիկ, Քարաբերդ	Միջին
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
27.	Սպառնալիք մարդկանց կյանքին և առողջությանը, նյութական կորուստներ	<ul style="list-style-type: none"> • Շնչահեղձություն և թունավորում դաշտային հրդեհներից առաջացած ծխային գազերից • Հանրության կողմից կիրառվող ոչ ճիշտ գործելակերպ և անվտանգության կանոնների իմացության ցածր մակարդակ • Խոտածածկ տարածքներում հրդեհաշիջման համար մասնագիտացված և ժամանակակից հրշեջ սարքավորումների պակաս, հատկապես լեռնային և դժվարամատչելի տարածքներում գործելու համար • Դաշտային հրդեհների պատճառով գյուղատնտեսական շինությունների և ենթակառուցվածքների վնասման (ջերմատներ, ցանքածածկման թաղանթներ, ոռոգման պլաստիկե կցամասեր և խողովակներ, հակակարկտային ցանցեր 	<p>2.46 Խոտածածկ տարածքների այրման արգելանքի խիստ կիրառում բացատրական աշխատանքների և վարչական պատժամիջոցների հետևողական կիրառման միջոցով</p> <p>2.47 Խոտածածկ տարածքներում կենցաղային աղբի կուտակումների բացառում, դրանց պարբերական մաքրում</p> <p>2.48 Դաշտային հրդեհների վնասների վերաբերյալ հանրության իրազեկվածության մակարդակի բարձրացմանն ուղղված միջոցառումների իրականացում</p> <p>2.49 Կրագ արձագանքման համայնքային խմբերի ձևավորում, ուսուցում և համապատասխան գույքով ապահովում</p> <p>2.50 Հրդեհավտանգ տարածքներում հակահրդեհային անվտանգության տեղեկատվական վահանակների և ցուցանակների տեղադրում</p> <p>2.51 Դաշտերում ջրակուտակման ավազանների ստեղծման հնարավորությունների ուսումնասիրում</p> <p>2.52 Վաղ ազդարարման համակարգի մշակում, համապատասխան</p>	

	<p>և այլն) դեպքում մարդկանց այրվաքներ և տարբեր վնասվածքներ ստանալու բարձր հավանականություն, </p> <ul style="list-style-type: none"> • Բնական կերհանդակների, ցանքատարածությունների և այգիների վնասման արդյունքում մարդկանց եկամուտների նվազում կամ կորուստ 	<p>կառույցների հետ համաձայնեցում և, ըստ անհրաժեշտության, գործարկում</p> <p>2.53 Առաջին բուժօգնություն ցույց տալու կանոնների և գործելակերպի մասին բուժաշխատողների ու կամավորների վերապատրաստում</p>
--	--	--

ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ

ՌԻՍԿԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔ

Սպառնացող վտանգներ	ԱՆԻ ԽՈՇՈՐԱՑՎԱԾ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԲՆԱԿԱՎԱՅՐԵՐ																												
	Անիսավան	Անիսախեղճ	Աղի	Բազիլական	Բարձրաշեն	Գուլամնագյուղ	Իսահակյան	Լանջիկ	Լուսաղբյուր	Հայկածոր	Ձիթյանքոլ	Ձորակաս	Մարտիկ	Շիրակական	Ջրափի	Սառնաղբյուր	Սարակաս	Քարաբեր											
	Խ - բնակավայրի խոցելիությունը հիդրոտեղընությունների հետևանքով զարգացող վտանգների նկատմամբ (■-գածր, ■-միջին, ■-բարձր)																												
	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ
	Վ - վտանգի հավանականություն (■-գածր, ■-միջին, ■-բարձր), Ռ - ռիսկ (■-գածր, ■-միջին, ■-բարձր), ■-վտանգ չի սպառնում																												
	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ
Տնական սաստիկ շոգեր, երաշտ	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Տնական և հորդառատ անձրև	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Հեղեղումներ և սելավ	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Սողանք	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Ձնաբուրք/Առատ Ձյուն	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Ջրամբարի պատվարի փլուզում	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■

ՏԵՎԱԿԱՆ ՍԱՍՏԻԿ ՇՈԳԵՐ, ԵՐԱՇՏ		ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	
		Անիավան, Անիպեմզա, Ադին, Բագրավան, Բարձրաշեն, Գուսանազյուղ, Իսահակյան, Լանջիկ, Լուսաղբյուր, Հայկածոր, Ձիթհանքով, Ձորակապ, Մարալիկ, Շիրակավան, Ջրափի, Սարակապ, Զարաբերդ	
		Սառնաղբյուր	Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ
28.	Խմելու ջրի սակավություն կամ բացակայություն, որակի փոփոխություն և սանիտարահիգիենիկ վիճակի վատթարացում	<ul style="list-style-type: none"> • Խմելու ջրի պակաս/բացակայություն և որակի վատթարացում • Ջրի քանակի նվազում սնող աղբյուրներում • Ջրամատակարարման ենթակառուցվածքների ֆիզիկական վիճակի մաշվածություն և մեծ ծավալով ջրակորուստներ • Ջրամատակարարման ներքին ցանցի մաշվածություն կամ վերանորոգումից հետո շահագործման ոչ լիարժեք վիճակ • Ջրերի կառավարման և ջրամատակարարման ռեժիմների անկատարություն և անբավարարություն • Ջրերի կուտակման հզորությունների անբավարարություն • Ջրերի մաքրման և ախտազերծման համակարգերի բացակայություն • Խմելու ջրերը տնամերձ հողամասերում ոռոգման նպատակով օգտագործելու գործելակերպի խիստ տարածվածություն (Անի համայնքի գրեթե բոլոր բնակավայրերում,) • Վաղ ազդարարման համակարգի բացակայություն 	<p>3.1 Սակավաջրության և ջրի որակի հետ կապված ռիսկերի և արձագանքման գործելակերպի վերաբերյալ հանրության իրազեկվածության և գիտելիքների մակարդակի բարձրացմանն ուղղված միջոցառումների իրականացում,</p> <p>3.2 Ջրերի քանակի փոփոխության վաղ կանխատեսման, իրազեկման և ազդարարման համակարգի մշակում և, ըստ անհրաժեշտության, կիրարկում,</p> <p>3.3 Բնակավայրերում բուժկետերի պայմանների և հագեցվածության բարելավում, սանիտարական ջրի ապահովում և ջրահեռացման համակարգի կառուցում</p> <p>3.4 Բնակավայրերում հանրային օգտագործման կանաչապատ տարածքների ընդլայնում</p> <p>3.5 Խմելու ջրի համակարգի ֆիզիկական վիճակի և կառավարման արդյունավետության պարբերական մոնիտորինգ և կլիմայի փոփոխության բացասական ազդեցության գնահատում</p> <p>3.6 Խմելու ջրի մատակարարման այլընտրանքային ուղիների ուսումնասիրություն և, ըստ հնարավորություն, ջրամատակարարման աղբյուրների բազմազանացում</p> <p>3.7 Ջրամատակարարման համակարգի վիճակի բարելավման աշխատանքների իրականացում ներքին և արտաքին ցանցի վերանորոգում, մաքրման կայանների հիմնում և այլն</p> <p>3.8 Համայնքային մակարդակում ջրային ռեսուրսների կառավարման պլանի մշակում և ներդրում</p> <p>3.9 Բնակչության շրջանում սանիտարահիգիենիկ նորմերի պահպանման վերաբերյալ իրազեկվածության և գիտելիքների մակարդակի բարձրացում</p> <p>3.10 Խմելու ջրի պահեստավորման և անվտանգ պահպանման</p>

			համակարգերի և կառույցների հիմնում
29.	<p>Ոռոգման ջրի սակավություն կամ բացակայություն, արոտավայրերում կենդանիների խմելու ջրի պակաս կամ բացակայություն</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ոռոգման ջրի սակավություն կամ բացակայություն • Ոռոգման համակարգերի բացակայություն • Շոգերի հետ կապված ոռոգման ջրի պահանջարկի ավելացում • Ոռոգվող հողերի խիստ սակավություն Անի համայնքում (համայնքի վարելահողերի ընդամենը 4,9%-ն է ոռոգելի) • Մշակաբույսերի ցանքատարածություններում և այգիներում բերքատվության նվազում, բերքի լրիվ կամ մասնակի կորուստ • Ոռոգման ջրի պահանջարկի ավելացում • Գյուղատնտեսական տարածքներում հրդեհավտանգության մակարդակի բարձրացում • Բնական կերհանդակների բերքատվության նվազում և դրանց որակական հատկությունների անկում • Կենդանիների մթերատվության անկում • Անասնակերի պակաս և դրանց շուկայական գների թանկացում • Կենդանիների կերապահովվածության խնդիրների խորացում • Կերերի սակավությամբ պայմանավորված գյուղատնտեսական կենդանիների զանգվածային հարկադիր մորթ և անասնագլխաքանակի կտրուկ նվազում • Կենդանիների և բույսերի նոր հիվանդությունների տարածման հավանականության բարձրացում • Գյուղատնտեսական արտադրանքի գների կտրուկ տատանումներ 	<p>3.11 Ոռոգման համակարգերի ընդլայնում կամ ոռոգման նոր ցանցերի կառուցում</p> <p>3.12 Ոռոգման ժամանակակից ջրախնայող տեխնոլոգիաների կիրառության խթանում, օրինակ՝ կաթիլային ոռոգում, մանրակաթիլ անձրևացում և այլն</p> <p>3.13 Փոքր ջրամբարների հիմնման, ձևակից գոյացած ջրերի և անձրևաջրերի կուտակիչ ավազանների կառուցման համար նպատակահարմար տարածքների ուսումնասիրում և գույքագրում</p> <p>3.14 Կենդանիների ջրախմցների և ջրակուտակման ավազանների հիմնման համար նպատակային տարածքների ուսումնասիրում և գույքագրում</p> <p>3.15 Ոռոգման ջրի համակարգերում ջրակորուստների նվազեցմանն ուղղված աշխատանքների իրականացում</p> <p>3.16 Համագործակցություն ջրօգտագործողների ընկերությունների հետ և ոռոգման ու ջրարբիացման ծրագրերի համատեղ իրականացում, այդ թվում՝ նաև պետական աջակցության ծրագրերով</p> <p>3.17 Անձրևաջրերի հավաքման, պահպանման և արդյունավետ օգտագործման վերաբերյալ հանրության իրազեկվածության բարձրացում և նման տեխնոլոգիաների գործնական կիրառության փորձի տարածում</p> <p>3.18 Հողում ջրի կուտակմանը և պահպանմանը նպաստող գործելակերպի ներդրում (ցանքածածկ, մուլչապատում)</p> <p>3.19 Երաշտադիմացկուն և կլիմայակայուն մշակաբույսերի, դրանց նոր սորտերի ներդրման հնարավորությունների ընդլայնում</p> <p>3.20 Հողում օրգանական նյութերի քանակի ավելացմանն ուղղված հողամշակության գործելակերպի ներդրում</p> <p>3.21 Ծածկող մշակաբույսերի և խառը ցանքերի կիրառության գործելակերպի ներդրում</p> <p>3.22 Օրգանական պարարտանյութերի պատրաստման և կիրառության գործելակերպի ներդրում</p> <p>3.23 Հողամշակության գոյական կամ անվար տեխնոլոգիաների ներդրում</p> <p>3.24 Ցանքաշրջանառություններում երկամյա և բազմամյա սննդային և կերային մշակաբույսերի ներդրում</p> <p>3.25 Հողերի ջրակլանիչ հատկությունների բարելավման նպատակով հանքային նյութերի կիրառություն՝ ցեոլիթ, ագրոպեռլիտ, վերմիկուլիտ, խարամ, դացիտային տուֆեր և այլն</p> <p>3.26 Հողերում ջրակլանիչ հատկությունների բարելավման նպատակով</p>

			սինթետիկ նյութերի կիրառության փորձարկում՝ աքվատորս
ՏԵՎԱԿԱՆ ՀՈՐԴԱՌՈՍ ԱՆՁՐԵՎ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ
			ՌԻՍԿ
			Լանջիկ, Հայկածոր, Սառնաղբյուր
			Միջին
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ԴԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ
30.	Խմելու ջրի որակի վատացում, մարդկանց առողջության և կյանքին սպառնալիքների ավելացում	<ul style="list-style-type: none"> • Ջրամատակարարման համակարգերի խիստ մաշվածություն • Ջրամատակարարման և ջրերի կառավարման անկատարություն • Ջրերի որակի կարգավորման և վերահսկման հետ կապված հանրության իրազեկվածության և գիտելիքների ցածր մակարդակ, 	<p>3.27 Խմելու ջրի համակարգի ֆիզիկական վիճակի և կառավարման արդյունավետության պարբերական մոնիտորինգ և կլիմայի փոփոխության բացասական ազդեցությունների գնահատում</p> <p>3.28 Ջրամատակարարման համակարգի վիճակի բարելավման աշխատանքների իրականացում՝ ներքին և արտաքին ցանցի վերանորոգում, մաքրման կայանների հիմնում և այլն</p> <p>3.29 Ջրի որակի հետ կապված ռիսկերի և արձագանքման գործելակերպի վերաբերյալ հանրության իրազեկվածության և գիտելիքների մակարդակի բարձրացմանն ուղղված միջոցառումների իրականացում</p> <p>3.30 Ջրերի քանակի փոփոխության վաղ կանխատեսման, իրազեկման և ազդարարման համակարգի մշակում և, ըստ անհրաժեշտության, կիրարկում</p> <p>3.31 Բնակավայրերում հանրային օգտագործման կանաչապատ տարածքների ընդլայնում</p> <p>3.32 Համայնքային մակարդակում ջրային ռեսուրսների կառավարման պլանի մշակում և ներդրում</p> <p>3.33 Բնակչության շրջանում սանիտարահիգիենիկ նորմերի պահպանման վերաբերյալ իրազեկվածության և գիտելիքների մակարդակի բարձրացում</p> <p>3.34 Խմելու ջրի պահեստավորման և անվտանգ պահպանման համակարգի և կառույցների հիմնում</p>

31.	Ենթակառուցվածքների և բերքի վնասում, եկամուտների նվազում կամ կորուստ	<ul style="list-style-type: none"> • Գյուղատնտեսության շենք-շինությունների հեղեղում և վնասում, արտադրական գործընթացի դադարեցում, արտադրանքի կորուստ • Միջհամայնքային, ներհամայնքային և դաշտամիջյան ճանապարհների ջրածածկում, վնասում և քայքայում • Գերխոնավության պատճառով մշակաբույսերի մեկային հիվանդությունների առաջացման և տարածման վտանգների ավելացում • Մշակվող տարածքներում ստացվելիք բերքի և կերհանդակներում խոտի վնասում/փչացում • Գյուղատնտեսական աշխատանքների իրականացման դժվարություններ կամ անհնարիություն • Ցանքսի ժամկետների հետաձգում • Սելավների և այլ վտանգավոր երևույթների առաջացման հավանականության բարձրացում • Հողատարման և էրոզիոն երևույթների ուժգնացում 	<p>3.35 Առկա ջրահեռացման համակարգերի արդիականացում և պարբերական սպասարկում,</p> <p>3.36 Նոր ջրահեռացման համակարգերի կառուցում,</p> <p>3.37 Գերխոնավ պայմաններում բուսաբուծության վարման առանձնահատկությունների և հիվանդությունների կանխարգելման վերաբերյալ հանրության իրազեկության և գիտելիքների մակարդակի բարձրացում,</p> <p>3.38 Բերքի տեսակավորման և պահեստավորման կարողությունների զարգացում և նոր հզորությունների ստեղծում,</p> <p>3.39 Անասնակերի հավաքման և պահեստավորման հզորությունների և կարողությունների զարգացում,</p> <p>3.40 Անի համայնքի բնակավայրերում կերարտադրության և կանաչ կերերի հիդրոպոնիկ աճեցման արտադրությունների հիմնման խթանում:</p>
ՀԵՂԵՂՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՍԵԼԱՎ		ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ
		Լուսաղբյուր, Մարալիկ, Սառնաղբյուր, Սարակապ	Միջին
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ԴԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ
32.	Ջրամատակարարման և ոռոգման համակարգերի և այլ ենթակառուցվածքների վնասում և խաթարում	<ul style="list-style-type: none"> • Ջրամատակարարման համակարգերի խիստ մաշվածություն, • Ջրամատակարարման և ջրերի կառավարման անկատարություն • Ջրերի որակի կարգավորման և վերահսկման հետ կապված հանրության իրազեկվածության և գիտելիքների ցածր մակարդակ • Ճանապարհների ջրահեռացման համակարգերի բացակայություն • Ջրահեռացման համակարգերի լցվածություն և անփույթ սպասարկում 	<p>3.41 Խմելու ջրի և ոռոգման համակարգերի ֆիզիկական վիճակի և կառավարման արդյունավետության պարբերական մոնիտորինգ և կլիմայի փոփոխության բացասական ազդեցության գնահատում</p> <p>3.42 Ջրամատակարարման և ոռոգման համակարգերի վիճակի բարելավման աշխատանքների իրականացում՝ ներքին և արտաքին ցանցի վերանորոգում, մաքրման կայանների հիմնում և այլն</p> <p>3.43 Ջրի որակի հետ կապված ռիսկերի և արձագանքման գործելակերպի վերաբերյալ հանրության իրազեկվածության և գիտելիքների մակարդակի բարձրացմանն ուղղված միջոցառումների իրականացում</p> <p>3.44 Ջրերի քանակի փոփոխության վաղ կանխատեսման, իրազեկման և ազդարարման համակարգի մշակում և, ըստ անհրաժեշտության, կիրարկում</p> <p>3.45 Բնակավայրերում հանրային օգտագործման կանաչապատ տարածքների ընդլայնում</p> <p>3.46 Համայնքային մակարդակում ջրային ռեսուրսների կառավարման պլանի մշակում և ներդրում</p>
ՍՈՂԱՆՔ		ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ

			Մարայիկ	Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
33.	Ջրամատակարարման և ոռոգման համակարգերի և այլ ենթակառուցվածքների վնասում և խաթարում	<ul style="list-style-type: none"> • Հակասողանքային միջոցառումների իրականացման բացակայություն • Ջրամատակարարման և ոռոգման համակարգերի մաշվածություն • Ջրամատակարարման և ջրերի կառավարման անկատարություն • Ջրահեռացման համակարգերի բացակայություն կամ ոչ պատշաճ կառավարում • Ջրերի կառավարման և սողանքների վտանգների հետ կապված հանրության իրազեկվածության և գիտելիքների ցածր մակարդակ 	<p>3.47 Մարայիկ բնակավայրում ջրամատակարարման համակարգի ուսումնասիրություն և հսկողության կազմակերպում սողանքավտանգ տարածքներում, ըստ անհրաժեշտության, համապատասխան միջոցառումների ձեռնարկում</p> <p>3.48 Ջրահեռացման համակարգի վերանորոգում և պարբերաբար մաքրում</p> <p>3.49 Ջրերի կառավարման և սողանքների վտանգների հետ կապված հանրության իրազեկվածության և գիտելիքների մակարդակի բարձրացմանն ուղղված միջոցառումների իրականացում</p>	
Ձևաբուժ, ԱՌԱՏ ՁՅՈՒՆ, ՁևՋՅՈՒՄ			ԲՆԱԿԱԿԱՅՐ	ՌԻՍԿ
			Լանջիկ	Միջին
			Սառնաղբյուր	Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
34.	Ջրամատակարարման և ոռոգման համակարգերի և այլ ենթակառուցվածքների վնասում և խաթարում	<ul style="list-style-type: none"> • Ջրամատակարարման համակարգի սառցակայում, խողովակների ու այլ տարրերի վնասում • Ձևահյուսների պատճառով ջրամատակարարման և ոռոգման համակարգերի վնասում • Ձյունապաշտպան համակարգի և գործելակերպի բացակայություն 	<p>3.50 Ջրամատակարարման համակարգի վերգետնյա հատվածների պատշաճ ջերմամեկուսացում, վիճակի պարբերական մոնիտորինգ և ընթացիկ սպասարկման աշխատանքների իրականացում</p> <p>3.51 Ջրամատակարարման և ոռոգման համակարգերի ձևահյուսավտանգ հատվածներում ձյունապաշտպան համակարգի և գործելակերպի կիրառություն</p>	
ՁՐԱՄԲԱՐԻ ՊԱՏԿԱՐԻ ՓԼՈՒՇՈՒՄ			ԲՆԱԿԱԿԱՅՐ	ՌԻՍԿ
			Սառնաղբյուր	Միջին
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	

35.	Սպառնալիք մարդկանց կյանքին և առողջությանը, բնակավայրերին, ենթակառուցվածքներին և մեծ նյութական կորուստներ	<ul style="list-style-type: none"> • Ջրամբարի պատվարի ոչ բարվոք տեխնիկական վիճակ • Ջրամբարի ջրի ոչ պատշաճ կառավարում և լրացուցիչ վտանգների ստեղծում (ջրի մեծ քանակության արագ սպառում, պատվարամերձ հատվածի գրունտի չորացում և ճաքերի առաջացում) • Կլիմայի փոփոխությամբ պայմանավորված ծայրահեղ եղանակային դրսևորումներ և տեղումների շատ մեծ քանակություն • Ջրամբարի պատվարի տեխնիկական վիճակի ոչ պարբերական մասնագիտական մոնիտորինգ և տեխնիկական վիճակի վերաբերյալ հավաստի տեղեկատվության բացակայություն • Հնարավոր բնածին և մարդածին աղետներ՝ երկրաշարժ, պայթեցում և այլն 	<p>3.52 Ջրամբարի պատվարի պարբերական մասնագիտական մոնիտորինգ և տեխնիկական վիճակի վերաբերյալ հավաստի տեղեկատվության տրամադրում համայնքին և, մասնավորապես ոլորտի կառավարման մարմիններին</p> <p>3.53 Կլիմայի փոփոխությամբ պայմանավորված ծայրահեղ եղանակային դրսևորումների վաղ կանխատեսում, ազդարարում և դրան համապատասխան ջրամբարի ջրի օպտիմալ կառավարում</p> <p>3.54 Հնարավոր բնական և մարդածին աղետների դեպքում պատշաճ արձագանք ապահովելու համար համապատասխան սցենարների մշակում</p> <p>3.55 Հնարավոր վտանգի վերաբերյալ բնակչության իրազեկվածության մակարդակի բարձրացում և վտանգի դեպքում պատշաճ արձագանքման կարողությունների ձևավորում</p>
-----	---	--	---

ԷՆԵՐԳԵՏԻԿԱ

ՌԻՍԿԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔ

Սպառնացող վտանգներ	ԱՆԻ ԽՈՇՈՐԱՑՎԱԾ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԲՆԱԿԱՎԱՅՐԵՐ																	
	Անիվան	Անիպեմզա	Աղին	Բազրավան	Բարձրաշեն	Գուսանագյուղ	Իսահակյան	Լանջիկ	Լուսաղբյուր	Հայկաձոր	Զիթեանցով	Զորակապ	Մարտիկ	Շիրակավան	Ջրափի	Սառնաղբյուր	Սարակապ	Քարաբերդ
	Խ - բնակավայրի խոցելիությունը հիդրոօդերևութաբանական կամ դրանց հետևանքով զարգացող վտանգների նկատմամբ (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր)																	
	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ
	Վ - վտանգի հավանականություն (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր), Ռ - ռիսկ (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր), ■-վտանգ չի սպառնում																	

	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ
Ուժեղ քամի, պտտահողմ	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր
Ամպրոպ, կայծակ, կարկտահարություն	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր
Տևական սաստիկ շոգ, երաշտ	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր	Ր
Ձնաբուք, ձնահյուս, առատ ձյուն	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ
Տևական հորդառատ անձրև	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ
Չեղեղումներ և սելավ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ
Սողանք	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ
Դաշտային հրդեհներ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ	Գ

ԷՆԵՐԳԵՏԻԿԱ

ՈՒՇԵՂ ԶԱՄԻ, ՊՏՏԱՅՈՂՄ		ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ
		Բարձրաշեն, Ձորակապ, Սառնաղբյուր, Սարակապ	Միջին
		Անիվան, Անիպեմզա, Աղին, Բագրավան, Գուսանազյուղ, Իսահակյան, Լանջիկ, Լուսաղբյուր, Չայկաձոր, Ձիթհանքով, Մարալիկ, Շիրակավան, Ջրափի, Քարաբերդ	Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՅՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ

36.	Էներգետիկ ենթակառուցվածքների վնասում և խաթարում, սպառնալիք մարդկանց կյանքին և առողջությանը	<ul style="list-style-type: none"> • Էլեկտրահաղորդման լարերի և կրող սյուների վնասում, Էլեկտրամատակարարման դադարեցում • Կլիմայի փոփոխություններով պայմանավորված ուժեղ քամիների և պտտահողմերի դեպքերի հաճախացում • Էներգետիկ ենթակառուցվածքների ֆիզիկական մաշվածություն և ոչ բարվոք վիճակ՝ թեքված փայտե Էլեկտրասյուներ, կախված Էլեկտրալարեր • Էներգետիկ համակարգի արտակարգ իրավիճակների կանխարգելման, պատրաստվածության և արձագանքման միջոցառումների պլանի բացակայություն, • Բարձր լարման գծերի և աշտարակների անվտանգային գոտիների խախտումներ • Էլեկտրաենթակայանների ոչ պատշաճ սպասարկում ու ֆիզիկական մաշվածություն • Էներգետիկ օբյեկտներում նախագգուշական և կանխարգելիչ ցուցանակների բացակայություն • Բնակավայրերում Էլեկտրահողորդման լարերի անկանոն, նորմատիվների խախտումներով մոնտաժում ու ընթացիկ սպասարկման բացակայություն 	<p>4.1 Էլեկտրաենթակայանների, Էլեկտրահաղորդման լարերի և կրող սյուների ընթացիկ նորոգում, փոխարինում նորերով և պատշաճ սպասարկում</p> <p>4.2 Սպասվող արտակարգ կլիմայական պայմանների մասին վաղ ազդարարում</p> <p>4.3 Էներգետիկ համակարգի արտակարգ իրավիճակների կանխարգելման, պատրաստվածության և արձագանքման միջոցառումների պլանի մշակում և հաստատում</p> <p>4.4 Բարձր լարման գծերի և աշտարակների անվտանգային գոտիների խախտումների վերացում</p> <p>4.5 Էներգետիկ օբյեկտներում նախագգուշական և կանխարգելիչ ցուցանակների տեղադրում</p> <p>4.6 Բնակավայրերում Էլեկտրահողորդման լարերի անկանոն, նորմատիվների խախտումներով մոնտաժում ու ընթացիկ սպասարկման հետ կապված թերությունների շտկում. վերացման համար համայնքի կողմից Հայաստանի Էլեկտրական ցանցերին դիմումների և ուղերձների հղում</p>
ԱՄՊՐՈՊ, ԿԱՅՃԱԿ, ԿԱՐԿՏԱՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ		ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ
		Անիվան, Անիպեմզա, Բարձրաշեն, Ձորակապ, Սառնաղբյուր, Սարակապ	Միջին
		Աղին, Բագրավան, Գուսանագյուղ, Իսահանյան, Լանջիկ, Լուսաղբյուր, Հայկաձոր, Ձիթհանքով, Սարալիկ, Շիրակավան, Ջրափի, Քարաբերդ	Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՈՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ

37.	Էներգետիկ ենթակառուցվածքների վնասում և խաթարում, Սպառնալիք մարդկանց կյանքին և առողջությանը	<ul style="list-style-type: none"> Կայծակավտանգ տարածքներում շանթարգելների բացակայություն Էներգետիկ օբյեկտներում հողանցման հետ կապված տեխնիկական խախտումներ Էներգետիկ ենթակառուցվածքների ֆիզիկական մաշվածություն և ոչ բարվոք վիճակը՝ թեքված փայտե էլեկտրասյուներ, կախված էլեկտրալարեր Էներգետիկ համակարգի արտակարգ իրավիճակների կանխարգելման, պատրաստվածության և արձագանք-ման միջոցառումների պլանի բացակայություն Հանրության շրջանում ամպրոպի և կայծակի ժամանակ վարվեցողության կանոնների վերաբերյալ իրազեկվածության ցածր մակարդակ Վաղ ազդարարման համակարգի բացակայություն 	<p>4.7 Կայծակավտանգ տարածքներում շանթարգելների տեղադրում</p> <p>4.8 Էներգետիկ օբյեկտներում հողանցման հետ կապված տեխնիկական խախտումների վերացում</p> <p>4.9 Էլեկտրաենթակայանների, էլեկտրահաղորդման լարերի և կրող սյուների ընթացիկ նորոգում, փոխարինում նորերով և պատշաճ սպասարկում</p> <p>4.10 Սպասվող արտակարգ կլիմայական պայմանների մասին վաղ ազդարարում</p> <p>4.11 Էներգետիկ համակարգի արտակարգ իրավիճակների կանխարգելման, պատրաստվածության և արձագանքման միջոցառումների պլանի մշակում և հաստատում</p> <p>4.12 Բարձր լարման գծերի և աշտարակների անվտանգային գոտիների խախտումների վերացում</p> <p>4.13 Էներգետիկ օբյեկտներում նախազգուշական և կանխարգելիչ ցուցանակների տեղադրում</p>	
ՏԵՎԱԿԱՆ ՍԱՍՏԻԿ ՇՈՔ, ԵՐԱՇՏ			ԲՆԱԿԱԿԱՅՐ	ՌԻՍԿ
			Բարձրաշեն, Ձորակապ, Սառնաղբյուր, Մարակապ	Միջին
			Անիավան, Անիպեմզա, Աղին, Բագրավան, Գուսանագյուղ, Իսահակյան, Լաևջիկ, Լուսաղբյուր, Հայկաձոր, Ձիթհանքով, Մարալիկ, Շիրակավան, Ջրափի, Զարաբերդ	Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒՑՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
38.	Էներգետիկ ենթակառուցվածքների վնասում և խաթարում	<ul style="list-style-type: none"> Էներգետիկ ենթակառուցվածքների ֆիզիկական մաշվածություն և ոչ բարվոք վիճակ՝ թեքված փայտե էլեկտրասյուներ, կախված էլեկտրալարեր Էլեկտրաենթակայանների ոչ պատշաճ սպասարկում ու ֆիզիկական մաշվածություն <p>Արտակարգ շոգ եղանակի պատճառով Էներգետիկ ենթակառուցվածքների գերտաքացում ու վթարների հաճախականության աճ</p>	<p>4.14 Էլեկտրաենթակայանների, էլեկտրահաղորդման լարերի և կրող սյուների ընթացիկ նորոգում, փոխարինում նորերով և պատշաճ սպասարկում</p> <p>4.15 Սպասվող արտակարգ կլիմայական պայմանների մասին վաղ ազդարարում</p> <p>4.16 Էներգետիկ համակարգի արտակարգ իրավիճակների կանխարգելման, պատրաստվածության և արձագանքման միջոցառումների պլանի մշակում և հաստատում</p> <p>4.17 Էներգետիկ օբյեկտներում նախազգուշական և կանխարգելիչ ցուցանակների տեղադրում</p>	
ՎՏԱՆԳ՝ ԶՆԱԲՈՒԷ, ԶՆԱՀՅՈՒՄ, ԱՌԱՏ ԶՅՈՒԼ			ԲՆԱԿԱԿԱՅՐ	ՌԻՍԿ
			Իսահակյան, Ձիթհանքով, Մարալիկ, Ջրափի, Սառնաղբյուր, Զարաբերդ	Միջին

			Լանջիկ	Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՅՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
39.	Էներգետիկ ենթակառուցվածքների վնասում և խաթարում	<ul style="list-style-type: none"> • Էներգետիկ համակարգերի սառցակալում և տարրերի վնասում • Ձևափոխների պատճառով էլեկտրամատակարարման համակարգի վնասում • Ձյունապաշտպան համակարգի և գործելակերպի բացակայություն 	<p>4.18 Էներգամատակարարման համակարգի վերգետնյա հատվածների արդիականացում, վիճակի պարբերական մոնիտորինգ և ընթացիկ սպասարկման աշխատանքների իրականացում</p> <p>4.19 Էներգամատակարարման համակարգի ձևափոխման հատվածներում ձյունապաշտպան համակարգի և գործելակերպի կիրառություն</p>	
ՏԵՎԱԿԱՆ ՀՈՐԴԱՌԱՏ ԱՆՁՐԵՎ			ԲՆԱԿԱԿԱՅՐ	ՌԻՍԿ
			Ադին, Բագրավան, Լուսաղբյուր, Մարալիկ, Ջրափի, Քարաբերդ	Միջին
			Լանջիկ, Հայկաձոր	Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՅՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
40.	Էներգետիկ ենթակառուցվածքների վնասում և խաթարում	<ul style="list-style-type: none"> • Էներգետիկ ենթակառուցվածքների ֆիզիկական մաշվածություն և ոչ բարվոք վիճակ՝ թեքված փայտե էլեկտրասյուներ, կախված էլեկտրալարեր • Գրունտի գերխոնավության պատճառով էլեկտրական կրող տարրերի և հենասյուների տապալում • Էլեկտրաենթակայանների ոչ պատշաճ սպասարկում ու ֆիզիկական մաշվածություն, • Գերխոնավ եղանակի պատճառով էներգետիկ ենթակառուցվածքների վթարների հաճախականության աճ 	<p>4.20 Էլեկտրաենթակայանների, էլեկտրահաղորդման լարերի և կրող սյուների ընթացիկ նորոգում, փոխարինում նորերով և պատշաճ սպասարկում</p> <p>4.21 Սպասվող արտակարգ կլիմայական պայմանների մասին վաղ ազդարարում</p> <p>4.22 Էներգետիկ համակարգի արտակարգ իրավիճակների կանխարգելման, պատրաստվածության և արձագանքման միջոցառումների պլանի մշակում և հաստատում</p> <p>4.23 Էներգետիկ օբյեկտներում նախազգուշական և կանխարգելիչ ցուցանակների տեղադրում</p>	
ՀԵՂԵՂՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՍԵԼԱՎ			ԲՆԱԿԱԿԱՅՐ	ՌԻՍԿ
			Անիպեմզա, Ադին, Բագրավան, Գուսանագյուղ, Իսահակյան, Լանջիկ, Հայկաձոր, Ձիթհանքով, Ջրափի, Մարակապ, Քարաբերդ	Միջին
			Լուսաղբյուր, Մարալիկ	Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՅՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	

41.	Էներգետիկ ենթակառուցվածքների վնասում և խաթարում	<ul style="list-style-type: none"> • Էներգետիկ ենթակառուցվածքների ֆիզիկական մաշվածություն և ոչ բարվոք վիճակ՝ թեքված փայտե էլեկտրասյուներ, կախված էլեկտրալարեր • Հեղեղումների և սելավների պատճառով էլեկտրական կրող տարրերի և հենասյուների տապալում • Էլեկտրաենթակայանների վտանգվածություն սելավների ազդեցությունից • Սելավների պատճառով էներգետիկ ենթակառուցվածքների վթարների հաճախականության աճ 	<p>4.24 Էլեկտրաենթակայանների, էլեկտրահաղորդման լարերի և կրող սյուների ընթացիկ նորոգում, փոխարինում նորերով և պատշաճ սպասարկում</p> <p>4.25 Սպասվող արտակարգ կլիմայական պայմանների մասին վաղ ազդարարում</p> <p>4.26 Էներգետիկ համակարգի արտակարգ իրավիճակների կանխարգելման, պատրաստվածության և արձագանքման միջոցառումների պլանի կազմում և հաստատում</p> <p>4.27 Էներգետիկ օբյեկտներում նախազգուշական և կանխարգելիչ ցուցանակների տեղադրում</p>
ՍՈՐԱՆՔ			ԲՆԱԿԱԿԱՅՐ
			ՌԻՍԿ
			Մարալիկ
			Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ
42.	Էներգետիկ ենթակառուցվածքների վնասում և խաթարում	<ul style="list-style-type: none"> • Հակասողանքային միջոցառումների իրականացման բացակայություն • Էներգետիկ ենթակառուցվածքների ֆիզիկական մաշվածություն և ոչ բարվոք վիճակ՝ թեքված փայտե էլեկտրասյուներ, կախված էլեկտրահաղորդման լարեր • Սողանքի պատճառով էլեկտրական կրող տարրերի և հենասյուների թեքում և տապալում 	<p>4.28 Հնարավորությունների սահմաններում սողանքավտանգ տարածքներից Էներգամատակարարման ենթակառուցվածքների դուրսբերում</p> <p>4.29 Էլեկտրաենթակայանների, էլեկտրահաղորդման լարերի և կրող սյուների ընթացիկ նորոգում, փոխարինում նորերով և պատշաճ սպասարկում</p>
ԴԱՇՏԱՅԻՆ ՀՐԴԵՅ			ԲՆԱԿԱԿԱՅՐ
			ՌԻՍԿ
			Աղին, Բազրավան, Գուսանագյուղ, Մարալիկ, Զրափի,
			Միջին
			Ձիթհանքով, Զարաբերդ
			Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ
43.	Էներգետիկ ենթակառուցվածքների վնասում և խաթարում	<ul style="list-style-type: none"> • Էներգետիկ ենթակառուցվածքների ֆիզիկական մաշվածություն և ոչ բարվոք վիճակ՝ թեքված փայտե էլեկտրասյուներ, կախված էլեկտրալարեր • Դաշտային հրդեհների պատճառով էլեկտրահաղորդման լարերի կրող փայտե հենասյուների հրդեհում և տապալում 	<p>4.30 Հնարավորությունների սահմաններում հրդեհավտանգ տարածքներից Էներգամատակարարման ենթակառուցվածքների դուրսբերում</p> <p>4.31 Էլեկտրահաղորդման լարերի կրող փայտե հենասյուների փոխարինում բետոն կամ մետաղական հենասյուներով</p>

ԲՆԱԿԱԿԱՅՐԵՐ ԵՎ ԵՆԹԱԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔՆԵՐ

ՌԻՍԿԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔ

Սպառնացող վտանգներ	ԱՆԻ ԽՈՇՈՐԱՑՎԱԾ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԲՆԱԿԱՎԱՅՐԵՐ																													
	Անիվան	Անիպեմզա	Աղին	Բագրավան	Բարձրաշեն	Գուտանագյուղ	Իսահակյան	Լանջիկ	Լուսաղբյուր	Հայկաձոր	Ձիթհանքով	Ձորակապ	Մարալիկ	Շիրակավան	Ջրափի	Սառնաղբյուր	Սարակապ	Քարաբերդ												
	Խ - բնակավայրի խոցելիությունը հիդրոօդերևութաբանական կամ դրանց հետևանքով զարգացող վտանգների նկատմամբ (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր)																													
	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ
	Վ - վտանգի հավանականություն (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր), Ռ - ռիսկ (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր), ■-վտանգ չի սպառնում																													
Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	
Ուժեղ քամի, պտտահողմ	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	
Ամպրոպ, կայծակ, կարկտահարություն	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	
Տևական սաստիկ շոգ, երաշտ	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	
Ձնաբուք, ձնափյուռ, սառնամանիք	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	
Տևական և հորդառատ անձրև	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	
Հեղեղումներ և սելավ	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	
Սողանք	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	
Թափառող շներ	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	
Չկառավարվող ԿԿԹ	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	

ԲՆԱԿԱՎԱՅՐԵՐ ԵՎ ԵՆԹԱԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔՆԵՐ

ՈՒԺԵՂ ԶԱՄԻ, ՊՏՏԱՀՈՂՄ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ
			Անիավան, Անիպեմզա, Աղին, Բագրավան, Բարձրաշեն, Գուսանազյուղ, Իսահակյան, Լաևջիկ, Լուսաղբյուր, Հայկաձոր, Ձիթհանքով, Ձորակապ, Շիրակավան, Ջրափի, Սարակապ, Քարաբերդ	Միջին
			Մարալիկ, Սառնաղբյուր	Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
44.	Բնակավայրում շենք – շինությունների և ենթակառուցվածքների վնասում և խաթարում, Սպառնալիք մարդկանց կյանքին և առողջությանը	<ul style="list-style-type: none"> • Շենքերի տանիքների և պատուհանների ոչ բարվոք վիճակ և դրանց վնասումն ուժեղ քամիներից • Ճամերի ու էլեկտրահաղորդակցման սյուների տապալում • Քամու կողմից պոկված կոշտ տարրերի ազդեցությամբ մարդկանց կյանքի և առողջության վնասում • Հողմապաշտպան անտառաշերտերի բացակայություն • Օդում փոշու քանակի ավելացում, այդ թվում գործող կամ լքված հանքավայրերից, հանքային թափոնների կուտակումներից բերվող կախված կարծր մասնիկներով • Կոշտ կենցաղային աղբի և այլ թափոնների տարածում ամբողջ բնակավայրում 	<p>5.1 Բնակավայրերի քամահար հիմնական ուղղությունների երկայնքով հողմապաշտպան անտառաշերտերի հիմնում, այդ թվում նաև արագած ծառատեսակներով (Բարդի, ուռենի և այլն)</p> <p>5.2 Բնակավայրերի կանաչապատ տարածքների ընդլայնում</p> <p>5.3 Համայնքային մակարդակում ըստ բնակավայրերի հանրային տարածքների Ֆունկցիոնալ կանաչապատման ծրագրի մշակում և իրականացում</p> <p>5.4 Բնակավայրերի փողոցների սանիտարական մաքրման և բարեկարգման աշխատանքների իրականացում</p> <p>5.5 Կոշտ կենցաղային թափոնների պատշաճ կառավարման համակարգի ստեղծում և աղբահանության կանոնավոր կազմակերպում</p> <p>5.6 Թափոնադաշտերում կուտակված թափոնների տոփանում և ծածկում հողաշերտով</p> <p>5.7 Սպասվող արտակարգ կլիմայական պայմանների մասին վաղ ազդարարում</p> <p>5.8 Համայնքային մակարդակում արտակարգ իրավիճակների կանխարգելման, պատրաստվածության և արձագանքման միջոցառումների պլանի մշակում և ներդրում</p>	
ԱՄՊՐՈՊ, ԿԱՅՑԱԿ, ԿԱՐԿՏԱՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ
			Աղին, Բագրավան, Բարձրաշեն, Գուսանազյուղ, Իսահակյան, Լաևջիկ, Լուսաղբյուր, Հայկաձոր, Ձիթհանքով, Ձորակապ, Շիրակավան, Ջրափի, Սարակապ, Քարաբերդ	Միջին
			Մարալիկ, Սառնաղբյուր	Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	

45.	Բնակավայրում շենք – շինությունների և ենթակառուցվածքների վնասում և խաթարում, Սպառնալիք մարդկանց կյանքին և առողջությանը	<ul style="list-style-type: none"> • Մարդկանց և կենդանիների շանթահարման դեպքեր, այդ թվում և մահացու ելքերով • Շենք–շինությունների և ենթակառուցվածքների վնասում, տանիքների, պատուհանների վնասում և հրդեհների առաջացում • Հանրության շրջանում անպրոպի և կայծակի ժամանակ վարվեցողության կանոնների վերաբերյալ իրազեկվածության ցածր մակարդակ • Կայծակավտանգ տարածքներում շանթարգելների բացակայություն • Վաղ ազդարարման համակարգի բացակայություն • Հրդեհների բռնկում և բնակելի շինությունների, անասնակերի պաշարների, պահեստների, անասնաշենքերի այրում • Տեսաերձ տարածքներում ցանքերի և այգիների վնասում, բերքի լրիվ կամ մասնակի կորուստ • Պարենային ապահովվածության վիճակի վատացում 	<p>5.9 Անպրոպի և կայծակի ժամանակ վարվեցողության և ճիշտ գործելակերպի վերաբերյալ իրազեկվածության և գիտելիքների մակարդակի բարձրացմանն ուղղված միջոցառումների իրականացում</p> <p>5.10 Կայծակավտանգ տարածքներում շանթարգելների տեղադրում, հատկապես հանրային տարածքներում և շինություններում</p> <p>5.11 Ենթակառուցվածքների մետաղական տարրերի պարտադիր հողանցում</p> <p>5.12 Վաղ ազդարարման համակարգի ձևավորում կամ առկա համակարգի արդիականացում, վերջինիս սարքիչության և, ըստ անհրաժեշտության, գործարկման ապահովում</p> <p>5.13 Առաջին բուժօգնություն ցույց տալու կանոնների և գործելակերպի մասին բուժաշխատողների ու կամավորների վերապատրաստում</p> <p>5.14 Հակակարկտային պաշտպանության արդյունավետ համակարգերի ներդրում (հակակարկտային ցանցերի կիրառում տնամերձ հողամասերում և այգիներում)</p> <p>5.15 Տեսաերձ տարածքներում պաշտպանված գրունտի երկրագործական տարածքների ընդլայնում</p>
ՏԵՎԱԿԱՆ ՍԱՍՏԻԿ ՇՈՎ, ԵՐԱՇՏ		ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ
		Անիավան, Անիպեմզա, Ադին, Բագրավան, Բարձրաշեն, Գուսանազյուղ, Իսահակյան, Լանջիկ, Լուսաղբյուր, Հայկաձոր, Զիթհանքով, Զորակապ, Շիրակավան, Զրափի, Սարակապ, Քարաբերդ	Միջին
		Մարալիկ, Սառնաղբյուր	Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐՎՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ
46.	Սպառնալիք մարդկանց կյանքին և առողջությանը, ծախսերի ավելացում	<ul style="list-style-type: none"> • Բնակելի տների հովացման և սննդամթերքը պահպանելու համար էներգիայի սպառման ավելացում, • Խմելու ջրի պահանջարկի ավելացում • Ջրամատակարարման համակարգի ոչ բարվոք վիճակ՝ Անիավան, Անիպեմզա, Բագրավան, այլ • Ջրամատակարարման համակարգի վերանորոգումից հետո խնդիրների առկայություն (Լուսաղբյուր) • Զրոնիկ հիվանդությունների սրացում, առողջությանն ու կյանքին սպառնացող վտանգների աճ • Շոգ եղանակին ճիշտ գործելակերպի վերաբերյալ հանրության իրազեկվածության և գիտելիքների պակաս • Բնակարանների հովացման համակարգերով ցածր ապահովվածություն 	<p>5.16 Բնակչության շրջանում սանիտարահիգիենիկ նորմերի պահպանման վերաբերյալ իմացության և իրազեկվածության մակարդակի բարձրացում</p> <p>5.17 Սաստիկ շոգերի հետ կապված ռիսկերի և արձագանքման համապատասխան գործելակերպի վերաբերյալ հանրության իրազեկվածության մակարդակի բարձրացում</p> <p>5.18 Բուժկետների պայմանների և հազցվածության բարելավում (Լուսաղբյուր, Սարակապ, Զորակապ, Գուսանազյուղ, Շիրակավան, Զրափի)</p> <p>5.19 Բուժկետի կառուցում (Անիավան, Բարձրաշեն, Բագրավան)</p> <p>5.20 Բնակավայրերի կանաչապատ տարածքների ընդլայնում</p> <p>5.21 Համայնքային մակարդակում ըստ բնակավայրերի հանրային տարածքների Ֆունկցիոնալ կանաչապատման ծրագրի մշակում և իրականացում</p>
ՁԱԲՈՒՔ, ՁԱՀՅՈՒՄ, ՍԱՌԱՍԱՆԻՔ		ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ

			Լանջիկ, Մարալիկ	Միջին
			Սառնաղբյուր	Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՅՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
47.	Սպառնալիք մարդկանց կյանքին և առողջությանը, ծախսերի ավելացում	<ul style="list-style-type: none"> • Բնակելի տների ջեռուցման և վառելիքի ծախսի ավելացում • Վերին շնչուղիների վիրուսային հիվանդությունների տարածում և բարձր հիվանդացություն, առողջությանն ու կյանքին սպառնացող վտանգների աճ • Արտակարգ իրավիճակներում ճիշտ գործելակերպի վերաբերյալ հանրության իրազեկվածության և գիտելիքների պակաս • Շտապ օգնության և բուժօգնությունների հասանելիության դժվարացում կամ անհնարինություն 	<p>5.22 Ծայրահեղ եղանակային պայմաններում սոցիալապես անապահով բնակչության ջեռուցման և վառելիքի ծախսերի մասնակի փոխհատուցում, աջակցություն</p> <p>5.23 Բուժկետերի պայմանների և հագեցվածության բարելավում՝ Լուսաղբյուր, (Սարակապ, Ձորակապ, Գուսանազյուղ, Շիրակավան, Ջրափի)</p> <p>5.24 Բուժկետի կառուցում (Անիավան, Բարձրաշեն, Բագրավան)</p> <p>5.25 Բնակավայրային նշանակության ճանապարհների մաքրում շտապ օգնության և բուժօգնությունների հասանելիության ապահովման համար</p>	
ՏԵՎԱԿԱՆ ՀՈՐՂԱՌԱՏ ԱՆՁՐԵԿ			ԲՆԱԿԱԿԱՅՐ	ՌԻՍԿ
			Լանջիկ, Հայկաձոր, Մարալիկ, Սառնաղբյուր	Միջին
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՅՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
48.	Շենք շինությունների և ենթակառուցվածքների վնասում, ապրելու պայմանների դժվարացում	<ul style="list-style-type: none"> • Ջրահեռացման համակարգերի և հեղեղատարների բացակայություն • Առկա ջրահեռացման համակարգերի և հեղեղատարների ոչ բարվոք վիճակ և լցվածություն ԿԿԹ-ով ու ջրաբերուկներով • Բնակելի տների, շենք-շինությունների տանիքների և ջրհորդանների վատ վիճակ • Բնակավայրի ներքին և դաշտամիջյան ճանապարհների ջրահեռացման համակարգերի բացակայություն և գեր-խոնավ պայմաններում անցանելիության խաթարում • Տեղափոխման սահմանափակում կամ անհնարինություն • Սողանքների ակտիվացում: 	<p>5.26 Ջրահեռացման համակարգերի և հեղեղատարների կառուցում, առկա համակարգերի պատշաճ սպասարկում, վերանորոգում և մաքրում</p> <p>5.27 Բնակավայրերում հանրային օգտագործման կանաչապատ տարածքների ընդլայնում</p> <p>5.28 Համայնքային մակարդակում ջրային ռեսուրսների կառավարման պլանի մշակում և ներդրում</p> <p>5.29 Գերխոնավ պայմաններում տնամերձերում բուսաբուծության վարման առանձնահատկությունների և հիվանդությունների կանխարգելման վերաբերյալ հանրության իրազեկվածության և գիտելիքների մակարդակի բարձրացում</p>	
ՀԵՂԵՂՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՍԵԼԱԿ			ԲՆԱԿԱԿԱՅՐ	ՌԻՍԿ
			Մարալիկ	Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՅՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	

49.	Շենք շինությունների և ենթակառուցվածքների վնասում, ապրելու պայմանների դժվարացում	<ul style="list-style-type: none"> • Սելավաբեր ձորերում և արհեստական սելավատարներում աղբի և թափոնների կուտակում • Հեղեղումների և սելավների պատճառով շինությունների վնասում, նկուղային տարածքների ջրածածկում, փլուզումներ և հենասյուների տապալում • Տնամերձ հողամասերի վնասում և բերքի կորուստ • Բնակավայրի ներքին և դաշտամիջյան ճանապարհների անցանելիության խաթարում • Մարդկանց առողջությանը և կյանքին սպառնալիքների ավելացում՝ ֆիզիկական վնասվածքներ և խեղդվելու վտանգ • Մարդկանց ունեցվածքի վնասում և նյութական կորուստներ • Գերեզմանատան տարածքի վնասում և հնարավոր համաճարակային վիճակի սրացում (Մարալիկ) 	<p>5.30 Սելավատարների պարբերական մաքրում</p> <p>5.31 Սելավաբեր ձորերում աղբի և թափոնների կուտակման բացառում</p> <p>5.32 Մարալիկ քաղաքում ուսումնասիրել սելավատարի կառուցման հնարավորությունը, հատկապես հին գերեզմանատան տարածքում</p> <p>5.33 Բարելավել առկա ջրահեռացման համակարգի վիճակը և իրականացնել մաքրման աշխատանքներ</p> <p>5.34 Բացառել ջրահեռացման համակարգը որպես կոյուղատար և աղբատար օգտագործելը</p> <p>5.35 Մարալիկ քաղաքում իրականացնել վաղ ազդարարման համակարգի արդիականացում և դրա սարքիչության ապահովում</p> <p>5.36 Սելավավտանգ տարածքների բնակչությանը իրազեկել ազդեցության գոտու տարածքում արգելված գործելակերպի և գործունեություն ձևերի մասին</p> <p>5.37 Բարձրացնել սելավի վտանգի և արտակարգ իրավիճակներում ճիշտ գործելակերպի վերաբերյալ հանրության իրազեկվածության և գիտելիքների մակարդակը</p>
ԿՏԱՆԳ՝ ՍՈՐԱՆՔ		ԲՆԱԿԱԿԱՅՐ	ՌԻՍԿ
		Մարալիկ	Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ
50.	Շենք շինությունների և ենթակառուցվածքների վնասում, ապրելու պայմանների վատացում	<ul style="list-style-type: none"> • Բնակելի տների վնասում և դրանց վթարայնության մակարդակի բարձրացում (Մարալիկ) • Բնակելի և օժանդակ շինությունների փլուզումներ (Մարալիկ) • Ճախսեր ամենամյա վերանորոգումներ իրականացնելու համար • Սողանքավտանգ տարածքի ուսումնասիրության և կանխարգելիչ միջոցառումների իրականացման, բնակչության տարհանման կամ վերաբնակեցման աշխատանքների բացակայություն <p>Սողանքի վտանգների և հետևանքների վերաբերյալ հանրության իրազեկվածության ցածր մակարդակ</p>	<p>5.38 Սողանքի ուսումնասիրություն և առկա իրավիճակի հստակ մասնագիտական գնահատում</p> <p>5.39 Ըստ հնարավորության կայունացման աշխատանքների պլանավորում և իրականացում</p> <p>5.40 Սողանքի կայունացման անհնարիչության դեպքում վտանգի գոտում գտնվող բնակելի տների և ենթակառուցվածքների տեղափոխման հնարավորությունների քննարկում և համապատասխան միջոցառումների իրականացում</p> <p>5.41 Սողանքի վտանգների և հետևանքների վերաբերյալ հանրության իրազեկվածության և գիտելիքների մակարդակի բարձրացմանն ուղղված միջոցառումների իրականացում</p>
ԹԱՓԱՌՈՂ ԿԵՆՂԱՆԻՆԵՐ		ԲՆԱԿԱԿԱՅՐ	ՌԻՍԿ
		Իսահակյան, Լուսադբյուր, Ձորակապ, Շիրակավան, Ձրափի, Սառնաղբյուր	Միջին
		Մարալիկ	Բարձր

#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ
51.	Մարդկանց առողջության վնասում և միջավայրի սանիտարահիգիենիկ պայմանների վատացում	<ul style="list-style-type: none"> • Բնակավայրերում անապաստան կենդանիների քանակի կարգավորման հետ կապված միջոցառումների պակաս, • Կիսաքանդ շինությունների և լքված տարածքների առկայություն, որոնք թափառող կենդանիների համար ծառայում են որպես բնակության վայր • Կոշտ կենցաղային թափոնների կառավարման ոչ պատշաճ մակարդակ և ուտելի թափոնների հասանելիություն թափառող կենդանիների համար • Երեկոյան ժամերին հարձակումներ մարդկանց վրա • Չոռանթրոպոնոզ վարակիչ և ինվազիոն հիվանդությունների և առաջացման ու տարածման վտանգ • Համայնքային մակարդակում հիմնախնդրի լուծման ոչ պատշաճ ընկալում և իրավիճակի կարգավորման ռազմավարության բացակայություն • Հիմնախնդրի հետ կապված հանրության իրազեկվածության և գիտելիքների անբավարար մակարդակ և կենդանիների հետ վարվեցողության ցածր մշակույթ 	<p>5.42 Համայնքում կենդանիներ պահելու կարգի սահմանում</p> <p>5.43 Տնային կենդանիների հաշվառում և անձնագրավորում</p> <p>5.44 Կոշտ կենցաղային թափոնների կառավարման համակարգի ներդրում, իսկ որոշ բնակավայրերում առկա համակարգի բարելավում</p> <p>5.45 Դեպի կիսաքանդ և լքված շինություններ թափառող կենդանիների մուտքերի սահմանափակում</p> <p>5.46 Համայնքային փողոցների լուսավորության մակարդակի բարձրացում և ազդեցիկ վարք ունեցող կենդանիների էֆտանագիա</p> <p>5.47 Չոռանթրոպոնոզ վարակիչ և ինվազիոն հիվանդությունների տարածումը կանխելու նպատակով ախտորոշիչ և կանխարգելիչ միջոցառումների իրականացում</p> <p>5.48 Համայնքային մակարդակում հիմնախնդրի լուծման ուղղությամբ հանրային կարծիքի և համապատասխան ընկալումների ձևավորում</p> <p>5.49 Իրավիճակի կարգավորման ռազմավարության մշակում և ներդրում</p>
ՉԿԱՌԱՎԱՐԿՈՂ ԿՈՇՏ ԿԵՆՏՐԱՂԱՅԻՆ ԹԱՓՈՆՆԵՐ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ
			ՌԻՍԿ
			Միջին
			Միջին
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ
52.	Մարդկանց առողջության վնասում և միջավայրի սանիտարահիգիենիկ պայմանների վատացում	<ul style="list-style-type: none"> • Կոշտ կենցաղային թափոնների ոչ պատշաճ կառավարում • Աղբահանության կարգավորված համակարգի բացակայություն համայնքի շատ բանակավայրերում (բացի Մարալիկ, Ձորակապ, Սառնաղբյուր, մասամբ՝ Իսահակյան, Բագրավան, Գուսանազյուղ, Ձիթհանքով բնակավայրերում) • Բնակավայրերի գերակշիռ մասում աղբահանությունը 	<p>5.50 Մշակել Անի համայնքի կոշտ կենցաղային թափոնների կառավարման ռազմավարություն և գործողությունների ծրագիր</p> <p>5.51 Բնակավայրերում ներդնել կոշտ կենցաղային թափոնների կառավարման և աղբահանության հստակ գործող համակարգ (Անիավան, Անիպեմզա, Հայկաձոր, Զարաբերդ, Սարակապ, Լուսաղբյուր, Շիրակավան, Ջրափի և այլն)</p> <p>5.52 Բարելավել արդեն գոյություն ունեցող աղբահանության համակարգերն ու սխեմաներն, ավելացնել աղբարկղերի քանակը և աղբահանության հաճախությունը</p>

	<p>իրականացվում է հատվածաբար և ոչ կանոնավոր</p> <ul style="list-style-type: none"> • Շատ համայնքներում աղբահանության համակարգն ընդհանրապես բացակայում է, այդ թվում՝ Անիավան, Անիպենգա, Հայկաձոր, Քարաբերդ, Սարակապ, Լուսաղբյուր, Շիրակավան, Ջրափի և այլն • Թափոնների զգալի մասը այրվում է բնակավայրի տարածքում՝ աղտոտելով օդը վտանգավոր միացություններով • Չկան պատշաճ կառավարվող թափոնակուտակիչ տարածքներ, որտեղ իրականացվում է հավաքված թափոնների տոփանում և ծածկում հողի հաստ շերտով • Հանրության շրջանում առկա է թափոնների կառավարման ցածր մակարդակ, ցածր է սխալ կառավարման հետևանքների վերաբերյալ իրազեկվածության և գիտելիքների մակարդակը • Համայնքը չունի կոշտ կենցաղային թափոնների կառավարման ռազմավարություն և գործողությունների ծրագիր 	<p>5.53 Հանրության շրջանում իրականացնել թափոնների կառավարման վերաբերյալ իրազեկվածության և գիտելիքների մակարդակի բարձրացմանն ուղղված միջոցառումներ</p> <p>5.54 Բացառել բնակավայրերի տարածքներում կոշտ կենցաղային թափոնների, հատկապես դրա սինթետիկ հատվածի, այրումը</p> <p>5.55 Բնակավայրերում ներդնել գոմաղբի և կենսաբանական թափոնների կառավարման և դրանցից պարարտանյութերի պատրաստման մշակույթ</p> <p>5.56 Բարելավել համայնքի տարածքում առկա թափոնակուտակիչ դաշտերի տարածքները, դրանք ցանկապատել և պարբերաբար իրականացնել հավաքված թափոնների տոփանում և ծածկում հողի հաստ շերտով</p>
--	---	--

ՉԲՈՍԱՇՐՋՈՒԹՅՈՒՆ

ՌԻՍԿԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔ

Սպառնացող վտանգներ	ԱՆԻ ԽՈՇՈՐԱՑՎԱԾ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԲՆԱԿԱՎԱՅՐԵՐ																		
	Անիավան	Անիպենգա	Աղին	Բագրավան	Բարձրաշեն	Գրևանագյուղ	Իսահայրյան	Լանջիկ	Լուսաղբյուր	Հայկաձոր	Ձիթաղբյուր	Ձրուսուց	Մարալիկ	Շիրակավան	Ջրափի	Սառնաղբյուր	Սարակապ	Քարաբերդ	
	Խ - բնակավայրի խոցելիությունը հիդրոօդերևութաբանական կամ դրանց հետևանքով զարգացող վտանգների նկատմամբ (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր)																		
	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ
	Վ - վտանգի հավանականություն (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր), Ռ - ռիսկ (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր), ■-վտանգ չի սպառնում																		
Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ

53.	Չբոսաշրջության օբյեկտների վնասում և ուղորտից ստացվող եկամուտների անկում	<ul style="list-style-type: none"> • Չբոսաշրջային օբյեկտների վնասում ուժեղ քամիներից • Ճամերի ու էլեկտրահաղորդակցման սյուների տապալում • Զամու կողմից պոկված կոշտ տարրերի ազդեցությամբ մարդկանց կյանքի և առողջության վնասում • Հողմապաշտպան անտառաշերտերի բացակայություն • Օդում փոշու քանակի ավելացում, այդ թվում գործող կամ լքված հանքավայրերից, հանքային թափոնների կուտակումներից բերվող կախված կարծր մասնիկներով • Կոշտ կենցաղային աղբի և այլ թափոնների տարածում ամբողջ բնակավայրում 	<p>6.1. Չբոսաշրջային վայրերի քամահար հիմնական ուղղությունների երկայնքով հողմապաշտպան անտառաշերտերի հիմնում, այդ թվում նաև արագած ծառատեսակներով (բարդի, ուռնի և այլն)</p> <p>6.2. Բնակավայրերի կանաչապատ տարածքների ընդլայնում</p> <p>6.3. Համայնքային մակարդակում, ըստ բնակավայրերի հանրային տարածքների, Ֆունկցիոնալ կանաչապատման ծրագրի մշակում և իրականացում</p> <p>6.4. Բնակավայրերի փողոցների սանիտարական մաքրման և բարեկարգման աշխատանքների իրականացում</p> <p>6.5. Կոշտ կենցաղային թափոնների պատշաճ կառավարման համակարգի ստեղծում և աղբահանության կանոնավոր կազմակերպում</p> <p>6.6. Թափոնադաշտերում կուտակված թափոնների տոփանում և ծածկում հողաշերտով</p> <p>6.7. Սպասվող արտակարգ կլիմայական պայմանների մասին վաղ ազդարարում</p>			
ԱՄՊՐՈՊ, ԿԱՅԾԱԿ, ԿԱՐԿՏԱՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ		ՌԻՍԿ	
			Աղին, Բագրավան, Բարձրաշեն, Գուսանագյուղ, Իսահակյան, Լանջիկ, Լուսաղբյուր, Հայկաձոր, Ձիթհանքով, Ձորակապ, Շիրակավան, Ջրափի, Սարակապ, Քարաբերդ		Միջին	
			Մարալիկ, Սառնաղբյուր		Բարձր	
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ			
54.	Չբոսաշրջության եկամուտների անկում, մարդկանց կյանքին և առողջությանը սպառնալիք	<ul style="list-style-type: none"> • Մարդկանց և կենդանիների շանթահարման դեպքեր, նաև մահացու ելքով • Չբոսաշրջային ենթակառուցվածքների վնասում, տանիքների, պատուհանների վնասում և հրդեհների առաջացում • Չբոսաշրջությամբ զբաղվողների շրջանում ամպրոպի և կայծակի ժամանակ վարվեցողության կանոնների վերաբերյալ իրազեկվածության ցածր մակարդակ • Կայծակավտանգ տարածքներում շանթարգելների բացակայություն • Վաղ ազդարարման համակարգի բացակայություն 	<p>6.8. Ամպրոպի և կայծակի ժամանակ վարվեցողության և ճիշտ գործելակերպի վերաբերյալ իրազեկվածության և գիտելիքների մակարդակի բարձրացմանն ուղղված միջոցառումների իրականացում</p> <p>6.9. Կայծակավտանգ տարածքներում շանթարգելների տեղադրում, հատկապես հանրային տարածքներում և շինություններում</p> <p>6.10. Ենթակառուցվածքների մետաղական տարրերի պարտադիր հողանցում</p> <p>6.11. Իրականացնել վաղ ազդարարման համակարգերի ձևավորման աշխատանքներ կամ առկա համակարգերի արդիականացում, դրանց սարքինության և, ըստ անհրաժեշտության, գործարկման ապահովում</p> <p>6.12. Առաջին բուժօգնություն ցույց տալու կանոնների և գործելակերպի մասին զբոսաշրջային կառույցների աշխատակիցների վերապատրաստում</p>			
ՏԵՎԱԿԱՆ ՍԱՍՏԻԿ ՇՈՉ, ԵՐԱՇՏ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ		ՌԻՍԿ	

		Անիավան, Անիպեմզա, Աղին, Բագրավան, Բարձրաշեն, Գուսանազյուղ, Իսահակյան, Լանջիկ, Լուսաղբյուր, Յայկաձոր, Ձիթհանքով, Ձորակապ, Շիրակավան, Ջրափի, Սարակապ, Զարաբերդ		Միջին
		Մարալիկ, Սառնաղբյուր		Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՅՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
55.	Չբուսաշրջության եկամուտների անկում և մարդկանց կյանքին և առողջությանը սպառնալիք	<ul style="list-style-type: none"> • Չբուսաշրջային օբյեկտներում հովացման և սննդամթերքը պահպանելու համար էներգիայի սպառման ավելացում • Խմելու ջրի պահանջարկի ավելացում • Ջրամատակարարման համակարգի ոչ բարվոք վիճակ (Անիավան, Անիպեմզա, Բագրավան և այլն) • Ջրամատակարարման համակարգի վերանորոգումից հետո խնդիրների առկայություն Լուսաղբյուր բնակավայրում • Զրոնիկ հիվանդությունների սրացում, առողջությանն ու կյանքին սպառնացող վտանգների աճ • Շոգ եղանակին ճիշտ գործելակերպի վերաբերյալ զբոսաշրջությամբ զբաղվողների շրջանում իրազեկվածության և գիտելիքների պակաս • Կացարաններում հովացման համակարգերով ցածր ապահովվածություն 	6.13. Չբուսաշրջությամբ զբաղվողների շրջանում սանիտարահիգիենիկ նորմերի պահպանման վերաբերյալ իմացության և իրազեկվածության մակարդակի բարձրացում 6.14. Սաստիկ շոգերի հետ կապված ռիսկերի և արձագանքման համապատասխան գործելակերպի վերաբերյալ զբոսաշրջային կառույցների աշխատակիցների իրազեկվածության մակարդակի բարձրացում 6.15. Բուժկետերի պայմանների և հագեցվածության բարելավում Լուսաղբյուր, Սարակապ, Ձորակապ, Գուսանազյուղ, Շիրակավան, Ջրափի բնակավայրերում 6.16. Բուժկետի կառուցում Անիավան, Բարձրաշեն, Բագրավան բնակավայրերում 6.17. Բնակավայրերի կանաչապատ տարածքների ընդլայնում	
ՁԱԲՈՒՔ, ՁԱՎՅՈՒՄ, ՍԱՌԱՄԱՆԻՔ			ԲՆԱԿԱԿԱՅՐ	
			ՈՒՍԿ	
			Լանջիկ, Մարալիկ	
		Սառնաղբյուր		Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՅՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	

56.	Չբոսաշրջության եկամուտների անկում և մարդկանց կյանքին և առողջությանը սպառնալիք	<ul style="list-style-type: none"> • Չբոսաշրջային օբյեկտների ջեռուցման և վառելիքի ծախսի ավելացում • Վերին շնչուղիների վիրուսային հիվանդությունների տարածում, առողջությանն ու կյանքին սպառնացող վտանգի աճ • Արտակարգ իրավիճակներում ճիշտ գործելակերպի վերաբերյալ զբոսաշրջությամբ զբաղվողների իրազեկվածության և գիտելիքների պակաս • Շտապ օգնության և բուժօգնությունների հասանելիության դժվարացում կամ անհնարինություն 	<p>6.18. Չբոսաշրջային օբյեկտներում ՎԷԱ տեխնոլոգիաների կիրառության ընդլայնում</p> <p>6.19. Բուժկետերի պայմանների և հագեցվածության բարելավում Լուսաղբյուր, Սարակապ, Ձորակապ, Գուսանագյուղ, Շիրակավան, Ձրափի բնակավայրերում</p> <p>6.20. Բուժկետի կառուցում Անիավան, Բարձրաշեն, Բագրավան բնակավայրերում</p> <p>6.21. Բնակավայրային նշանակության ճանապարհների մաքրում շտապ օգնության և բուժօգնությունների հասանելիության ապահովման նպատակով</p>	
ՎՏԱՆԳ՝ ՏԵՎԱԿԱՆ ՀՈՐԴԱՌՈՍ ԱՆՁՐԵՎ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ
			Լանջիկ, Հայկաձոր, Մարալիկ, Սառնաղբյուր	Միջին
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
57.	Չբոսաշրջության եկամուտների անկում	<ul style="list-style-type: none"> • Չբոսաշրջային օբյեկտների հարևանությամբ գտնվող ջրահեռացման համակարգերի և հեղեղատարների ոչ բարվոք վիճակ և լցվածություն ԿԿԹ-ով ու ջրաբերուկներով • Հանգստյան և ռեկրեացիոն գոտիների վիճակի վատթարացում • Չբոսաշրջային կազմակերպություններին պատկանող շենք-շինությունների տանիքների և ջրհորդանների վատ վիճակ • Բնակավայրերի ներքին և դաշտամիջյան ճանապարհների ջրահեռացման համակարգերի բացակայություն և գերխոնավ պայմաններում անցանելիության խաթարում • Տեղափոխման սահմանափակում կամ անհնարինություն • Սողանքների ակտիվացում 	<p>6.22. Չբոսաշրջությամբ զբաղվող տնտեսվարողների շրջանում ԿՓ և դրա հետ կապված ռիսկերի և համապատասխան արձագանքների վերաբերյալ իրազեկվածության մակարդակի բարձրացում</p> <p>6.23. Կանխատեսման, տեղեկատվական և ազդարարման համակարգի մշակում համապատասխան մարմինների հետ և կիրառում</p> <p>6.24. Համապատասխան զբոսաշրջային գույքի և հանդերձանքի ձեռքբերում տևական հորդառատ անձրևների պայմաններում տուրեր կազմակերպելու հնարավորություն ունենալու համար</p> <p>6.25. Ձևավորել զբոսաշրջիկներին զբաղեցնելու այլընտրանքային ծառայություններ մատուցելու սխեմաներ և տարբերակներ</p>	
ՀԵՂԵՂՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՍԵԼԱԿ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ
			Լուսաղբյուր, Սառնաղբյուր	Միջին
			Մարալիկ	Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	

58.	Չբոսաշրջության հասնելիության և անվտանգության անբավարար վիճակ	<ul style="list-style-type: none"> • Զեղեղումների և սելավների պատճառով շինությունների վնասում, նկուղային տարածքների ջրածածկում, փլուզումներ և հենասյունների տապալում • Չբոսաշրջային վայրերի վնասում և մշակութային օբյեկտների կորուստ • Բնակավայրի ներքին ճանապարհների անցանելիության խաթարում • Մարդկանց առողջությանը և կյանքին սպառնացող վտանգների ավելացում ֆիզիկական վնասվածքներ և խեղդվելու վտանգ 	<p>6.26. Վաղ ազդարարման համակարգի արդիականացում և դրա սարքինության ապահովում</p> <p>6.27. Սելավավտանգ տարածքներում գործունեություն ծավալող զբոսաշրջային կառույցներին իրազեկել ազդեցության գոտու տարածքում արգելված գործելակերպերի և գործունեության ձևերի մասին</p> <p>6.28. Բարձրացնել սելավի վտանգի և արտակարգ իրավիճակներում ճիշտ գործելակերպի վերաբերյալ զբոսաշրջային կառույցների աշխատակիցների իրազեկվածության և գիտելիքների մակարդակը</p>	
ՍՈՐԱՆՔ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ
			Մարալիկ	Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ՆՈՎՁԱՑՆՈՂ ԴՏԱՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՈՎՁԱՐԿՆԵՐ	
59.	Սպառնալիք մարդու առողջությանը և կյանքին	<ul style="list-style-type: none"> • Սողանքավտանգ տարածքներում զբոսաշրջային վայրերի և զբոսաշրջային ենթակառուցվածքների առկայություն • Սողանքներով պայմանավորված աղետների ռիսկերի վերաբերյալ զբոսաշրջային կառույցների աշխատակիցների ցածր իրազեկվածության մակարդակ 	<p>6.29. Մարալիկ բնակավայրում սողանքային գոտու մշտադիտարկում և գնահատում</p> <p>6.30. Անվտանգության նորմերի վերաբերյալ իրազեկում, այդ թվում զբոսաշրջային կազմակերպությունների շրջանում</p> <p>6.31. Սողանքի վտանգը տեղեկացնող ցուցանակների տեղադրում սողանքային գոտիներ տանող ճանապարհներին և մոտակա տարածքներում</p>	

ԷԿՈՂԱՄԱԿԱՐԳԵՐ ԵՎ ԿԵՆՍԱԲԱԶՄԱԶԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՌԻՍԿԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔ

Սպառնացող վտանգներ	ԱՆԻ ԽՈՇՈՐԱՑՎԱԾ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԲՆԱԿԱՎԱՅՐԵՐ																
	Անիվան	Անիվեմզա	Աղին	Բագրավան	Բարձրաշեն	Գուսանագյուղ	Իսահակյան	Լանջիկ	Լուսաղղբյուր	Հայկաձոր	Զիթանցով	Զորակապ	Մարալիկ	Շիրակավան	Ջրափի	Սառնաղբյուր	Սարակապ
	Խ - բնակավայրի խոցելիությունը հիդրոոդերևութաբանական կամ դրանց հետևանքով զարգացող վտանգների նկատմամբ (■-ցածր,																

	■-միջին, ■-բարձր)																												
	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	
	Վ - վտանգի հավանականություն (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր), Ռ - ռիսկ (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր), ■-վտանգ չի սպառնում																												
	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ
Ուժեղ քամի, պտտահողմ	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Ամպրոպ, կայծակ, կարկուտ	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Տևական սաստիկ շոգ, երաշտ	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Ձնաբուք, սառնամանիք	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Չեղեղումներ և սելավ	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Դաշտային հրդեհներ	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Թափառող կենդանիներ	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■

ԷԿՈՐԱՄԱԿԱՐԳԵՐ ԵՎ ԿԵՆՍԱԲԱԶՄԱԶԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՈՒԺԵՂ ԶԱՄԻ, ՊՏՏԱԳՈՂՄ			ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ
			Անիվան, Անիպեմզա, Աղին, Բագրավան, Բարձրաշեն, Մարալիկ, Իսահակյան, Լանջիկ, Լուսաղբյուր, Չայկաձոր, Ձիթհանքով, Ձորակապ, Շիրակավան, Ջրափի, Սարակապ, Քարաբերդ	Միջին
			Գուսանազյուղ, Սառնաղբյուր	Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
60.	Հողերի դեգրադացիայի և անապատացման	• Հողի մակերեսային բերրի հողաշերտի հողատարում, դեֆլյացիա	7.1 Բնական կերհանդակների կայուն կառավարման պլանների մշակում և ներդրում	

	<p>գործընթացների խորացում և կենսաբազմազանության նվազում</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Բնական կերհանդակների տարածքներում հողերի դեգրադացիայի գործընթացի խորացում • Բնական կերհանդակների գերօգտագործում, այդ թվում գերարածեցման և կառավարման ոչ կայուն այլ գործելակերպերի կիրառության պատճառով • Գյուղամերձ արոտների գերծանրաբեռնվածություն և հեռավոր արոտների կերային ռեսուրսների ոչ լիարժեք օգտագործում • Արոտավայրերի չկանոնակարգված օգտագործում և արոտային տարածքների հրդեհումներ • Գյուղատնտեսական խորհրդատվական ծառայությունների ցածր որակ և դժվար հասանելիություն • Դեղաբույսերի և վայրի ուտելի բույսերի չկանոնակարգված հավաք • Գյուղական բնակչության սոցիալական վատ պայմաններ 	<p>7.2 Դաշտամիջյան ճանապարհների վիճակի բարելավում և ջրահեռացման ապահովում</p> <p>7.3 Գյուղատնտեսական խորհրդատվական ծառայությունների որակի և հասանելիության բարելավում</p> <p>7.4 Համայնքում այգեգործության և հատապտղագործության տարբեր ուղղությունների զարգացում</p> <p>7.5 Հստակեցնել ՀՀ Կարմիր գրքում գրանցված բուսատեսակների և կենդանատեսակների արեալները կերհանդակների տարածքներում և այդ հատվածներում արածեցումը և խոտքաղը կամ ընդհանրապես արգելել, կամ կազմակերպել ագրոբնապահպանական անմիջական վերահսկողության պայմաններում</p> <p>7.6 Կերհանդակների խոնավ հատվածներում արգելել գարնանային և վաղ ամառային միջամտությունները, քանի որ այդ ժամանակահատվածը համընկնում է հազվագյուտ և պահպանման կարիք ունեցող բույսերի ծաղկման ու թռչունների բնադրման շրջանի հետ</p> <p>7.7 Դադարեցնել 30-35°-ից ավելի բարձր թեքություն ունեցող լանջերի արածեցումը, անկախ կենդանատեսակից և տարվա ժամանակից՝ հողի էրոզիոն գործընթացները և բուսական համակեցությունների ոչնչացումը կանխարգելելու նպատակով</p> <p>7.8 Հողմապաշտպան միջոցառումների և հակաէրոզիոն գործելակերպի վերաբերյալ հանրության իրազեկվածության մակարդակի բարձրացման ուղղված միջոցառումների իրականացում</p> <p>7.9 Բնական կերհանդակների երկայնքով հողմապաշտպան անտառաշերտերի ձևավորում և անտառարոտների հիմնում:</p>
<p align="center">ԱՄՊՐՈՂ, ԿԱՅԾԱԿ, ԿԱՐԿՈՒՏ</p>		<p align="center">ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ</p>	<p align="center">ՌԻՍԿ</p>
		<p>Աղին, Բագրավան, Բարձրաշեն, Մարալիկ, Իսահակյան, Լանջիկ, Լուսաղբյուր, Հայկաձոր, Ձիթհանքով, Ձորակապ, Շիրակավան, Ջրափի, Սարակապ, Քարաբերդ</p>	<p align="center">Միջին</p>
		<p>Գուսանազյուղ, Սառնաղբյուր</p>	<p align="center">Բարձր</p>
<p>#</p>	<p>ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ</p>	<p>ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ</p>	<p>ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ</p>

61.	Բնական կերհանդակների և և վայրի կենդանիների բնակության միջավայրի վնասում	<ul style="list-style-type: none"> • Ինտենսիվ կարկտահարության և կայծակներից բռնկվող հրդեհների պատճառով բնական կերհանդակների կենսաբազմազանության վնասում, • Արոտավայրերի մի մասի վնասման և անօգտագործելի դառնալու պատճառով, արոտների մյուս մասի կենսական ծանրաբեռնվածության ավելացում • Բնակչության սոցիալական ապահովվածության ցածր մակարդակ և գյուղ. կենդանիների լրացուցիչ կերերով կերակրելու հնարավորությունների բացակայություն 	<p>7.10 Անասնակերի տեղական արտադրությունների խթանում,</p> <p>7.11 Անասնակերի հիդրոպոնիկ արտադրությունների հիմնման խթանում</p> <p>7.12 Կերհանդակների արդյունավետ օգտագործման պլանավորում և կայուն կառավարման գործելակերպի ներդրում</p> <p>7.13 Կերհանդակների մակերեսային և խորը բարելավման միջոցառումների իրականացում</p> <p>7.14 Ցանքաշրջանառությունների մեջ նոր, բարձր բերքատու և կլիմայակայուն կերային մշակաբույսերի ներգրավում</p>
-----	--	---	---

ՏԵՎԱԿԱՆ ՍԱՍՏԻԿ ՇՈՓ, ԵՐԱՇՏ		ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ
		Անիվան, Անիպեմզա, Ադին, Բագրավան, Բարձրաշեն, Մարալիկ, Իսահակյան, Լանջիկ, Լուսաղբյուր, Հայկաձոր, Ձիթհանքով, Ձորակապ, Շիրակավան, Ջրափի, Սարակապ, Զարաբերդ	Միջին
		Գուսանագյուղ, Սառնաղբյուր	Բարձր

#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՅՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ
62.	Բույսերի և կենդանիների որոշակի տեսակների բնական կենսատարածքների փոփոխություն և Էկոհամակարգերի վրա մարդածին ճնշումների ավելացում	<ul style="list-style-type: none"> • Գյուղատնտեսական տարածքներում հրդեհավտանգության մակարդակի բարձրացում • Բույսերի նոր վնասատուների և հիվանդությունների տարածման հավանականության բարձրացում • Բնական կերհանդակների բերքատվության նվազում և դրանց որակական հատկությունների անկում • Կենդանիների կերապահովվածության խնդիրների խորացում • Անասնակերի պակաս և դրանց շուկայական գների թանկացում • Կերերի սակավությամբ պայմանավորված գյուղատնտեսական կենդանիների զանգվածային հարկադիր մորթ և անասնագլխաքանակի կտրուկ նվազում • Կենդանիների մթերատվության անկում • Որոշակի գյուղ. մթերքների թանկացում և պարենային անվտանգության խնդիրների խորացում • Գյուղատնտեսական կենդանիների շրջանում հիվանդության և անկման մակարդակի բարձրացում • Գյուղատնտեսական կենդանիների նոր հիվանդությունների տարածման հավանականության ավելացում 	<p>7.15 Ագրոտնտեսությունների հիմնում և գյուղատնտեսության վարման պերմակուլտուրային գործելակերպի ներդրում</p> <p>7.16 Վտանգավոր օդերևութաբանական երևույթների նկատմամբ վաղ ազդարարման արդյունավետ համակարգերի ներդրում</p> <p>7.17 Կլիմայական ռիսկերի և հարմարվողականության մեխանիզմների վերաբերյալ իրազեկվածության մակարդակի բարձրացում</p> <p>7.18 Համայնքային մակարդակում առկա գյուղատնտեսական ռեսուրսների պատշաճ հաշվառում, պահպանում և կայուն կառավարման և վերահսկողության մեխանիզմների ներդրում</p> <p>7.19 Արոտավայրերի երկարաժամկետ, կայուն և առավել արդյունավետ կառավարման նպատակով, ըստ բնակավայրերի կազմել և հաստատել Արոտների կառավարման պլաններ</p> <p>7.20 Համայնքներում հանդապահի հաստիքի վերականգնում և արոտների օգտագործման նկատմամբ պատշաճ վերահսկողության սահմանում</p> <p>7.21 Արոտավայրերի խնայողական օգտագործման գործելակերպի ներդրում, արածեցվող կենդանիների թուլատրելի խտության կարգավորում և արոտների տեսակարար բեռնվածության կրճատում</p> <p>7.22 Խոտհարքներում չքաղվող տեղամասերի կամ շերտերի պահպանություն՝ միամյա բույսերի վերականգնումը և սերմառաջացումը խթանելու համար</p> <p>7.23 Ոչխարների և այծերի արածեցման նկատմամբ խիստ հսկողության սահմանում, քանի որ վերջիններս Էական բացասական</p>

			<p>ազդեցություն են գործում արոտային հողերի վրա</p> <p>7.24 Արգելել կենդանիների վաղ գարնանային և ուշ աշնանային արածեցումները, քանի որ առավելապես այդ ժամանակահատվածներում է արոտների բուսականությունն առավել խոցելի</p> <p>7.25 Սահմանել նախիրների և հոտերի կազմման թվային սահմանափակում՝ խ.ե.կ.-ների հոտերի համար 150 գլխից ոչ ավելի, իսկ մ.ե.կ.-երի համար 200 գլխից ավելի</p> <p>7.26 Ազատ կամ անհամակարգ արածեցման եղանակից անցնել կենդանիների արածեցման հերթական կամ տեղամասային եղանակների, որը մինչև 30%-ով կրճատում է արածեցման բացասական ազդեցությունը և բարձրացնում արոտավայրերի օգտագործման արդյունավետությունը</p> <p>7.27 Արոտավայրերում սահմանել կենդանիների տեղաշարժման օպտիմալ երթուղիներ</p> <p>7.28 Արոտավայրերի ջրարբիացման միջոցառումների իրականացում՝ խմոցների տեղադրման և ջրակուտակման ավազանների կառուցման միջոցով</p>	
Ձևաբուժ, սանվասանիք, ՑՐՏԱՅԱՐՈՒԹՅՈՒՆ			ԲՆԱԿԱԿԱՅՐ	ՌԻՍԿ
			Լանջիկ	Միջին
			Սառնաղբյուր	Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՅՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
63.	Բույսերի և կենդանիների որոշակի տեսակների արեալների կրճատում Էկոհամակարգերի վրա ճնշման ավելացման և կլիմայական ծայրահեղ դրսևորումների պատճառով	<ul style="list-style-type: none"> • Բնական Էկոհամակարգերի վնասում ցածր ջերմաստիճանի ազդեցությամբ և դրանց վերածի հնարավորությունների նվազում կամ կորուստ • Բնակլիմայական պայմանների փոփոխության պատճառով տվյալ տարածքին բնորոշ Էկոհակարգերի փոփոխություն և ուղղահայաց տեղաշարժեր դեպի վեր • Վաղ գարնանային և ուշ աշնանային ժամանակահատվածներում արածեցման մեծ բացասական ազդեցություն և բույսերի ձմեռման պայմանների վատթարացում • Չորային աշնանային եղանակների պատճառով բույսերի ձմեռման պայմանների վատթարացում 	<p>7.29 Կենդանիների արածեցման ժամկետների ճիշտ սահմանում, հաշվի առնելով կլիմայի փոփոխությամբ պայմանավորված ազրոֆենոլոգիական տեղաշարժերը</p> <p>7.30 Բնակչության եկամուտների բազմազանացման Անի համայնքի ցածրադիր բնակավայրերում այգեգործության և հատապտղագործության խթանում</p>	
ՀԵՂԵՂՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՍԵԼԱՎ			ԲՆԱԿԱԿԱՅՐ	ՌԻՍԿ
			Գուսանագյուղ, Լուսաղբյուր, Մարալիկ	Միջին
			Սառնաղբյուր	Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՅՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	

64.	Բնական կերհանդակների հողատարածքների բերրի շերտի հողատարում և կավացեխաքարային բերուկներով հողերի աղտոտում	<ul style="list-style-type: none"> • Սելավատարերի կիսաքանդ և անբարձր Վիճակ • Սելավաբեր ձորերում և արհեստական սելավատարներում աղբի, թափոնների և ջրաբերուկների կուտակում • Արհեստական սելավատարների բացակայություն • Սելավաբեր ձորերի բուսածածկույթի վնասում • Սելավային լանջերում չթուլյատրված գործելակերպի իրականացում՝ արածեցում, հերկում և այլն 	<p>7.31 Սելավաբեր ձորերում աղբի և թափոնների կուտակման բացառում</p> <p>7.32 Սելավաբեր ձորերում ծառահատումների և թփահատումների բացառում</p> <p>7.33 Սելավային լանջերին հողի հերկման և կենդանիների արածեցման բացառում</p> <p>7.34 Սելավաբեր լանջերի անտառապատում</p> <p>7.35 Սելավավտանգ տարածքների դարավանդավորում, ծառաթփային բուսականության տնկում կամ բազմամյա խոտաբույսերի ցանք</p> <p>7.36 Սելավավտագ տարածքների գյուղատնտեսական նշանակության հողերում ագրոբարելավման միջոցառումների իրականացում</p> <p>7.37 Հողի նվազագույն կամ զրոյական մշակության ագրոտեխնոլոգիաների ներդրում</p> <p>7.38 Դաշտապաշտպան անտառաշերտերի հիմնում, խորը արմատային համակարգ ունեցող ծառաթփային բուսականության կիրառությամբ</p>	
ՎՏԱՆԳ՝ ԽՈՏԱԾԱԾԿ ՏԱՐԱԾՔՆԵՐԻ ՀՐԴԵՅ			ԲՆԱԿԱԿԱՅՐ	ՌԻՍԿ
			Գուսանագյուղ, Ձիթհանքով, Սառնաղբյուր, Զարաբերդ	Միջին
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
65.	Բնական կերհանդակների և Էկոհամակարգերի վնասում	<ul style="list-style-type: none"> • Բնական կերհանդակների և ցանքատարածույթ-յունների վնասում • Խոտածածկ տարածքների վնասման արդյունքում արոտների և հավաքվող անասնակերի քանակի նվազում • Այգիների և ցանքատարածքների վնասում և բերքի կորուստ • Ուտելի բույսերի և դեղաբույսերի հավաքչության տարածքների կրճատում • Արոտավայրերի մակերեսի կրճատում և այլ արոտային տարածքներում տեսակարար բեռնվածության մակարդակի բարձրացում • Խոտածածկ տարածքներում հրդեհների կառավարման հնարավորությունների անկատարություն • Մարդկանց ոչ ճիշտ գործելակերպ և անվտանգության կանոնների իմացության ցածր մակարդակ 	<p>7.39 Խոտածածկ տարածքներում կենցաղային աղբի և պլաստիկ թափոնների կուտակումների բացառում, դրանց պարբերական մաքրում</p> <p>7.40 Դաշտային հրդեհների վնասների վերաբերյալ հանրության իրազեկվածության մակարդակի բարձրացմանն ուղղված միջոցառումների իրականացում, անվտանգության պահպանման նորմերի տարածում</p> <p>7.41 Մարզային փրկարար ծառայության հետ համագործակցությամբ արագ արձագանքման համայնքային խմբերի ձևավորում, ուսուցում և համապատասխան գույքով ապահովում</p> <p>7.42 Հրդեհատանգ տարածքներում հակահրդեհային անվտանգության տեղեկատվական վահանակների և ցուցանակների տեղադրում</p> <p>7.43 Ուսումնասիրել դաշտերում ջրակուտակման միավորների (ձնհալից գոյացած ջրերի և անձրևաջրերի կուտակման ավազաններ) ստեղծման հնարավորությունները</p>	
ԹՎՓԱՌՈՂ ԿԵՆՂԱՆԻՆԵՐ			ԲՆԱԿԱԿԱՅՐ	ՌԻՍԿ

		Գուսանագյուղ, Իսահակյան, Լուսաղբյուր, Ձորակապ, Մարալիկ, Շիրակավան, Ջրափի		Միջին
		Սառնաղբյուր		Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ԴԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ	
66.	Կենսաբազմազանության վրա բացասական ազդեցություն	<ul style="list-style-type: none"> Բնակավայրերում անապատան կենդանիների քանակի ավելացում Չոռանթրոպոնոզ վարակիչ և ինվազիոն հիվանդությունների և՛ առաջացման և՛ տարածման վտանգ Կերի անբավարարության պատճառով թափառող կենդանիների սննդակարգում են հայտնվում վայրի կենդանիներն ու թռչունները Համայնքային մակարդակում հիմնախնդրի լուծման ոչ պատշաճ ընկալում և իրավիճակի կարգավորման ռազմավարության բացակայություն Հիմնախնդրի հետ կապված հանրության իրազեկվածության և գիտելիքների անբավարար մակարդակ, կենդանիների հետ վարվեցողության ցածր մշակույթ 	<p>7.44 Համայնքում կենդանիներ պահելու կարգի սահմանում</p> <p>7.45 Տնային կենդանիների հաշվառում և անձնագրավորում</p> <p>7.46 Չոռանթրոպոնոզ վարակիչ և ինվազիոն հիվանդությունների տարածումը կանխելու նպատակով ախտորոշիչ և կանխարգելիչ միջոցառումների իրականացում</p> <p>7.47 Համայնքային մակարդակում հիմնախնդրի լուծման ուղղությամբ հանրային կարծիքի և համապատասխան ընկալումների ձևավորում</p> <p>7.48 Իրավիճակի կարգավորման ռազմավարության մշակում և ներդրում</p>	

ԵՐԿՐԱՇԱՐԺ ԵՎ ՍԱՀՄԱՆԱՅԻՆ ՀՐԱԴԱՂԱՐԻ ԽԱՆՏՈՒՄ

ՌԻՍԿԵՐԻ ԳՆԱՀԱՏՄԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔ

Սպառնացող վտանգներ	ԱՆԻ ԽՈՇՈՐԱՑՎԱԾ ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԲՆԱԿԱՎԱՅՐԵՐ																	
	Անխափան	Անխափեմզգ	Աղին	Բազրոավան	Բարձրաշեն	Գուսանագյուղ	Իսահակյան	Լանջիկ	Լուսաղբյուր	Հայկածոր	Ձիթհանքով	Ջրուխտ	Մարալիկ	Շիրակավան	Ջրափի	Սառնաղբյուր	Սարակապ	Քարաբերդ
	Խ - բնակավայրի խոցելիությունը հիդրոոդերևութաբանական կամ դրանց հետևանքով զարգացող վտանգների նկատմամբ (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր)																	
	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ	Խ
	Վ - վտանգի հավանականություն (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր), Ռ - ռիսկ (■-ցածր, ■-միջին, ■-բարձր), ■-վտանգ չի սպառնում																	
	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ	Վ	Ռ

		<ul style="list-style-type: none"> • Սեյսմիկ ռիսկի նվազեցմանն ուղղված գործողությունների ոչ պատշաճ մակարդակ • Արտակարգ իրավիճակներում բժշկական ծառայությունների ոչ լիարժեք հասանելիություն • Պարենի, Էներգակիրների, դեղերի, բուժանյութերի և այլ առաջին անհրաժեշտության պարագաների սակավություն • Արտակարգ իրավիճակի ճիշտ կառավարման հետ կապված խնդիրներ, • Բնակչության սոցիալական վատ պայմաններ 	<p>8.7 Համապատասխան կառույցների (ԱԻՆ, բժշկական և փրկարար ծառայություն, ոստիկանություն և այլն) հետ համատեղ երկրաշարժին դիմակայելու տարբեր սցենարների մշակում և վարժանքների իրականացում</p> <p>8.8 Համայնքային կարողությունների զարգացմանն ուղղված առկա կարողությունների գնահատում և «Աղետների ռիսկի կառավարման համայնքային ֆոնդի» հիմնում</p> <p>8.9 Այլընտրանքային Էներգիայի աղբյուրների, ջրի կուտակման տարրաների, ԱԻ արձագանքմանն անհրաժեշտ առաջնային պարագաների ռազմավարական պաշարների ստեղծում</p> <p>8.10 Հանրային շենք-շինությունների խոցելիության նվազեցմանն ուղղված միջոցառումների իրականացում</p> <p>8.11 Խթանել արագ արձագանքման և առաջին օգնության կամավորական խմբերի ստեղծումը երիտասարդների ներգրավմամբ և համապատասխան կառույցների և ծառայությունների հետ համագործակցությամբ</p> <p>8.12 Բնակավայրում բիզնես հնարավորությունների ուսումնասիրում, այլընտրանքային տնտեսական զարգացման հնարավորությունների բացահայտում</p> <p>8.13 Բնակարաններում շենքի սեյսմակայունությունը նվազեցնող ապօրինի ձևափոխությունների արգելում</p> <p>8.14 Շենքերի մուտքերը, աստիճանահարթակները, միջանցքներն ու պահեստային ելքերն ազատել մեծածավալ առարկաներից</p> <p>8.15 Կահույքն ամրացնել պատերին, ծանր իրերը, ոլորավառ և թունավոր նյութերով լի անոթները տեղադրել ապահով տեղերում</p> <p>8.16 Մահճակալները տեղադրել պատուհաններից և հայելիներից հեռու, վերևում չկախել ծանր առարկաներ</p> <p>8.17 Նախապես որոշել տան կամ աշխատատեղի ամենամեծ սպասվող հատվածները, որտեղ կարելի է պատսպարվել մինչ ցնցումների ավարտը,</p> <p>8.18 Վաղօրոք որոշել շենքից դուրս գալու առավել կարճ և անվտանգ ուղիները, ունենալ տարահանման պլաններ</p> <p>8.19 Երկրորդային աղետներին, հատկապես սողանքներին, քարաթափություններին, հրդեհներին դիմակայելու կարողությունների ստեղծում</p>
ՍԱՀՄԱՆԱՅԻՆ ՀՐԱՂԱԴԱՐԻ ԽԱՆՏՈՒՄ		ԲՆԱԿԱՎԱՅՐ	ՌԻՍԿ
		Բարձրաշեն, Գուսանագյուղ Լանջիկ, Լուսաղբյուր, Զիթհանքով, Զորակապ, Մարալիկ, Սառնաղբյուր Սարակապ, Զարաբերդ	Միջին
		Անիավան, Անիպեմզա, Աղին, Բագրավան, Հայկաձոր, Զրափի, Իսահակյան, Շիրակավան,	Բարձր
#	ՌԻՍԿԻ ՍԱՀՄԱՆՈՒՄ	ԱՌԱՋԱՑՆՈՂ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐ	ՀԱՐՄԱՐԿՈՂԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԻ ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ
68.	<ul style="list-style-type: none"> • Սպառնալիք մարդկանց կյանքին և կյանքին և 	<ul style="list-style-type: none"> • Սպառնալիքներ մարդկանց կյանքին և առողջությանը 	<p>8.20 Բնակչության հնարավոր տեղակայման վայրերի քարտեզագրում</p> <p>8.21 Տեղահանվածներին սննդով և առաջնային այլ պարագաներով ապահովման</p>

<p>առողջությանը</p> <ul style="list-style-type: none"> • Շենք-շինությունների և ենթակառուցվածքների վնասում • Մշակութային և բնության հուշարձանների վնասում • Տնտեսական և նյութական կորուստներ 	<ul style="list-style-type: none"> • Շենք-շինությունների և ենթակառուցվածքների փլուզումներ և վնասում • Բնակչության տարահանում • Վաղ ազդարարման համակարգի բացակայություն 	<p>հնարավորությունների քարտեզագրում</p> <p>8.22 Ապաստարանների և թաքստոցների նախապատրաստում և ապահովում համապատասխան պայմաններով ու պարենամթերքով</p> <p>8.23 Բնակավայրերում վաղ ազդարարման համակարգերի տեղադրում</p>
--	---	--

4.2. Համայնքի կողմից ընտրված գերակա լուծումներ

Ըստ բնակավայրերի և ըստ խոցելի ոլորտների, Անի միավորված համայնքի կլիմայական ռիսկերի գնահատման արդյունքների նախնական հաշվետվությունը ներկայացվել է համայնքի տեղական ինքնակառավարման մարմիններին և բնակավայրերի ներկայացուցիչներին: 2023թ. փետրվարի 9-ին և 10-ին, Ծրագրի ղեկավարության և Շիրակի մարզային թիմի բոլոր անդամների անմիջական մասնակցությամբ, անցկացվել են համայնքային հանդիպումներ, որոնց ընթացքում, ըստ խոցելի ոլորտների, ներկայացվել են բացահայտված ռիսկերը և կլիմայի փոփոխության հարմարվողականության համապատասխան լուծումների առաջարկները:

Համայնքային մակարդակով կլիմայի փոփոխության միտումների գնահատումը հիմնված է եղել բնակչության շրջանում հարցումների, ֆոկլու-խմբային քննարկումների, ինչպես նաև համայնքի ղեկավարության, բնակավայրերի վարչական ղեկավարների և ոլորտային մասնագետների դիտարկումների ու կարծիքների վրա:

Հանդիպման մասնակիցները քննարկումների ընթացքում ընտրել են համապատասխան լուծումներ, որոնք իրենց կարծիքով առավել առաջնահերթային են և նպատակահարմար իրենց բնակավայրերում կիրառելու տեսակետից:

Ներկայացված առաջարկները դիտարկվել են հաշվի առնելով համայնքի ֆինանսական և տնտեսական հնարավորությունները, ինչպես նաև առկա խոչընդոտները: Քննարկումների արդյունքում պարզ է դարձել, որ համայնքի ուժերից վեր է ֆինանսական, մասնագիտական կամ այլ անհրաժեշտ ներդրումներ պահանջող որոշ նախագծերի իրականացումը, քանի որ համայնքը չունի նման կարողություններ: Այդ նախագծերը պահանջում են երկարաժամկետ լուծումներ և պետք է իրականացվեն կառավարության աջակցությամբ:

Քննարկումների ընթացքում արձանագրվեց նաև, որ կլիմայի փոփոխության բացասական ազդեցությունը համայնքում նկատելի է, բայց դեռևս դժվար է ընկալվում և առանձնապես չի կարևորվում բնակչության կողմից: Հիմնականում արծարծվում են անմիջապես տեսանելի եղանակային անոմալիաների հետևանքները: Ուստի, անհրաժեշտ է ապահովել կլիմայի փոփոխության վերաբերյալ բնակչության իրազեկվածությանը և գիտելիքների մակարդակի բարձրացմանն ուղղված միջոցառումներ, համապատասխան դասընթացներ և գործնական աշխատանքներ, որոնց միջոցով հնարավոր կլինի բարձրացնել հասարակության շահագրգռվածությունը ԿՓ հարմարվողականության միջոցառումներ իրականացնելու գործում:

Քննարկումների ընթացքում արձանագրվեց նաև, որ կլիմայի փոփոխության նկատմամբ առավել զգայուն են այն համակարգերը, որոնց, մարդկային գործունեության պատճառով, զգալի վնաս է հասցվել կամ հասցվում, համապատասխանաբար, մեծ է նաև այդ համակարգերի խոցելիության խորացման հավանականությունը:

Քննարկման մասնակիցները նշեցին նաև, որ վերոհիշյալ հարցերի վերաբերյալ ունեն խորհրդատվական աջակցության կարիք, ինչպես նաև կուզենային ծանոթանալ կլիմայի փոփոխության մարտահրավերների հարմարվողականության այլ երկրների առաջավոր փորձին: Այսպիսով, հանդիպման մասնակիցները եկան այն եզրահանգման, որ կլիմայի փոփոխության հարմարվողականության միջոցառումները թույլ կտան մեղմել կլիմայի փոփոխության բացասական ազդեցությունները և հնարավորինս կանխել կամ նվազեցնել հասցվող վնասները:

Հաջորդիվ ներկայացվում են ըստ բնակավայրերի համայնքի հետ համաձայնեցված կլիմայի փոփոխության հարմարվողականության գերակա լուծումները:

Համայնքի կողմից ընտրված կլիմայի փոփոխության հարմարվողականության գերակա լուծումներ

Ոլորտ	Բնակավայր	Լուծում	Լուծման կոդ	Ֆինանսավորման հնարավոր ուղիներ ⁵
Գյուղատնտեսություն	Մարալիկ Անիպեմզա Ձիթհանքով Ձորակապ Սառնաղբյուր Զարաբերդ	Քամահար հիմնական ուղղությունների երկայնքով դաշտապաշտպան անտառաշերտերի հիմնում, այդ թվում նաև արագած ծառատեսակներով	1.1	
Գյուղատնտեսություն	Անիպեմզա Գուսանազյուղ Շիրակավան Զարաբերդ	Բազմամյա տնկարկների հիմնման համար ճիշտ տեղադիրքի ընտրություն և տեղանքում բույսերի ճիշտ տեղակայում	1.2	
Գյուղատնտեսություն	Մարալիկ Անիպեմզա Ձիթհանքով Զարաբերդ	Պաշտպանված գրունտի երկրագործական տարածքների ընդլայնում	1.4	
Գյուղատնտեսություն	Զարաբերդ	Ցանքածածկերի կիրառություն	1.5	
Գյուղատնտեսություն	Մարալիկ Գուսանազյուղ Շիրակավան Լանջիկ Ձորակապ Զարաբերդ	Մշակաբույսերի բերքի ապահովագրություն	1.6	
Գյուղատնտեսություն	Գուսանազյուղ Շիրակավան Ձիթհանքով	Գյուղատնտեսական արտադրական և պահեստավորման տարածքների կառուցման քաղաքաշինական նորմատիվների պահպանություն, պատշաճ խնամք և ժամանակին վերանորոգում	1.7	
Գյուղատնտեսություն	Իսահակյան Հայկաձոր Ձորակապ Ձիթհանքով Ջրափի Սարակապ Աղին	Գյուղատնտեսական արտադրական տարածքների և գույքի ապահովագրություն	1.8	
Գյուղատնտեսություն	Մարալիկ Ձիթհանքով	Հողմապաշտպան միջոցառումների և հակաերոզիոն գործելակերպի վերաբերյալ հանրության իրագեկվածության մակարդակի բարձրացմանն ուղղված միջոցառումների իրականացում	1.9	

⁵ Ֆինանսավորման հնարավոր աղբյուրների վերաբերյալ տեղեկությունները բերված են ստորև՝

Գյուղատնտեսություն	Իսահակյան Ջրափի Սարակապ Աղին, Հայկաձոր Լանջիկ Անիպեմզա Ձորակապ Ձիթհանքով	Հակակարկտային պաշտպանության արդյունավետ համակարգի ներդրում (հակակարկտային ցանցերի կիրառում տնամերձ հողամասերում և այգիներում)	1.10	
Գյուղատնտեսություն	Մարալիկ Անիպեմզա Գուսանագյուղ Շիրակական Իսահակյան Ձորակապ Ձիթհանքով Ջրափի Սարակապ Աղին, Հայկաձոր Զարաբերդ	Կարկուտից տուժած տնտեսություններին համակցված պարարտանյութերի հավելյալ քանակների տրամադրման սուբսիդավորում	1.12	
Գյուղատնտեսություն	Մարալիկ	Անասնակերի հիդրոպոնիկ արտադրությունների հիմնման խթանում	1.16	
Գյուղատնտեսություն	Զարաբերդ	Կերհանդակների արդյունավետ օգտագործման պլանավորում և կայուն կառավարման գործելակերպի ներդրում	1.17	
Գյուղատնտեսություն	Անիպեմզա	Կերհանդակների մակերեսային և խորը բարելավման միջոցառումների իրականացում	1.18	
Գյուղատնտեսություն	Աղին Իսահակյան Հայկաձոր Ջրափի Սարակապ Զարաբերդ	Ցանքաշրջանառությունների մեջ նոր, բարձր բերքատու և կլիմայակայուն կերային մշակաբույսերի ներդրում	1.19	
Գյուղատնտեսություն	Անիպեմզա Անիպան, Աղին Բագրավան Բարձրաշեն Գուսանագյուղ Իսահակյան Լանջիկ Լուսաղբյուր Հայկաձոր Ձիթհանքով Շիրակական Սարակապ Զարաբերդ	Ոռոգման համակարգերի կառուցում	1.22	

Գյուղատնտեսություն	Մարալիկ Ձորակապ Սառնաղբյուր Ձրափի	Ռոռզման համակարգի վերանորոգում և առկա ցանցերի ընդլայնում, ռոռզման ջրի մատակարարման համակարգի արդիականացում	1.23	
Գյուղատնտեսություն	Անի համայնքի բոլոր բնակավայրեր	Ռոռզման ջրի հնարավոր աղբյուրների հստակեցում և ուսումնասիրում	1.24	
Գյուղատնտեսություն	Անիպեմզա Աղին, Մարալիկ Իսահակյան Ձրափի Սարակապ Հայկաձոր Ձորակապ Ձիթհանքով	Անձրևաջրերի հավաքման, պահպանման և արդյունավետ օգտագործման վերաբերյալ հանրության իրազեկվածության բարձրացում և նման տեխնոլոգիաների գործնական կիրառության փորձի տարածում	1.25	
Գյուղատնտեսություն	Անիպեմզա Մարալիկ Բարաբերդ	Հողում ջրի կուտակմանը և պահպանմանը նպաստող գործելակերպի ներդրում (ցանքածածկ, մուլչապատում)	1.26	
Գյուղատնտեսություն	Մարալիկ Իսահակյան Ձրափի Սարակապ Սառնաղբյուր Աղին Հայկաձոր Գուսանագյուղ Շիրակական Ձորակապ Ձիթհանքով	Երաշտադիմացկուն և կլիմայակայուն մշակաբույսերի, դրանց նոր սորտերի ներդրման հնարավորությունների ընդլայնում	1.26	
Գյուղատնտեսություն	Լանջիկ Ձիթհանքով Բարաբերդ	Հողում օրգանական նյութերի քանակի ավելացմանն ուղղված հողամշակության գործելակերպի ներդրում	1.26	
Գյուղատնտեսություն	Ձիթհանքով	Ծածկող մշակաբույսերի և խառը ցանքերի կիրառության գործելակերպի ներդրում	1.29	
Գյուղատնտեսություն	Իսահակյա Ձրափի Սարակապ Աղին Հայկաձոր Ձորակապ	Նոր մեխանիզացիայի և տեխնիկական միջոցների օգտագործում, որոնք թույլ կտան վարի, ցանքի, տափանման և կուլտիվացման աշխատանքներն իրականացնել մեկ անցումով	1.41	
Գյուղատնտեսություն	Անիպեմզա Իսահակյան Ձրափի Սարակապ	Ցրտադիմացկուն և ձմռադիմացկուն մշակաբույսերի և սորտերի ընտրություն և ներդրում	1.44	

	Աղին, Յայկաձոր			
Գյուղատնտեսություն	Զիթհանքով Մարալիկ	Ագրոտնտեսությունների հիմնում և գյուղատնտեսության վարման պերմակուլտուրային գործելակերպի ներդրում	1.46	
Գյուղատնտեսություն	Ձորակապ	Բույսերի համապարփակ պաշտպանության և կառավարման համակարգերի ներդրում	1.50	
Գյուղատնտեսություն	Զիթհանքով	Երաշտի պայմաններում բույսերի մշակության ագրոտեխնոլոգիական առանձնահատկությունների վերաբերյալ բնակչության իրազեկվածության մակարդակի բարձրացում	1.51	
Գյուղատնտեսություն	Իսահակյան Ջրափի Սարակապ Աղին, Յայկաձոր Ձորակապ	Ապահովագրական ծառայությունների հասանելիության բարելավում և ապահովագրման ոլորտների բազմազանեցում	1.54	
Գյուղատնտեսություն	Իսահակյան Ջրափի Սարակապ Աղին, Յայկաձոր Գուսանագյուղ Շիրակական Զարաբերդ	Երաշտադիմացկուն և չորադիմացկուն, ինչպես նաև քիչ ջրապահանջ և օդի չորության նկատմամբ կայուն կերային մշակաբույսերի և դրանց հիբրիդների սելեկցիա և ներդրում	1.57	
Գյուղատնտեսություն	Իսահակյան Ջրափի Սարակապ Աղին, Յայկաձոր	Յամայնքներում գյուղատնտեսական վարման մշակույթի բարելավմանն ուղղված միջոցառումների և իրազեկման աշխատանքների իրականացում	1.58	
Գյուղատնտեսություն	Իսահակյան Ջրափի Սարակապ Աղին, Յայկաձոր	Գյուղատնտեսական կենդանիների և մշակաբույսերի հիվանդությունների վաղ կանխարգելման միջոցառումների իրականացման նկատմամբ պատշաճ վերահսկողություն	1.59	
Գյուղատնտեսություն	Գուսանագյուղ Շիրակական	Արոտավայրերի երկարաժամկետ, կայուն և առավել արդյունավետ կառավարման նպատակով ըստ բնակավայրերի կազմել և հաստատել Արոտների կառավարման պլաններ	1.60	
Գյուղատնտեսություն		Յամայնքներում հանդապահի հաստիքի վերականգնում և արոտների օգտագործման նկատմամբ պատշաճ վերահսկողության սահմանում	1.62	
Գյուղատնտեսություն	Գուսանագյուղ Շիրակական	Արոտավայրերում սահմանել կենդանիների տեղաշարժման օպտիմալ երթուղիներ	1.71	
Գյուղատնտեսություն	Զարաբերդ	Գյուղատնտեսական կենդանիների տեղական ցեղատեսակների պահպանում, դրանց բարելավում բարձր մթերատու ցեղատեսակների հետ խաչասերման և կլիմայի փոփոխությանը ավելի հարմարված հիբրիդների ստացման միջոցով	1.72	

Գյուղատնտեսություն	Չորակապ Լուսադբյուր Քարաբերդ	Արոտավայրերի ջրարբիացման միջոցառումների իրականացում, խմոցների տեղադրման և ջրակուտակման ավազանների կառուցման միջոցով	1.73	
Գյուղատնտեսություն	Չորակապ	Անասնաբուժական ծառայությունների բարելավում և պատվաստումների շրջանակի ընդլայնում	1.77	
Գյուղատնտեսություն	Լանջիկ	Այգեգործությամբ, դաշտավարությամբ և մեղվաբուծությամբ զբաղվող ֆերմերների միջև համագործակցության և տեղեկատվության փոխանակման հնարավորությունների ընդլայնում	1.80	
Գյուղատնտեսություն	Չորակապ	Մեղուների հիվանդությունների բուժման ժամանակակից մեթոդների և նոր կենսաբանական դեղամիջոցների կիրառման վերաբերյալ խորհրդատվության և փորձի փոխանակման այցերի կազմակերպում	1.82	
Գյուղատնտեսություն	Լանջիկ	Յողերի կայուն կառավարման պլանների մշակում և ներդրում	1.85	
Գյուղատնտեսություն	Մարալիկ Գուսանազյուղ Շիրակավան Չորակապ	Միջհամայնքային և դաշտամիջյան ճանապարհների վերանորոգում և ջրահեռացման համակարգերի կառուցում	1.86	
Գյուղատնտեսություն	Անիպեմզա Ձիթհանքով	Ավանդական դաշտավարական տարածքներում այգեգործության և հատապտղագործության տարբեր ուղղությունների զարգացում	1.102	
Գյուղատնտեսություն	Մարալիկ	Դաշտերում ձյան կուտակման և պահպանման տեխնոլոգիաների կիրառություն	1.106	
Գյուղատնտեսություն	Մարալիկ Ձիթհանքով	Սելավատարների և լեռնային առուների հունների պարբերական մաքրում	1.115	
Գյուղատնտեսություն	Մարալիկ	Սելավաբեր ձորերում աղբի և թափոնների կուտակման բացառում	1.116	
Գյուղատնտեսություն	Անիպեմզա	Սելավաբեր լանջերի անտառապատում	1.119	
Գյուղատնտեսություն	Անիպեմզա	Սելավավտանգ տարածքների դարավանդավորում, ծառաթփային բուսականության տնկում կամ բազմամյա խոտաբույսերի ցանք	1.120	
Գյուղատնտեսություն	Մարալիկ	Ճանապարհների սելավավտանգ հատվածներում ավելի մեծ թողունակության ջրահեռացման համակարգի նախատեսում	1.128	
Գյուղատնտեսություն	Քարաբերդ	Մշակաբույսերի ցանքի ժամկետների ճիշտ ընտրություն, հաշվի առնելով կլիմայի փոփոխությամբ պայմանավորված ագրոֆենոլոգիական տեղաշարժերը	1.142	

Գյուղատնտեսություն	Ձորակապ Քարաբերդ	Ընտրել տվյալ տարածաշրջանի բնակլիմայական պայմաններին հարմարված և աճեցման տեսակետից նպատակահարմար մշակաբույսերի սորտեր կամ հիբրիդներ	1.143	
Գյուղատնտեսություն	Մարայիկ Քարաբերդ	Օգտվել ագրոկլիմայական քարտեզներից և մասնագիտական խորհրդատվությունից	1.144	
Գյուղատնտեսություն	Մարայիկ Ձորակապ	Աջակցել բնակչությանը տվյալ բնակլիմայական պայմաններին համապատասխան մշակաբույսերի սերմերի և տնկիների ձեռքբերման հարցերում	1.145	
Գյուղատնտեսություն	Անիպեմզա	Մերձբնային բաժակներում ձյան կուտակման, բնի և մեծ ճյուղերի սպիտակեցման կամ վաղ գարնանային ոռոգման միջոցով պտղատու ծառերի ծաղկման ժամկետի երկարաձգում	1.149	
Գյուղատնտեսություն	Ձորակապ	Ցրտահարությունից անմիջապես առաջ ծառերի ցողարկում և մակերեսային ոռոգում	1.150	
Գյուղատնտեսություն	Մարայիկ	Վաղ ազդարարման համակարգերի մշակում համապատասխան կառույցների հետ համաձայնեցված գործարկում	1.153	
Գյուղատնտեսություն	Մարայիկ	Մշակաբույսերի սնկակայուն և խոնավադիմացկուն սորտերի և հիբրիդների ներգրավում մշակության մեջ	1.158	
Գյուղատնտեսություն	Մարայիկ Ձիթհանքով	Խոտածածկ տարածքներում կենցաղային աղբի և պլաստիկ թափոնների կուտակումների բացառում, դրանց պարբերական մաքրում	1.159	
Գյուղատնտեսություն	Մարայիկ	Դաշտային հրդեհների վնասների վերաբերյալ հանրության իրազեկվածության մակարդակի բարձրացմանն ուղղված միջոցառումների իրականացում, անվտանգության պահպանման նորմերի տարածում	1.160	
Գյուղատնտեսություն	Մարայիկ	Ուսումնասիրել դաշտերում ջրակուտակման միավորների (ձնհալից գոյացած ջրերի և անձրևաջրերի կուտակման ավազաններ) ստեղծման հնարավորությունները	1.163	
Մարդու առողջություն	Անիպեմզա Ձիթհանքով Ձորակապ Քարաբերդ	Բնակավայրերի քամահար հիմնական ուղղությունների երկայնքով հողմապաշտպան անտառաշերտերի հիմնում, այդ թվում նաև արագաճ ծառատեսակներով	2.1	
Մարդու առողջություն	Անիպեմզա Մարայիկ Ձորակապ Ձիթհանքով Սառնաղբյուր	Բնակավայրերի կանաչապատ տարածքների ընդլայնում	2.2	

Մարդու առողջություն	Մարայիկ Ձորակապ Լանջիկ	Համայնքային մակարդակում ըստ բնակավայրերի հանրային տարածքների Ֆունկցիոնալ կանաչապատման ծրագրի մշակում և իրականացում	2.3	
Մարդու առողջություն	Գուսանազյուղ Շիրակավան	Բնակավայրերի փողոցների սանիտարական մաքրման և բարեկարգման աշխատանքների պատշաճ իրականացում	2.4	
Մարդու առողջություն	Մարայիկ Գուսանազյուղ Շիրակավան	Կոշտ կենցաղային թափոնների պատշաճ կառավարման համակարգի ստեղծում և աղբահանության կանոնավոր կազմակերպում	2.5	
Մարդու առողջություն	Մարայիկ Գուսանազյուղ Շիրակավան	Համայնքում թափոնների կառավարման այլընտրանքային տարբերակների մշակում և համապատասխան ներդրումային ծրագրերի իրականացում	2.7	
Մարդու առողջություն	Մարայիկ Անիպեմզա Լանջիկ Ձորակապ Ձիթհանքով	Հակակարկտային պաշտպանության արդյունավետ համակարգի ներդրում (հակակարկտային ցանցերի կիրառում տնամերձ հողամասերում և այգիներում)	2.8	
Մարդու առողջություն	Անիավան Անիպեմզա	Խմելու ջրի մատակարարման քանակի և որակի բարելավում, ջրամատակարարման ներքին և արտաքին ցանցերի վերանորոգում	2.11	
Մարդու առողջություն	Անիպեմզա Լանջիկ Ձիթհանքով Ձորակապ	Խմելու ջրի մաքրման և վնասագերծման ենթակառուցվածքների հիմնում և պատշաճ սպասարկում	2.12	
Մարդու առողջություն	Մարայիկ Անիպեմզա	Բնակավայրերում խմելու ջրի պահեստավորման կարողությունների ստեղծում	2.13	
Մարդու առողջություն	Անի համայնքի գրեթե բոլոր բնակավայրեր	Ոռոգման ջրի հետ կապված խնդիրների կարգավորում և խմելու ջուրը ոռոգման նպատակով օգտագործելու գործելակերպի պակասեցում	2.15	
Մարդու առողջություն	Անիպեմզա Մարայիկ Ձորակապ	Բնակավայրերում կոյուղու ցանցերի և կոյուղաջրերի մաքրման լոկալ համակարգերի կառուցում, կոյուղաջրերի կենսաբանական մաքրում և ջրերի օգտագործում ոռոգման նպատակով	2.16	
Մարդու առողջություն	Ձորակապ	Գյուղատնտեսական արտադրանքի պահեստավորման և պահպանման համապատասխան ենթակառուցվածքների ստեղծում (սառնարանային և սննդի պահեստավորման տնտեսություններ)	2.19	

Մարդու առողջություն	Լուսաղբյուր Սարակապ Ձորակապ Գուսանագյուղ Շիրակական Ջրափի	Բուժկետերի պայմանների և հագեցվածության բարելավում	2.22	
Մարդու առողջություն	Մարալիկ	Ուսումնասիրել սելավատարի կառուցման հնարավորությունը, հատկապես հին գերեզմանատան տարածքում	2.26	
Մարդու առողջություն	Մարալիկ, Ձորակապ	Բարելավել առկա ջրահեռացման համակարգի վիճակը և իրականացնել մաքրման աշխատանքներ	2.27	
Մարդու առողջություն	Մարալիկ	Բացառել ջրահեռացման համակարգը որպես կոյուղատար և աղբատար օգտագործելը	2.28	
Մարդու առողջություն	Մարալիկ	Սողանքի ուսումնասիրություն և առկա իրավիճակի հստակ մասնագիտական գնահատում	2.32	
Մարդու առողջություն	Մարալիկ	Ըստ հնարավորության սողանքի կայունացման աշխատանքների պլանավորում և իրականացում	2.33	
Մարդու առողջություն	Մարալիկ	Սողանքի կայունացման անհնարիսության դեպքում վտանգի գոտում գտնվող բնակելի տների և ենթակառուցվածքների տեղափոխման հնարավորությունների քննարկում և համապատասխան միջոցառումների իրականացում	2.34	
Մարդու առողջություն	Մարալիկ Սառնաղբյուր	Ամպրոպի և կայծակի ժամանակ վարվեցողության և ճիշտ գործելակերպի վերաբերյալ իրազեկվածության և գիտելիքների մակարդակի բարձրացմանն ուղղված միջոցառումների իրականացում	2.36	
Մարդու առողջություն	Մարալիկ Ձորակապ Սառնաղբյուր	Կայծակավտանգ տարածքներում շանթարգելների տեղադրում, հատկապես հանրային տարածքներում և շինություններում	2.37	
Մարդու առողջություն	Մարալիկ Ձորակապ	Ենթակառուցվածքների մետաղական տարրերի պարտադիր հողանցում	2.38	
Մարդու առողջություն	Մարալիկ Ձորակապ	Իրականացնել վաղ ազդարարման համակարգի ձևավորման աշխատանքներ կամ առկա համակարգի արդիականացում, դրանց սարքինության և, ըստ անհրաժեշտության, գործարկման ապահովում	2.39	
Մարդու առողջություն	Մարալիկ Լանջիկ Ձորակապ Սառնաղբյուր	Ձմեռային ամիսներին միջհամայնքային և ներհամայնքային ճանապարհների սպասարկման պատշաճ մակարդակի ապահովում	2.42	

Մարդու առողջություն	Անի համայնքի բոլոր բնակավայրեր	Անի համայնքի բնակավայրերում խթանել արագ արձագանքման և առաջին օգնության կամավորական խմբերի ստեղծում երիտասարդների ներգրավմամբ՝ համագործակցելով համապատասխան կառույցների և ծառայությունների հետ	2.45	
Մարդու առողջություն	Անի համայնքի բոլոր բնակավայրեր	Խոտածածկ տարածքների այրման արգելանքի խիստ կիրառում՝ բացատրական աշխատանքների և վարչական պատժամիջոցների հետևողական կիրառման միջոցով	2.46	
Մարդու առողջություն	Մարայիկ Գուսանագյուղ Շիրակական Ձորակապ	Խոտածածկ տարածքներում կենցաղային աղբի կուտակումների բացառում, դրանց պարբերական մաքրում	2.47	
Մարդու առողջություն	Անի համայնքի բոլոր բնակավայրեր	Դաշտային հրդեհների վնասների վերաբերյալ հանրության իրազեկվածության մակարդակի բարձրացմանն ուղղված միջոցառումների իրականացում	2.48	
Մարդու առողջություն	Անի համայնքի բոլոր բնակավայրեր	Արագ արձագանքման համայնքային խմբերի ձևավորում, ուսուցում և և համապատասխան գույքով ապահովում	2.49	
Մարդու առողջություն	Մարայիկ Գուսանագյուղ Շիրակական	Հրդեհավտանգ տարածքներում հակահրդեհային անվտանգության տեղեկատվական վահանակների և ցուցանակների տեղադրում	2.50	
Մարդու առողջություն	Մարայիկ Ձորակապ	Դաշտերում ուսումնասիրել ջրակուտակման ավազանների ստեղծման հնարավորությունները	2.51	
Մարդու առողջություն	Մարայիկ Գուսանագյուղ Շիրակական	Վաղ ազդարարման համակարգի մշակում, համապատասխան կառույցների հետ համաձայնեցում և, ըստ անհրաժեշտության, գործարկում	2.52	
Ջրային ռեսուրսներ	Սառնաղբյուր Ձիթանքով Քարաբերդ	Սակավաջրության և ջրի որակի հետ կապված ռիսկերի և արձագանքման գործելակերպի վերաբերյալ հանրության իրազեկվածության և գիտելիքների մակարդակի բարձրացմանն ուղղված միջոցառումների իրականացում	3.1	
Ջրային ռեսուրսներ	Մարայիկ Սառնաղբյուր Ձիթանքով Ձորակապ	Ջրերի քանակի փոփոխության վաղ կանխատեսման, իրազեկման և ազդարարման համակարգի մշակում և, ըստ անհրաժեշտության, կիրարկում	3.2	
Ջրային ռեսուրսներ	Մարայիկ Ձորակապ Լանջիկ Քարաբերդ	Բնակավայրերում բուժկետերի պայմանների և հագեցվածության բարելավում, սանիտարական ջրի ապահովում և ջրահեռացման համակարգի կառուցում	3.3	
Ջրային ռեսուրսներ	Անիպեմզա Սառնաղբյուր	Խմելու ջրի համակարգի ֆիզիկական վիճակի և կառավարման արդյունավետության պարբերական մոնիտորինգ և կլիմայի	3.5	

	Զիթհանքով	փոփոխության բացասական ազդեցության գնահատում		
Ջրային ռեսուրսներ	Մարալիկ	Խմելու ջրի մատակարարման այլընտրանքային ուղիների ուսումնասիրություն և, ըստ հնարավորություն, ջրամատակարարման աղբյուրների բազմազանացում	3.6	
Ջրային ռեսուրսներ	Անի համայնքի գրեթե բոլոր բնակավայրեր	Ջրամատակարարման համակարգի վիճակի բարելավման աշխատանքների իրականացում. ներքին և արտաքին ցանցի վերանորոգում, մաքրման կայանների հիմնում և այլն	3.7	
Ջրային ռեսուրսներ	Մարալիկ, Գուսանագյուղ	Համայնքային մակարդակում ջրային ռեսուրսների կառավարման պլանի մշակում և ներդրում	3.8	
Ջրային ռեսուրսներ	Անի համայնքի գրեթե բոլոր բնակավայրեր	Բնակչության շրջանում ասնիտարահիգիենիկ նորմերի պահպանման վերաբերյալ իրազեկվածության և գիտելիքների մակարդակի բարձրացում	3.9	
Ջրային ռեսուրսներ	Մարալիկ Գուսանագյուղ, Շիրակական Բարաբերդ	Խմելու ջրի պահեստավորման և անվտանգ պահպանման համակարգերի և կառույցների հիմնում	3.10	
Ջրային ռեսուրսներ	Անիպեմզա Զիթհանքով Զորակապ	Ոռոգման համակարգերի ընդլայնում կամ ոռոգման նոր ցանցերի կառուցում	3.11	
Ջրային ռեսուրսներ	Անի համայնքի գրեթե բոլոր բնակավայրեր	Փոքր ջրամբարների հիմնման և ձևալից գոյացած ջրերի, անձրևաջրերի կուտակիչ ավազանների կառուցման համար նպատակահարմար տարածքների ուսումնասիրում և գույքագրում	3.13	
Ջրային ռեսուրսներ	Մարալիկ Բարաբերդ	Համագործակցություն ջրօգտագործողների ընկերությունների հետ և համատեղ ոռոգման ու ջրարբիացման ծրագրերի իրականացում, այդ թվում նաև պետական աջակցության ծրագրերով	3.16	
Ջրային ռեսուրսներ	Անիպեմզա	Հողում ջրի կուտակմանը և պահպանմանը նպաստող գործելակերպի ներդրում (ցանքածածկ, մուլչապատում)	3.18	
Ջրային ռեսուրսներ	Գուսանագյուղ	2 հատ 200000 խոր. մետր տարողությամբ գեոմեմբրանային ջրամբարի կառուցում		
Ջրային ռեսուրսներ	Մարալիկ	Ջրամատակարարման համակարգի ուսումնասիրություն և հսկողության կազմակերպում սողանքավտանգ տարածքներում, ըստ անհրաժեշտության, համապատասխան միջոցառումների ձեռնարկում	3.47	
Ջրային ռեսուրսներ	Լանջիկ	Ջրամատակարարման համակարգի վերգետնյա հատվածների պատշաճ ջերմամեկուսացում, վիճակի պարբերական մոնիտորինգ և ընթացիկ սպասարկման աշխատանքների իրականացում	3.50	
Էներգետիկա	Մարալիկ, Գուսանագյուղ,	Էլեկտրաէներգիայի, Էլեկտրալարերի և կրող սյուների ընթացիկ նորոգում, փոխարինում նորերով և պատշաճ սպասարկում	4.1	

	Շիրակավան Անիպենգա Սառնաղբյուր Ձորակապ Ձիթհանքով Քարաբերդ			
Էներգետիկա	Լանջիկ	Սպասվող արտակարգ կլիմայական պայմանների մասին վաղ ազդարարում	4.2	
Էներգետիկա	Մարալիկ Ձորակապ Շիրակավան	Բարձր լարման գծերի և աշտարակների անվտանգային գոտիների խախտումների վերացում	4.4	
Էներգետիկա	Գուսանագյուղ Շիրակավան Քարաբերդ Ձորակապ Ձիթհանքով	Էներգետիկ օբյեկտներում նախագուշական և կանխարգելիչ ցուցանակների տեղադրում	4.5	
Էներգետիկա	Մարալիկ Գուսանագյուղ Շիրակավան Ձորակապ	Բնակավայրերում էլեկտրահողորդման լարերի անկանոն, նորմատիվների խախտումներով մոնտաժի ու ընթացիկ սպասարկման հետ կապված թերությունների շտկամ և վերացման համար համայնքի կողմից Հայաստանի էլեկտրական ցանցերին դիմումների և ուղերձների հղում	4.6	
Էներգետիկա	Ձիթհանքով	Կայծակավտանգ տարածքներում շանթարգելների տեղադրում	4.7	
Էներգետիկա	Անիպենգա	Էներգետիկ օբյեկտներում հողանցման հետ կապված տեխնիկական խախտումների վերացում	4.8	
Էներգետիկա	Մարալիկ Ձորակապ	Էլեկտրաենթակայանների, էլեկտրալարերի և կրող սյուների ընթացիկ նորոգում, փոխարինում նորերով և պատշաճ սպասարկում	4.9	
Էներգետիկա	Ձորակապ	Էներգետիկ համակարգի արտակարգ իրավիճակների կանխարգելման, պատրաստվածության և արձագանքման միջոցառումների պլանի կազմում և հաստատում	4.11	
Էներգետիկա	Լանջիկ	Էներգամատակարարման համակարգի վերգետնյա հատվածների արդիականացում, վիճակի պարբերական մոնիտորինգ և ընթացիկ սպասարկման աշխատանքների իրականացում	4.18	
Էներգետիկա	Մարալիկ	Հնարավորությունների սահմաններում հրդեհավտանգ տարածքներից էներգամատակարարման ենթակառուցվածքների դուրս բերում	4.30	
Էներգետիկա	Մարալիկ	Էլեկտրալարերի կրող փայտե հենասյուների փոխարինում բետոնյա կամ մետաղական հենասյուներով	4.31	
Բնակավայրեր և ենթակառուցվածքներ	Մարալիկ Անիպենգա	Բնակավայրերի քամահար հիմնական ուղղությունների երկայնքով	5.1	

	Սառնաղբյուր Չորակապ Քարաբերդ Ձիթհանքով	հողմապաշտպան անտառաշերտերի հիմնում, այդ թվում նաև արագած ծառատեսակներով (բարդի, ուռենի և այլն)		
Բնակավայրեր և ենթակառուցվածքներ	Մարայիկ Չորակապ Սառնաղբյուր	Բնակավայրերի կանաչապատ տարածքների ընդլայնում	5.2	
Բնակավայրեր և ենթակառուցվածքներ	Մարայիկ Անիպեմզա Քարաբերդ	Համայնքային մակարդակում ըստ բնակավայրերի հանրային տարածքների Ֆունկցիոնալ կանաչապատման ծրագրի մշակում և իրականացում	5.3	
Բնակավայրեր և ենթակառուցվածքներ	Անի համայնքի գրեթե բոլոր բնակավայրեր	Կոշտ կենցաղային թափոնների պատշաճ կառավարման համակարգի ստեղծում և աղբահանության կանոնավոր կազմակերպում	5.5	
Բնակավայրեր և ենթակառուցվածքներ	Մարայիկ Լանջիկ	Թափոնաղաշտերում կուտակված թափոնների տոփանում և ծածկում հողաշերտով	5.6	
Բնակավայրեր և ենթակառուցվածքներ	Անիպեմզա Ձիթհանքով Քարաբերդ	Ամպրոպի և կայծակի ժամանակ վարվեցողության և ճիշտ գործելակերպի վերաբերյալ իրազեկվածության և գիտելիքների մակարդակի բարձրացմանն ուղղված միջոցառումների իրականացում	5.9	
Բնակավայրեր և ենթակառուցվածքներ	Մարայիկ Չորակապ Սառնաղբյուր	Կայծակավտանգ տարածքներում շանթարգելների տեղադրում, հատկապես հանրային տարածքներում և շինություններում	5.10	
Բնակավայրեր և ենթակառուցվածքներ	Մարայիկ Չորակապ	Ենթակառուցվածքների մետաղական տարրերի պարտադիր հողանցում	5.11	
Բնակավայրեր և ենթակառուցվածքներ	Մարայիկ Չորակապ	Հակակարկտային պաշտպանության արդյունավետ համակարգի ներդրում (հակակարկտային ցանցերի կիրառում տնամերձ հողամասերում և այգիներում)	5.14	
Բնակավայրեր և ենթակառուցվածքներ	Անիպեմզա Մարայիկ Չորակապ	Բնակչության շրջանում սանիտարահիգիենիկ նորմերի պահպանման վերաբերյալ իմացության և իրազեկվածության մակարդակի բարձրացում	5.16	
Բնակավայրեր և ենթակառուցվածքներ	Քարաբերդ	Սաստիկ շոգերի հետ կապված ռիսկերի և արձագանքման համապատասխան գործելակերպի վերաբերյալ հանրության իրազեկվածության մակարդակի բարձրացում	5.17	
Բնակավայրեր և ենթակառուցվածքներ	Լուսաղբյուր Սարակապ Չորակապ Գուսանազյուղ Շիրակական Ջրափի	Բուժկետերի պայմանների և հագեցվածության բարելավում	5.18	
Բնակավայրեր և	Մարայիկ	Ճայրահեղ եղանակային պայմաններում սոցիալապես անապահով	5.22	

Ենթակառուցվածքներ	Ձիթհանքով	բնակչության ջեռուցման և վառելիքի ծախսերի մասնակի փոխհատուցում, աջակցություն		
Բնակավայրեր և ենթակառուցվածքներ	Մարալիկ Սառնաղբյուր Ձիթհանքով	Ջրահեռացման համակարգերի և հեղեղատարների կառուցում, առկա համակարգերի պատշաճ սպասարկում, վերանորոգում և մաքրում	5.26	
Բնակավայրեր և ենթակառուցվածքներ	Մարալիկ	Համայնքային մակարդակում ջրային ռեսուրսների կառավարման պլանի մշակում և ներդրում	5.28	
Բնակավայրեր և ենթակառուցվածքներ	Մարալիկ	Սելավատարների պարբերական մաքրում	5.30	
Բնակավայրեր և ենթակառուցվածքներ	Մարալիկ	Ուսումնասիրել սելավատարի կառուցման հնարավորությունը, հատկապես հին գերեզմանատան տարածքում	5.32	
Բնակավայրեր և ենթակառուցվածքներ	Մարալիկ	Բարելավել առկա ջրահեռացման համակարգի վիճակը և իրականացնել մաքրման աշխատանքներ	5.33	
Բնակավայրեր և ենթակառուցվածքներ	Մարալիկ	Բացառել ջրահեռացման համակարգը որպես կոյուղատար և աղբատար օգտագործելը	5.34	
Բնակավայրեր և ենթակառուցվածքներ	Մարալիկ	Սողանքի ուսումնասիրություն և առկա իրավիճակի հստակ մասնագիտական գնահատում	5.38	
Բնակավայրեր և ենթակառուցվածքներ	Մարալիկ	Սողանքի կայունացման անհնարինության դեպքում վտանգի գոտում գտնվող բնակելի տների և ենթակառուցվածքների տեղափոխման հնարավորությունների քննարկում և համապատասխան միջոցառումների իրականացում	5.40	
Բնակավայրեր և ենթակառուցվածքներ	Անի համայնքի գրեթե բոլոր բնակավայրերում	Կոշտ կենցաղային թափոնների կառավարման համակարգի ներդրում, իսկ որոշ բնակավայրերում առկա համակարգի բարելավում	5.44	
Բնակավայրեր և ենթակառուցվածքներ	Մարալիկ	Դեպի կիսաքանդ և լքված շինություններ թափառող կենդանիների մուտքի սահմանափակում	5.45	
Բնակավայրեր և ենթակառուցվածքներ	Մարալիկ Չորակապ	Համայնքային փողոցների լուսավորության մակարդակի բարձրացում և ագրեսիվ վարք ունեցող կենդանիների էֆտանագիա	5.46	
Բնակավայրեր և ենթակառուցվածքներ	Մարալիկ Չորակապ	Անապաստան կենդանիների հիմնախնդրի կարգավորման ռազմավարության մշակում և ներդրում	5.49	
Բնակավայրեր և ենթակառուցվածքներ	Իսահակյան	Կոյուղացանցի հիմնանորոգում		
Բնակավայրեր և ենթակառուցվածքներ	Իսահակյան	Վարչական շենքի տանիքի հիմնանորոգում		
Բնակավայրեր և ենթակառուցվածքներ	Ջրափի	Ջրահեռացման համակարգի ստեղծում		
Բնակավայրեր և ենթակառուցվածքներ	Սարակապ	Մշակույթի տան վերանորոգում		

Բնակավայրեր և ենթակառուցվածքներ	Աղին	Կոյուղացանցի վերանորոգում		
Բնակավայրեր և ենթակառուցվածքներ	Աղին	Աղբահանության կազմակերպում		
Բնակավայրեր և ենթակառուցվածքներ	Աղին	Խաղահրապարակի կառուցում		
Բնակավայրեր և ենթակառուցվածքներ	Հայկաձոր	Կենցաղի տան վերակառուցում		
Բնակավայրեր և ենթակառուցվածքներ	Հայկաձոր	Գնացքի կառամատույցի կառուցում		
Բնակավայրեր և ենթակառուցվածքներ	Հայկաձոր	Գյուղամիջյան ճանապարհների բարեկարգում		
Բնակավայրեր և ենթակառուցվածքներ	Հայկաձոր	Գյուղ մտնող ճանապարհի բարեկարգում		
Բնակավայրեր և ենթակառուցվածքներ	Հայկաձոր	Խաղահրապարակի կառուցում		
Զբոսաշրջություն	Մարայիկ Գուսանազյուղ Անիպեմզա Ձորակապ	Զբոսաշրջային վայրերի քամահար հիմնական ուղղությունների երկայնքով հողմապաշտպան անտառաշերտերի հիմնում, այդ թվում նաև արագաճ ծառատեսակներով (Բարդի, ուռենի և այլն	6.1	
Զբոսաշրջություն	Անիպեմզա Մարայիկ Ձորակապ	Բնակավայրերի կանաչապատ տարածքների ընդլայնում	6.2	
Զբոսաշրջություն	Ձորակապ	Համայնքային մակարդակում ըստ բնակավայրերի հանրային տարածքների Ֆունկցիոնալ կանաչապատման ծրագրի մշակում և իրականացում	6.3	
Զբոսաշրջություն	Ձորակապ	Բնակավայրերի փողոցների սանիտարական մաքրման և բարեկարգման աշխատանքների իրականացում	6.4	
Զբոսաշրջություն	Գուսանազյուղ Ձորակապ	Կոշտ կենցաղային թափոնների պատշաճ կառավարման համակարգի ստեղծում և աղբահանության կանոնավոր կազմակերպում	6.5	
Զբոսաշրջություն	Մարայիկ Ձորակապ	Թափոնադաշտերում կուտակված թափոնների տոփանում և ծածկում հողաշերտով	6.6	
Զբոսաշրջություն	Ձորակապ	Կայծակավտանգ տարածքներում շանթարգելների տեղադրում, հատկապես հանրային տարածքներում և շինություններում	6.9	
Զբոսաշրջություն	Մարայիկ Ձորակապ	Ենթակառուցվածքների մետաղական տարրերի պարտադիր հողանցում	6.10	
Զբոսաշրջություն	Մարայիկ Ձորակապ	Զբոսաշրջությամբ զբաղվողների շրջանում սանիտարահիգիենիկ նորմերի պահպանման վերաբերյալ իմացության և իրազեկվածության մակարդակի բարձրացում	6.13	

Չբոսաշրջություն	Ձորակապ	Բուժկետերի պայմանների և հագեցվածության բարելավում	6.15	
Չբոսաշրջություն	Մարալիկ	Չբոսաշրջային օբյեկտներում ՎԷԱ տեխնոլոգիաների կիրառության ընդլայնում	6.18	
Չբոսաշրջություն	Մարալիկ Լանջիկ	Բնակավայրային նշանակության ճանապարհների մաքրում տեղումներից՝ շտապ օգնության և բուժօժանայությունների հասանելիության ապահովման նպատակով	6.21	
Չբոսաշրջություն	Մարալիկ	Համապատասխան զբոսաշրջային գույքի և հանդերձանքի ձեռքբերում տևական հորդառատ անձևների ժամանակ՝ զբոսաշրջային տուրեր կազմակերպելու հնարավորություն ունենալու համար	6.24	
Չբոսաշրջություն	Մարալիկ	Ձևավորել զբոսաշրջիկներին զբաղեցնելու այլընտրանքային ծառայություններ մատուցելու սխեմաներ և տարբերակներ	6.25	
Չբոսաշրջություն	Մարալիկ	Սողանքավտանգ տարածքի մշտադիտարկում և իրավիճակի գնահատում	6.29	
Չբոսաշրջություն	Մարալիկ	Անվտանգության նորմերի վերաբերյալ իրազեկում, այդ թվում և զբոսաշրջային կազմակերպությունների շրջանում	6.30	
Էկոհամակարգեր	Անի համայնքի գրեթե բոլոր բնակավայրերում	Դաշտամիջյան ճանապարհների վիճակի բարելավում և ջրահեռացման ապահովում	7.2	
Էկոհամակարգեր	Անիպեմզա Մարալիկ Ձորակապ	Համայնքում այգեգործության և հատապտղագործության տարբեր ուղղությունների զարգացում	7.4	
Էկոհամակարգեր	Ձորակապ	Բնական կերհանդակների երկայնքով հողմապաշտպան անտառաշերտերի ձևավորում և անտառարոտների հիմնում	7.9	
Էկոհամակարգեր	Մարալիկ	Անասնակերի տեղական արտադրությունների խթանում	7.10	
Էկոհամակարգեր		Կերհանդակների մակերեսային և խորը բարելավման միջոցառումների իրականացում	7.13	
Էկոհամակարգեր	Մարալիկ Գուսանագյուղ Շիրակավան	Ցանքաշրջանառությունների մեջ նոր, բարձր բերքատու և կլիմայակայուն կերային մշակաբույսերի ներդրում	7.14	
Էկոհամակարգեր	Մարալիկ Սառնաղբյուր Ձիթհանքով	Ագրոանտառտնտեսությունների հիմնում և գյուղատնտեսության վարման պերմակուլտուրային գործելակերպի ներդրում	7.15	
Էկոհամակարգեր	Ձորակապ	Վտանգավոր օդերևութաբանական երևույթների հետ կապված վաղ ազդարարման արդյունավետ համակարգի ներդրում	7.16	
Էկոհամակարգեր	Շիրակավան	Համայնքային մակարդակում առկա գյուղատնտեսական ռեսուրսների պատշաճ հաշվառում, պահպանում և կայուն կառավարման և վերահսկողության մեխանիզմների ներդրում	7.18	

Էկոհամակարգեր	Անի համայնքի բոլոր բնակավայրերում	Արոտավայրերի երկարաժամկետ, կայուն և առավել արդյունավետ կառավարման նպատակով, ըստ բնակավայրերի կազմել և հաստատել Արոտների կառավարման պլաններ	7.19	
Էկոհամակարգեր	Անի համայնքի գրեթե բոլոր բնակավայրերում	Համայնքներում հանդապահի հաստիքի վերականգնում և արոտների օգտագործման նկատմամբ պատշաճ վերահսկողության սահմանում	7.20	
Էկոհամակարգեր	Ձորակապ	Արոտավայրերի ինսյորդական օգտագործման գործելակերպի ներդրում, արածեցվող կենդանիների թուլատրելի խտության կարգավորում և արոտների տեսակարար բեռնվածության կրճատում	7.21	
Էկոհամակարգեր	Ձորակապ	Ոչխարների և այծերի արածեցման նկատմամբ խիստ հսկողության սահմանում, քանի որ վերջիններս Էական բացասական ազդեցություն են գործում արոտային հողերի վրա	7.23	
Էկոհամակարգեր	Գուսանազյուղ Շիրակական Ձորակապ	Արգելել կենդանիների վաղ գարնանային և ուշ աշնանային արածեցումները, քանի որ առավելապես այդ ժամանակահատվածներում Է արոտների բուսականությունը առավել խոցելի	7.24	
Էկոհամակարգեր	Ձիթհանքով	Ազատ կամ անհամակարգ արածեցման եղանակից անցնել կենդանիների արածեցման հերթական կամ տեղամասային եղանակների, որը մինչև 30%-ով կրճատում Է արածեցման բացասական ազդեցությունը և բարձրացնում արոտավայրերի օգտագործման արդյունավետությունը	7.26	
Էկոհամակարգեր	Մարայիկ Ձիթհանքով	Սելավաբեր ձորերում աղբի և թափոնների կուտակման բացառում	7.31	
Էկոհամակարգեր	Մարայիկ	Սելավաբեր ձորերում ծառահատումների և թփահատումների բացառում	7.32	
Էկոհամակարգեր	Գուսանազյուղ Ձիթհանքով	Խոտածածկ տարածքներում կենցաղային աղբի և պլաստիկ թափոնների կուտակումների բացառում, դրանց պարբերական մաքրում	7.39	
Էկոհամակարգեր	Անի համայնքի բոլոր բնակավայրերում	Համայնքում կենդանիներ պահելու կարգի սահմանում	7.44	
Էկոհամակարգեր	Մարայիկ Շիրակական	Չոռանթրոպոնոզ վարակիչ և ինվազիոն հիվանդությունների տարածումը կանխելու նպատակով ախտորոշիչ և կանխարգելիչ միջոցառումների իրականացում	7.46	
Էկոհամակարգեր	Մարայիկ Ձորակապ Շիրակական	Անապաստան կենդանիների հիմնախնդրի կարգավորման ռազմավարության մշակում և ներդրում	7.48	

ՀԱՄԱՅՆՔԻ ԿՈՂՄԻՑ ԸՆՏՐՎԱԾ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺԻ ՌԻՍԿԻ ՆՎԱՁԵՑՄԱՆ ԳԵՐԱԿԱ ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐ

Բնակավայր	Լուծում	Լուծման կոդ	Ֆինանսավորման հնարավոր ուղիներ
Անիպենգա Մարալիկ Ձորակապ Սառնաղբյուր Զարաբերդ	Բնակչության տարբեր շերտերի համար ուժեղ երկրաշարժերին պատրաստվածությանն ուղղված ուսուցողական ծրագրերի մշակում և ներդրում	8.1	
Մարալիկ Ձորակապ	Բնակավայրերի համար կենսական կարևոր նշանակություն ունեցող օբյեկտների և ենթակառուցվածքների վիճակի բարելավմանն ու սեյսմակայունության մակարդակի բարձրացմանն ուղղված գործողությունների իրականացում	8.3	
Անի համայնքի բոլոր բնակավայրեր	Տեղական ինքնակառավարման մարմինների վտանգավոր սեյսմիկ իրավիճակներին դիմակայելու պատրաստվածության աստիճանի բարձրացում. մասնակցություն դասընթացներին և վարժանքներին	8.4	
Սառնաղբյուր	Գյուղական բնակավայրերի տարածքի սեյսմիկ ռիսկի գնահատում	8.5	
Մարալիկ Սառնաղբյուր Ձորակապ Զարաբերդ	Խթանել արագ արձագանքման և առաջին օգնության կամավորական խմբերի ստեղծումը երիտասարդների ներգրավմամբ՝ համագործակցելով համապատասխան կառույցների և ծառայությունների հետ	8.11	
Մարալիկ Ձորակապ	Շենքերի մուտքերն, աստիճանահարթակները, միջանցքներն ու պահեստային ելքերն ազատել մեծածավալ առարկաներից	8.14	
Մարալիկ	Վաղորոք որոշել շենքից դուրս գալու առավել կարճ և անվտանգ ուղիները, ունենալ տարահանման այլաներ	8.18	

4.3. Համայնքի կողմից ընտրված գերակա լուծումների ֆինանսավորման հնարավոր աղբյուրները

Հաշվի առնելով ՀՀ համայնքների ֆինանսական փոքր ներուժը, ինչը ներկայացված է համայնքների ֆինանսական վերլուծության բաժիններում, և համեմատելով դրանք համայնքներում արձանագրված խնդիրների և դրանց լուծման համար անհրաժեշտ ֆինանսական միջոցների հետ, պարզ է դառնում, որ համայնքները ինքնուրույն ունակ չեն դրանց արձագանքել ամբողջ ծավալով, հատկապես, երբ խոսքը վերաբերվում է կապիտալ ներդրումային ծրագրերին: Այդ իսկ պատճառով, համայնքները պետք է հնարավորինս ներգրավվեն ֆինանսական միջոցներ այլ աղբյուրներից, որոնց թվում կարող են լինել:

ա) Պաշտոնական դրամաշնորհներ, այդ թվում սուբվենցիաներ

Համայնքների բյուջեների եկամուտների վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ համայնքների բյուջեների ընթացիկ և կապիտալ ծախսերի տեսակարար կշիռները ընդհանուր ծախսերում կազմում է համապատասխանաբար 2017թ-ի համար 90.6% և 9.4% է, իսկ 2021թ-ի համար 67.8% և 32.2%⁶: Սա նշանակում է, որ համայնքներում գրեթե 3.5 անգամ աճել են կապիտալ ծախսերը, սակայն, եթե վերլուծենք նաև համայնքների բյուջեների ֆոնդային մասի եկամուտները կտեսնենք, որ դրանց մեջ շուրջ 68%-ը կազմում են պաշտոնական դրամաշնորհները: Հետևաբար, համայնքների համար պետական բյուջեն կապիտալ ծրագրերի իրականացման նշանակալի աղբյուր է հանդիսանում: Ուստի, սուբվենցիոն ծրագրերի հայտերը կազմելիս անհրաժեշտ է հենվել համայնքի համար դուրս բերված առաջնահերթություններին, ինչը զգալի կավելացնի թե սուբվենցիոն ծրագրերի միջոցով ֆինանսավորում ներգրավվելու հավանականությունը, և թե այդ ծրագրերի իրականացման հետևանքով ստացված արդյունքները: Նման ծրագրերը կարող են վերաբերվել ենթակառուցվածքների վերանորոգմանը և արդիականացմանը, օրինակ՝ գյուղատնտեսության ոլորտում ջրագծի վերանորոգման ծրագրերին, կամ էներգետիկայի ոլորտում արդյունավետ լուծումների կիրառմանը, որոնք պետք է համապատասխանեն կառավարության կողմից սահմանված սկզբունքներին և ցուցանիշներին⁷:

բ) Միջազգային դոնոր կազմակերպություններ և ֆոնդեր

ՀՀ 2021թ. պետական բյուջեի միջոցով օտարերկրյա պետությունների և միջազգային կազմակերպությունների (ՄԱԿ-ի համապատասխան գործակալություններ⁸, Համաշխարհային բանկ, Եվրասիական զարգացման բանկ, Վերակառուցման և զարգացման միջազգային բանկ, Եվրոպական ներդրումային բանկ, ԱՄՆ միջազգային զարգացման գրասենյակ, ԵՄ-ի հարևանության ներդրումային բանկ, Վերականգնման և զարգացման եվրոպական բանկ, Վերականգնման և զարգացման միջազգային բանկ, Ասիական զարգացման բանկ, Գերմանիայի զարգացման վարկի բանկ (KfW), Ֆրանսիայի կառավարություն և այլն), կողմից ՏԿԵՆ-ի համակարգին տրամադրված վարկային և դրամաշնորհային միջոցների հաշվին ՀՀ մարզերում և Երևան համայնքում նախատեսվել է իրականացնել շուրջ 61 ծրագիր, որոնց ընդհանուր արժեքը կազմել է 64485.0 մլն. դրամ: Վերոնշյալ ծրագրերի վարկային համաձայնագրերը կնքվել են ՀՀ կառավարության (լիազոր մարմին՝ ՀՀ ֆինանսների նախարարություն) և նշված բանկերի միջև, որոնց համաձայն ստացված վարկային միջոցների (մայր գումարի և դրանց տոկոսագումարների) մարումը կատարվում է ՀՀ պետական բյուջեից⁹: Բացի այդ, համայնքներում բազմաթիվ ծրագրեր են իրականացվում քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների կողմից, որոնք ֆինանսավորվում են նշած և այլ միջազգային կազմակերպությունների կողմից: Հետևաբար, այն

⁶ Տեղական ինքնակառավարումը Հայաստանում (2021թ.), գիրք 14 / Խմբ.՝ Վահրամ Շահբազյանի.- Եր.: Ասողիկ, էջ 81

⁷ Հայաստանի Հանրապետության պետական տարեկան բյուջեներով նախատեսված սուբվենցիաներից բացի Հայաստանի Հանրապետության համայնքների տնտեսական և սոցիալական ենթակառուցվածքների զարգացմանն ուղղված սուբվենցիայի հայտերի մշակման, ներկայացման, դրանց քննարկման ու հաստատման կարգ (<https://api.mtad.am/api/file/download/page/5654>)

⁸ Դրանց կազմում են ինչպիսիք են ՄԱԿ-ի զարգացման ծրագիրը, ՄԱԿ-ի մանկական հիմնադրամը, ՄԱԿ-ի պարենի համաշխարհային ծրագիրը, ՄԱԿ-ի պարենի և գյուղատնտեսության կազմակերպությունը, Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպությունը և այլն:

⁹ Տեղական ինքնակառավարումը Հայաստանում (2021թ.), գիրք 14 / Խմբ.՝ Վահրամ Շահբազյանի.- Եր.: Ասողիկ, էջ 57

լուծումները, որոնք համապատասխանում են այդ կազմակերպությունների սահմանված գերակայություններին կարող են ֆինանսավորում ստանալ նրանց կողմից:

Առանձին ուշադրության են արժանի կլիմայի փոփոխության և բնապահպանական մարտահրավերների դիմակայելուն ուղղված միջազգային ֆինանսական մեխանիզմները, որոնք ֆինանսական աջակցություն են ցուցաբերում զարգացող երկրներին, այդ թվում՝ Հարմարվողականության հիմնադրամը¹⁰, Գլոբալ Էկոլոգիական հիմնադրամը¹¹ և Կանաչ կլիմայական հիմնադրամը¹²: Նշված հիմնադրամների ֆինանսավորման քաղաքականության առաջնահերթությունների շարքում առանձին տեղ են զբաղեցնում տեղական մակարդակում կլիմայի փոփոխության և բնապահպանության հետ կապված խնդիրների վերածնունդը և լուծմանը, մասնավորապես համայնքների համապատասխան կարողությունների հզորացման և համայնքային զարգացման համատեքստում: Համայնքներում կլիմայական ռիսկերի նվազեցման և հարմարվողականության ծրագրերի ֆինանսավորումը հիշատակված հիմնադրամներից կարող է իրականացվել համայնքի և այդ ոլորտում պետական լիազոր մարմնի հետ համագործակցությամբ, ինչպես նաև համայնքում գործող քաղաքապետության կազմակերպությունների ուղղակի հայտերի միջոցով: Վերջինիս վառ օրինակը ՄԱԿ-ի զարգացման ծրագրի սահմաններում գործող «Փոքր դրամաշնորհների նախագիծն» է (ՓԴՆ), որը հնարավորություն է ստեղծում համայնքային ծրագրերի ուղիղ ֆինանսավորման (<https://www.sgp.am/am/index>):

գ) Մասնավոր հատված

Մասնավոր հատվածի ներդրումների և իրականացված ծրագրերի տեսակարար կշիռը համայնքներում բավականին ցածր է: Նման ներդրումները հիմնականում իրականացվում են կորպորատիվ սոցիալական պատասխանատվության շրջանակներում: Ներդրումների ցածր լինելու պատճառներից են տեղական իշխանությունների՝ տնտեսական ակտիվության վրա ազդելու լիազորությունների բացակայությունը, համայնքում գործող տնտեսավարողների սակավ ֆինանսական կարողությունները, բիզնես համայնքի շրջանակներում իրազեկվածության ցածր մակարդակը և այլն: Նման պայմաններում տեղական իշխանությունների առաջնահերթ խնդիրներից է օգնել մոբիլիզացնել տնտեսավարող սուբյեկտների ռեսուրսները՝ նպաստել կոոպերատիվների, միավորումների ստեղծմանը, որոնք ունակ կլինեն համատեղ ուժերով լուծել վերհանված խնդիրները: Այս խնդիրների շրջանակը կարող է ներառել գյուղատնտեսության, զբոսաշրջության ոլորտները, որտեղ մասնավոր կազմակերպությունները կարող են տնտեսական շահ հետապնդել և շահագրգռված լինեն կատարել ներդրում բիզնեսի ընդլայնման կամ ռիսկերի նվազեցման առումով:

դ) Պետություն-համայնք-մասնավոր հատված համագործակցության

Ֆինանսավորման այս ձևը հիմնված է վերը թվարկված աղբյուրների համակցման վրա, երբ համայնքում առկա խնդիրների լուծմանը մասնակցում են պետական, համայնքային և մասնավոր հատվածի դերակատարները՝ յուրաքանչյուրը իր լիազորությունների և հետաքրքրությունների շրջանակում: Համագործակցությամբ ֆինանսավորվող այս ծրագրերը հիմնականում կրում են կապիտալ բնույթ և իրենց ծավալներով բավականին մեծ են: Դրանք կարող են ներառել ինչպես գազիֆիկացման, էլեկտրաէներգիայի ստացման այլընտրանքային

¹⁰ Հարմարվողականության հիմնադրամը՝ միջազգային հիմնադրամ է, որը ծրագրեր է ֆինանսավորում ի աջակցություն զարգացող երկրների կլիմայի փոփոխության վնասակար հետևանքներին հարմարվելու նպատակով: Այն ստեղծվել է 2007 թվականին ՄԱԿ-ի կլիմայի փոփոխության շրջանակային կոնվենցիայի Կիոտոյի արձանագրությունների ներքո: Հայաստանը հավատարմագրված է Հարմարվողականության հիմնադրամին, <https://www.ecolour.org/hy/news/climate-change/3681/>

¹¹ Գլոբալ Էկոլոգիական հիմնադրամը (ԳԷՖ) բազմակողմ բնապահպանական հիմնադրամ է, որը դրամաշնորհներ է համակցված ֆինանսավորում է տրամադրում զարգացող երկրներին կենսաբազմազանության, կլիմայի փոփոխության, միջազգային ջրերի, հողերի դեգրադացիայի, կայուն օրգանական աղտոտիչների, սնդիկի, անտառների կայուն կառավարման, սնդիկ անվտանգության և քաղաքների կայուն զարգացման հետ կապված ծրագրերի համար: Այն ամբողջ աշխարհում կենսաբազմազանության բազմակողմ ֆինանսավորման ամենամեծ աղբյուրն է և տարեկան միջինում ավելի քան 1 միլիարդ դոլար է բաշխում փոխկապակցված բնապահպանական մարտահրավերները լուծելու համար: ԳԷՖ-ը ստեղծվել է 1992 թվականին Ռիոյի երկրի գագաթնաժողովին ընդառաջ և ներառում է 184 երկիր՝ համագործակցելով միջազգային կառույցների, քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների և մասնավոր հատվածի հետ: Գործում է Հայաստանում, <https://www.irtek.am/views/act.aspx?aid=53440>

¹² Կանաչ կլիմայի հիմնադրամը (GCF) ստեղծվել է 2010 թվականին ՄԱԿ-ի կլիմայի փոփոխության շրջանակային կոնվենցիայի շրջանակներում՝ աջակցելու զարգացող երկրներին կլիմայի փոփոխությանը հակազդելու նպատակով հարմարվողականության և մեղմման ծրագրեր իրականացնելու համար: Համագործակցում է ՀՀ կառավարության հետ, <http://www.parliament.am/drafts.php?sel=showdraft&DraftID=12065&Reading=0>

աղբյուրների կիրառման ծրագրերը, այնպես էլ ջրամբարների կառուցման և ոռոգման համակարգերի արդիականացման ծրագրեր: Ծրագրերի ֆինանսավորման այս եղանակը հնարավորություն է տալիս զգալիորեն կրճատել ռիսկերը, բարձրացնել ծրագրերի կառավարման արդյունավետությունը, ներգրավվել լրացուցիչ վարկային միջոցներ կապիտալի շուկաներից և այլն:

ե) ֆինանսավորման այլընտրանքային աղբյուրներ

Միջազգային պրակտիկայում լայն տարածում ունի քաղաքացիական նախաձեռնությամբ ստեղծված նպատակային հիմնադրամների ստեղծումը: Նման նախաձեռնությունների հիմքում է ընկած համայնքի բնակչության վճարակալությունը միավորվելու և միասնական ուժերով սեփական խնդիրներին լուծումներ տալու նպատակով: Այս առումով հետաքրքիր է «Խազեր» Էկոլոգիական և մշակութային ՀԿ-ի կողմից ՄԱՉՖ ՓԴՆ աջակցությամբ Հայաստանում իրականացված ծրագրի փորձը, որով թիրախային բնակավայրերում ստեղծվել և գործարկվել են կլիմայական քաղաքացիական շրջանառու ներդրումային հիմնադրամներ¹³:

Ի աջակցություն տեղական մակարդակում աղետների ռիսկի նվազեցման և կլիմայի փոփոխության հարմարվողականության համայնքային նախաձեռնությունների առաջարկվում է նաև ուսումնասիրել Տեղական ինքնակառավարման և ենթակառուցվածքների նախարարության հատուկ այդ նպատակով մշակված ուղեցույցը¹⁴, ինչպես նաև ՄԱՉՖ աջակցությամբ ԱՌՆԱՊ հիմնադրամի կողմից մշակված ԱՌԿ համայնքային ֆոնդի ստեղծման ուղեցույցը¹⁵:

Այնուամենայնիվ, ծրագրերի ֆինանսավորման ճևերի ընտրության հարցում պետք է դիտարկել համայնքային իշխանություններին վերապահված լիազորությունները և այդ լիազորությունների շրջանակում գտնվող խնդիրների համար համայնքի բյուջեում նախատեսել միջոցներ: Միջոցների սակավության պայմաններում առաջնահերթ է իրականացնել մանրակրկիտ պլանավորում՝ որոշակի ժամանակահատվածի վրա բաշխելով համայնքային բյուջեից կատարվող ծախսերը: Նման ծրագրերը պետք է ներառվեն համայնքի հնգամյա զարգացման ծրագրում, ինչը հնարավորություն կտա տարիների համար իրականացնել աշխատանքների պլանավորում և հատկացնել համապատասխան ֆինանսական միջոցներ:

5. ԵՉՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Ընդհանուր առմամբ, համայնքային մակարդակում ԿՓ հարմարվողականության խոչընդոտները կարելի է բաժանել երեք հիմնական խմբի.

1. կառավարման և ինստիտուցիոնալ,
2. տեղեկատվական, գիտելիքային և տեխնոլոգիական,
3. ֆինանսական:

Ավնհայտ թերություններ կան ԿՓ վերաբերյալ տեղեկատվության հավաքման, վերլուծության, կառավարման, տվյալների ու տեղեկատվության տրամադրման ինստիտուցիոնալ համակարգման առումով: ԿՓՀ հարցերը պատշաճ չեն ներառված առանցքային դերակատարում ունեցող համայնքային կառավարման մարմինների գործառույթներում, անկատար է ներուլորտային և միջուլորտային համագործակցությունը և ԿՓՀ հետ կապված հարցերի ճիշտ հասցեագրումը:

Համայնքային կառավարման բոլոր օղակներում ԿՓ հարմարվողականության ուղղությամբ գիտելիքների ցածր մակարդակը, տնօրինվող տեղեկատվության և դրա մատչելիության պակասը, ինչպես նաև իրավասու մարմինների միջև օպերատիվ հաղորդակցման խնդիրների առկայությունը Եական խոչընդոտներ են ԿՓ պայմանավորված ԱՌՆ և դիմակայունության բարձրացման համար: Հիմնական խոչընդոտներից է նաև ԿՓՀ ոլորտում ժամանակակից

¹³ <https://www.sgp.am/am/Projects?id=79>, <http://lori.mtad.am/news/item/2020/02/21/news32/>, <https://khazer.org/wp-content/uploads/2019/10/%D4%B2%D5%B8%D6%82%D5%AF%D5%AC%D5%A5%D5%BF-14.10.2019.pdf>

¹⁴ Մեթոդական ուղեցույց Հայաստանի Հանրապետության համայնքների տեղական ինքնակառավարման մարմինների «Բնակավայրերի համար կլիմայի փոփոխության և հարմարվողականության ծրագրերի մշակման» վերաբերյալ, ՏԿԵՆ, https://api.mtad.am/storage/pages/files/2022/11/pdf/07_12-01-sc796-6368bb5f3eccc.pdf

¹⁵ Աղետների ռիսկի կառավարման համայնքային ֆոնդի ստեղծման ուղեցույց, ՄԱՉՖ-ԱՌՆԱՊ, <http://library.cmsa.am/media/docs/000.pdf>

տեխնոլոգիաների կիրառման անբավարար մակարդակը և ԿՓ հարմարվողականության մշտադիտարկման և գնահատման մեխանիզմների բացակայությունը:

Ֆինանսական միջոցների սահմանափակությունը և դրանց ոչ նպատակային պլանավորումը ԿՓ հարմարվողականության գործընթացի իրագործումը անմիջականորեն խոչընդոտող գործոններից են: ԿՓ հարմարվողականության ֆինանսավորման և ներդրումների ծավալի մեծացումը, ինչպես նաև համապատասխան ֆինանսական մեխանիզմների ստեղծումը թույլ կտան բարելավել հարմարվողականության գործողությունների շրջանակը, որն անհրաժեշտ է ԿՓ հետ կապված ռիսկերի պատշաճ կառավարման համար:

Համայնքային մակարդակում ԿՓ հարմարվողականության հիմնական խոչընդոտներից են նաև համեմատաբար սահմանափակ տնտեսական աճը: Անի համայնքի տնտեսությունը հիմնականում բաղկացած է կլիմայական տեսակետից զգայուն ոլորտներից, որոնց զարգացումը մեծապես կախված է բնական Էկոհամակարգերից և բնական պաշարներից: Թեև համաշխարհային պրակտիկայում առկա են հարմարվողականության հնարավոր տարբերակներ այս տեսակի խոցելիությունը նվազեցնելու համար, մեր համայնքերում զարգացման այս փուլում և կառավարման առկա իրողության պայմաններում ԿՓ գործընթացը շատ հեռու է նույնիսկ բավարար լինելուց:

ԿՓ հարմարվողականության մյուս կարևոր խոչընդոտներից են՝ բնակչության մեծամասնության ցածր եկամուտները, ԿՓ հիմնախնդիրների և հարմարվողականության միջոցառումների վերաբերյալ իրազեկվածության և գիտելիքների ցածր մակարդակը, բնապահպանական մշակույթի և վարքագծի խնդիրները, ՏԻՄ-երի կողմից հանրային ունեցվածքի, մասնավորապես բնական Էկոհամակարգերի և բնական պաշարների ոչ պատշաճ կառավարումը, գյուղատնտեսության և ջրային ռեսուրսների կառավարման ոլորտներում ԿՓ հարմարվողականության գործելակերպերի և միջոցառումների կիրառության պակասը, համայնքային մակարդակում ԿՓ հիմնախնդիրների հասցեագրմանն ուղղված պլանավորման, բյուջետավորման և համապատասխան գործողությունների բացակայությունը:

ԿՓ խնդիրների լուծման աշխուժացմանն ուղղված մյուս կարևոր հատվածը գիտական և կրթական հաստատությունների, քաղաքացիական հասարակության կառույցների և գործարարների մասնակցության խրախուսումն է, համապատասխան մեխանիզմների ստեղծումը և հանրային-մասնավոր հատված համագործակցության և գործընկերության նախաձեռնությունների խթանումը:

Գիտակրթական և ուսումնական հաստատությունները շատ թույլ են ներգրավված երկրում ԿՓ հարմարվողականության պլանավորման, գործողությունների իրականացման, ինչպես նաև վերահսկողության և արդյունքների գնահատման գործընթացներում: Ոլորտը կառավարող մարմինները, համայնքները և անհատները գրեթե անտեղյակ են գիտական հաստատությունների հետազոտությունների արդյունքներից և նրանց կողմից մշակված ԿՓ հարմարվողականության հետ կապված նոր գործելակերպերից և միջոցառումներից:

Սահմանափակ են մասնավոր հատվածի ցանկությունը և կարողությունները մասնակցելու ԿՓ հարմարվողականության միջոցառումների պլանավորման, ներդրումների ներգրավման ու համապատասխան գործողությունների իրականացման գործընթացներին:

Սովորաբար միջազգային կառույցների ֆինանսական աջակցությամբ իրականացվող քաղաքացիական հասարակության կառույցների նախաձեռնությունները և գործողությունները ԿՓ հարմարվողականության ոլորտում շատ հաճախ պետական ու համայնքային իշխանությունների կողմից աջակցություն չեն ստանում և չեն խրախուսվում կամ կրում են լուրջ գործողությունների բնույթ, իսկ ԿՓ գործելակերպերը չեն կրկնօրինակվում և տարածվում, չեն դառնում համայնքների պլանավորման և բյուջետավորման գործընթացների մաս:

Հաշվի առնելով ԿՓ հետևանքով համայնքներին հասցվող վնասները, պատրաստվածության ներկա վիճակն ու առկա խոչընդոտները, անհրաժեշտություն կա արդեն այսօր, ԿՓ հարմարվողականությունը դիտարկել որպես Անի համայնքի կայուն զարգացման կանոնադրյալ ուղղություններից մեկը և դարձնել բոլոր նոր մշակվող ռազմավարությունների, ծրագրերի և պլանների անբաժանելի բաղադրիչ:

Առանձնահատուկ ուշադրության են արժանի հետևյալ առաջարկները.

- ԿՓ և հարմարվողականության վերաբերյալ բնակչության իրազեկվածության մակարդակի բարձրացմանն ուղղված գործողություններ,

- Ջրային ռեսուրսների կառավարման հստակ մեխանիզմների մշակում, ներդրում և մոնիթորինգ,
- Ոռոգման ժամանակակից ջրախնայող տեխնոլոգիաների կիրառման խթանում,
- Գյուղատնտեսության ոլորտի խորհրդատվական ծառայությունների, ինչպես նաև անասնաբուժական և բուսասանիտարիայի ծառայությունների որակի և հասանելիության բարելավում,
- Սելավավտանգ և սողանքավտանգ տարածքների ուսումնասիրություն և խնդիրների լուծմանն ուղղված հստակ քայլերի նախաձեռնում,
- Արոտավայրերի երկարաժամկետ, կայուն և արդյունավետ կառավարմանն ուղղված քայլերի իրականացում,
- Կոշտ թափոնների կառավարման պլանի մշակում և իրականացում,
- Տարբեր տեսակի վտանգավոր երևույթների վաղ ազդարարման մեխանիզմների մշակում և ներդրում,
- Գյուղական առողջապահական ծառայությունների բարելավում:

6. ՀԱՎԵԼՎԱԾՆԵՐ

Հավելված 1

Շիրակի մարզում արձանագրված բնածին վտանգներից առաջացած արտակարգ դեպքերի հանրագումարն ըստ տարիների, 2012-2021թթ.

Արտակարգ դեպքերի պատճառ դարձած վտանգներ	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	Ընդամենը
Վայրի կենդանիների հարձակում					1		1	1		2	5
Քարաթափում										1	1
Ուժեղ կարկուտ		4	3	3		2	16	11	13	7	59
Ուժեղ քամի	4	5	7	11	3	3		16	8	12	69
Ձնաբուք	15	8	5	4	1	1	4	3	2	1	44
Մերկասառույց						1	1	1		1	4
Սողանք											
Տեղատարափ անձրև	1					1	1		5		8
Հեղեղում		1		1	1		2		1		6
Կայծակ	2	1			1			2	2	1	9
Կարկուտ	3										3
Փլվածք			2			2				1	5
Ցրտահարություն							1	1	2		4
Առատ ձյուն				1							1
Սելավ					1				3		4
Ձնահյուս	1										1
Գրունտային ջրերի հորիզոնի բարձրացում											
Երաշտ											
ԸՆԴԱՄԵՆԸ	26	19	17	20	8	10	26	35	36	26	223

Հավելված 2

**Շիրակի մարզում արձանագրված արտակարգ դեպքերի վիճակագրությունից բխող առանձին
վտանգների
գարգացման միտումներ, 2012-2021թթ.**

Վտանգ	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Քարաթափում										1
Կարկուտ	3	4	3	3		2	16	11	13	7
Ուժեղ քամի	4	5	7	11	3	3		16	8	12
Ձնաբուք	15	8	5	4	1	1	4	3	2	1
Մերկասառույց						1	1	1		1
Սողանք										
Տեղատարափ անձրև	1					1	1		5	
Հեղեղում		1		1	1		2		1	
Կայծակ	2	1			1			2	2	1
Փլվածք			2			2				1
Ցրտահարություն							1	1	2	
Առատ ձյուն				1						
Սելավ					1				3	
Ձնահյուս	1									

Հավելված 3

Անի համայնքում վերջին 15 տարիների ընթացքում գրանցված արտակարգ դեպքերի/տարերային երևույթների հանրագումարն ըստ բնակավայրերի, 2007-2022թթ.

Բնածին վտանգներից առաջացած արտակարգ դեպքեր	Անիական	Մարտիկ	Շիրակական	Հայկաձոր	Աղին	Զրափի	Բագրավան	Գուլամագյուղ	Սառնաղբյուր	Խահական	Քարաբերդ	Զորակապ	Զիթեմարտ	Լանջիկ	Անիպեմզա	Սարակապ	Լուսաղբյուր	ԸՆԴԱՄԵՆԸ
Հեղեղում, գետերի վարարում		1																1
Ուժեղ քամի	9	3	2	2	2	2	4	2	5	3	8	1	1	2	2		1	49
Ձնաբուք									1					3				4
Կարկուտ		2		3	5	5	1	3	5	1	3	3	1	2		1	1	36
Հորդառատ անձրև					1	1										1		3
Շանթահարում									1									1
Արգելափակում ձյան մեջ											1							1
Սելավ																		0
ԸՆԴԱՄԵՆԸ	9	6	2	5	8	8	5	5	12	4	12	4	2	7	2	2	2	95

Հավելված 4

Անի համայնքում վերջին 15 տարիների ընթացքում գրանցված արտակարգ դեպքերի/տարերային երևույթների հանրագումարն ըստ տարիների, 2007-2022թթ.

Բնածին վտանգներից առաջացած արտակարգ դեպքեր	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	ԸՆԴԱՄԵՆԸ
Հեղեղում, գետերի վարարում		1															1
Ուժեղ քամի	2		1	5			1	1	6			13	3	16		1	49
Ձնաբուլք				1			2	1									4
Կարկուտ	3					4	5	3	3		8	4	3	1	2		36
Հորդառատ անձրև												3					3
Շանթահարում														1			1
Արգելափակում ձյան մեջ							1										1
Սելավ														0			0
ԸՆԴԱՄԵՆԸ	5	1	1	6	0	4	9	5	9	0	8	20	6	18	2	1	95

Աղյուսակ 1. Անի համայնքի 2020-2022թթ. բյուջեների եկամուտների պլանային ցուցանիշները

Հ/հ	Եկամուտի տեսակները	2020		2021		2022	
		Գումարը, մլն. դրամ	Տես. կշիռը, %	Գումարը, մլն. դրամ	Տես. կշիռը, %	Գումարը, մլն. դրամ	Տես. կշիռը, %
1	2	3	4	5	6	7	8
	ԸՆԴԱՄԵՆԸ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐ	988,688.69	100.0%	1,255,299.30	100.0%	1,212,155.60	100%
1	ՀԱՐԿԵՐ ԵՎ ՏՈՒՐՔԵՐ	157,511.60	15.9%	178,110.40	14.2%	191,228.80	15.8%
1.1.	Գույքային հարկեր անշարժ գույքից	64,000.00	6.5%	60,000.00	4.8%	77,792.50	6.4%
1.2.	Գույքային հարկեր փոխադրամիջոցներից	85,231.30	8.6%	105,399.10	8.4%	107,123.80	8.8%
1.3.	Տեղական տուրքեր	5,280.30	0.5%	9,711.30	0.8%	4,812.50	0.4%
1.4.	Պետական տուրքեր	3,000.00	0.3%	3,000.00	0.2%	1,500.00	0.1%
2	ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ԴՐԱՄԱՇՆՈՐՅՆԵՐ	649,456.59	65.7%	854,454.00	68.1%	935,704.80	77%
3	ԱՅԼ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐ	181,720.50	18.4%	222,734.90	17.7%	265,222.00	22%
ա	Սեփական եկամուտներ	195,757.8	19.8%	222,950.20	17.8%	241,451.80	20%
բ	Պետական բյուջեից ֆինանսական համահարթեցման սկզբունքով տրամադրվող դոտացիաներ	524,414.09	53.0%	655,631.20	52.2%	664,087.60	55%
գ	Պետական բյուջեից տրամադրվող նպատակային հատկացումներ (սուբվենցիաներ)	125,042.50	12.6%	198,822.80	15.8%	271,617.20	22%
դ	Պաշտոնական դրամաշնորհներ, պատվիրակված լիազորությունների իրականացման համար մուտքեր	5,474.30	0.6%	4,895.10	0.4%	1,999.00	0%

7. ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ

Անի խոշորացված համայնքում իրականացված տվյալների հավաքագրման աշխատանքներ

Անի խոշորացված համայնքում առկա հիմնախնդիրները ցուցադրող նկարներ

Անի խոշորացված համայնքի զբոսաշրջային հետաքրքրությունն ներկայացնող վայրերը

